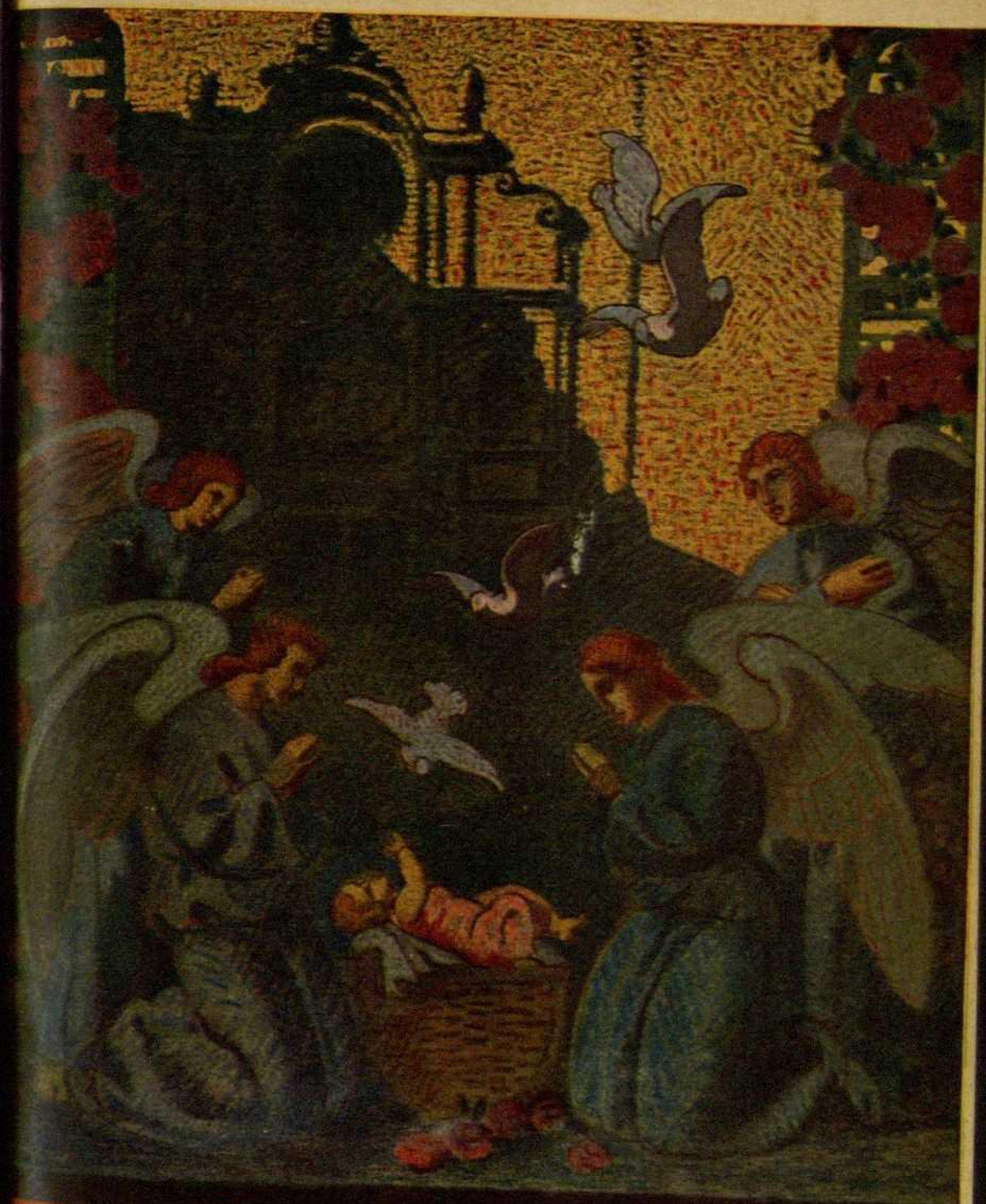
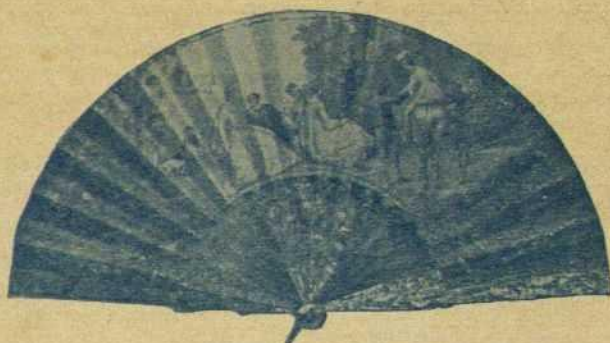

D'ACI D'ALLÀ
DESEMBRE 1918

PARAIGÜES - - OMBREL·LES - - VANOS

J. CARDUS-PORTAFERRISSA, 10

CARLES TUTUSAUS OPTIC :: FABRICANT

ESPECIALITATS

Ulleres per a auto
Montures conxa
Montures Galalithe
Montures xapades
d'or 18 kilats
Cristalls torics
Cristalls feiegich

Binocles teatre
Binocles camp
Baròmetres
Termòmetres
Estolgs
Lupes
Cadenes

GRADUACIO GRATIS DE LA VISTA * Boqueria, 22 - Barcelona - Raurich, 2

D'ACÍ D'ALLÀ

MAGAZINE MENSUAL

SURT EL DIA 10

* *

PREU: 1 PTA.

EDITORIAL CATALANA. — ESCUDELLERS, 10 BIS. — BARCELONA

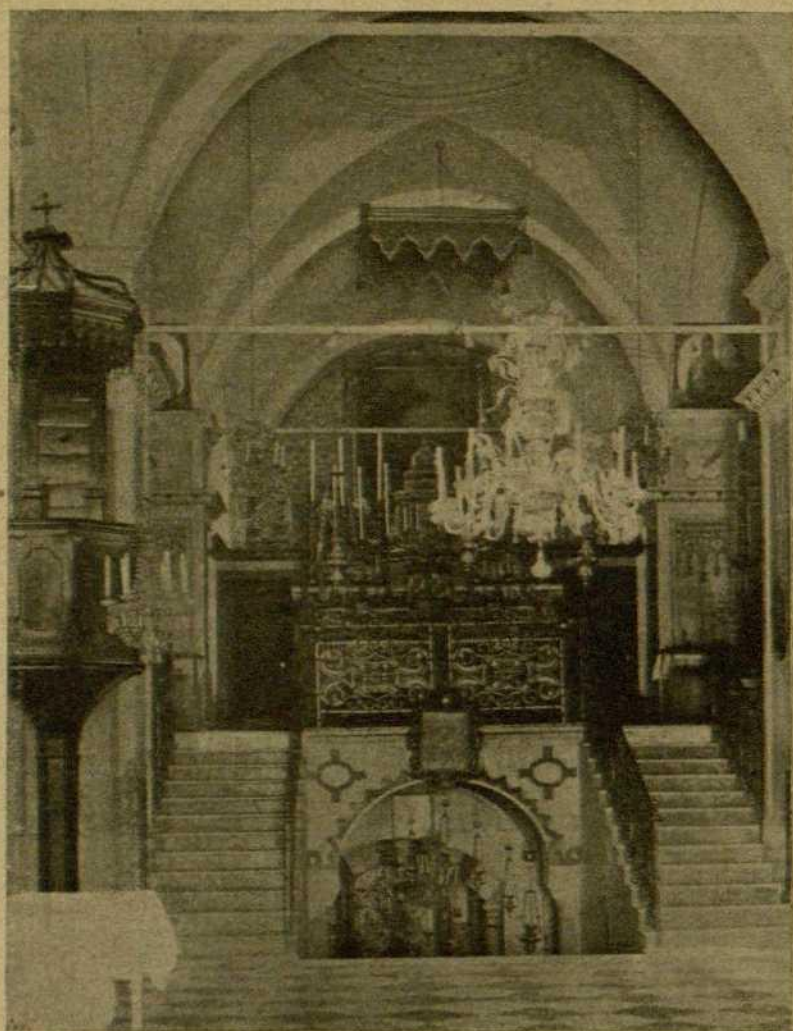
SUMARI

Text: Els sants llocs del Naixement, *Joan Puntí Collell, pure.* —

Balada de Nadal per a cantar-la els pirates de la mar, *Josep Carner.* — La figuració del Naixement de Jesús, *F. T.* — El pessebre de don Lluís, *Pere Benavent.* — El que es dansava a ciutat un segle enrera, *J. Salvat.* — Les Geòrgiques cristianes (fragment del Cant III), *Francis Jammes.* — L'hoste de Nadal, *Selma Lagerlöf.* — El meu pessebre, *Lola Anglada i Sarriera.* — L'estrella nadalenca, *T. Vendrell.* — Revetlla de Nadal, *G. de Liost.* — Artús el damnat, *Joan de Canyamàs.* — Virtut de Nadal, *J. M. López-Picó.* — La festa de Nadal. Costums de l'avior, *Alfons Damians i Manté.* — A Mallorca. Senzacions de Nadal, *Miquel Ferrà.* — A la missa del gall, *J. Ruyra.* El boix grèvol, *J. Massó Ventós.* — La cançó d'enguany, *J. Martí Marull.* — Vida i mort d'un pastoret de pessebre. — *Marc Marcús.* — Apuntacions històriques. El desmai de Lucrècia Bòrgia, *Mn. Josep Palomer.* — Santa Llúcia beneïda, *Ventura Gassol.* — Una venjança en l'horta (diàleg de Nadal), *Jacint M.ª Mustieles.* — Quatre Nadals a Amèrica, *Faume Bosch.* — Pressentiments de Nadal, *Llorenç Riber, pure.* — Crònica catalana, *X.* — Crònica estrangera, *A. Rovira i Virgili.*

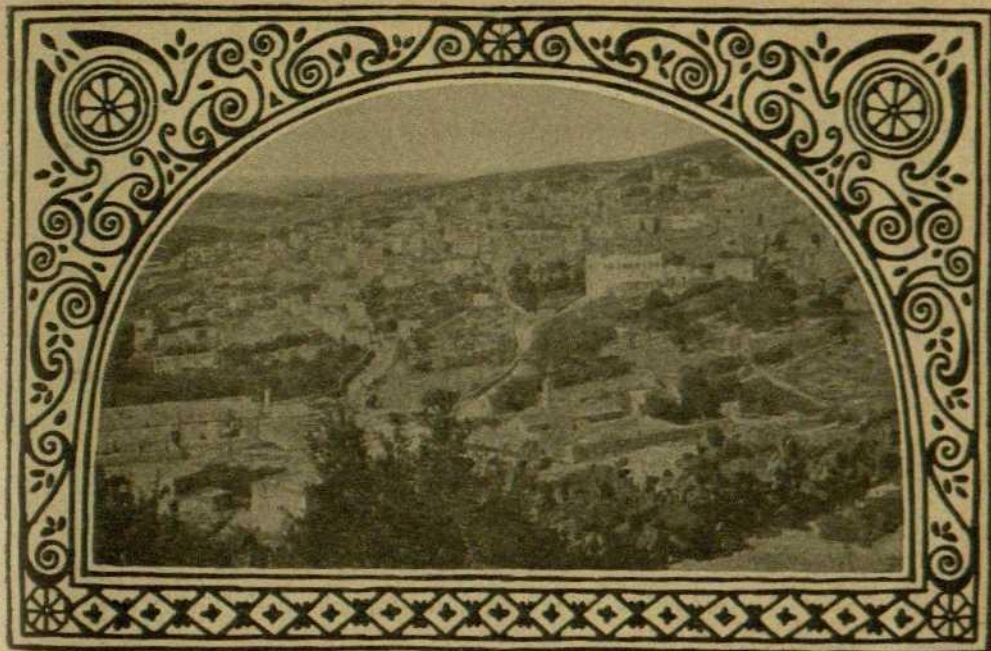
Dibuixos: La Verge adorant l'infant Jesús, *Correggio.* — La naixença de Jesús, *Guido da Cemo.* — L'adoració de l'infant Jesús, *Perugino.* — El Nadal de la pau, *Pere Pruna.* — Nit de Nadal, *Joan d'Ivori.* — Anant cap a la fira, *Torné Esquius.* — Fantasia nadalenca, *Emili Ferrer.* — L'alegria de Nadal, *Lola Anglada.* — Els postres, *Enric Moneny.* — Retorn de fira, *Lluís Muntané.*

Ornamentacions: del senyors *Ll. Morató, Pfaff, E. Alsina, Junceda, J. Pey, Joan d'Ivori, F. J. Parcerisa, Roqueta, Ricus, Sousa, L. Anglada, E. Ferrés, Floria, F. Canyellas, J. Andrés i P. Pruna.*

L'Església de l'Anunciació

*Sota l'altar major hi ha la cripta que és el lloc precís del Sant Misteri
de l'Encarnació*

Nazaret, la vila de les flors
on visqueren Josep i Maria

ELS SANTLS LLOCS DEL NÀIXEMENT

Tanmateix és una bella cosa, bon punt s'acosta Nadal, fer memòria dels indrets on el misteri de l'Encarnació i la naixença del Fill de Déu s'esdevenien. Ara cabalment que som a la vora de la festa gran, seguirem, si a Déu plau i amb volada de fantasia, aquelles terres llunyes petjades per Jesús en sa vida mortal.

Doncs veu's aquí com en avall, avall de Galilea i tocant a la plana d'Esdrelon, era un poblet petit i obscur que

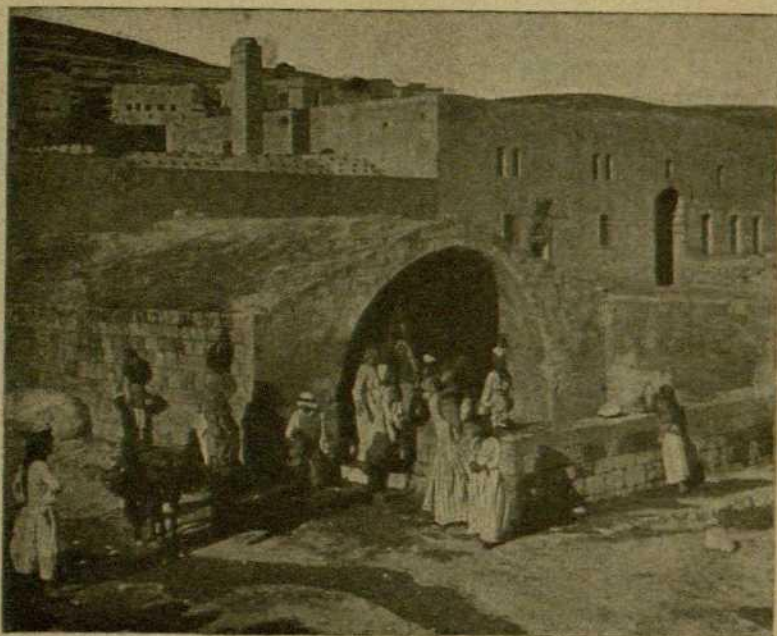
es deia Nazaret. Les accidentalitats d'aquella alta regió palestiniana, tota muntanyenca i ufanosa, tornaven un platxeriós bressol cada vall que verdejava al peu mateix de les vessants que hi allarguen les grans serres.

Tot ell voltat de muntanyes de 400 a 500 metres damunt el nivell del mar, el poble de Nazaret que vol dir *vila de les flors*, estenia ençà i enllà, en aquella contrada humil i quieta, les seves menudes casetes amb terrat, tan característic a Palestina, en el qual les pluges de l'hivern, seguides i dolces, feien brotar la molsa i l'herba que assecaven prou les primeres soledades del bon temps. Ningú no parava compte en l'oblidat llogarret d'aquell recó de món i fins i tot quan, temps enllà, els miracles del Messies meravellaven la gent, diu que tothom deia, en saber d'on provenia Jesús: — I ja pot sortir-ne quelcom de bo de Nazaret?

Doncs en aquella petita vila de les flors que ara, després de multiplicades vicissituds històriques, és una eixerrida població d'uns 6.000 habitants, en aquell poblet de no-rès que ningú no en parlava, vivia llavors la Mare de Déu en conformada pobresa, desposada com era amb sant Josep, qui, malgrat d'ésser descendent de reis, s'havia de guanyar la vida per ell i sa esposa fent l'ofici de fuster.

I val a dir que si l'un feinejava tot el dia per afanyar el jornal tan necessari, la molt santa esposa aparellava amorosament la minestra que els sostenia les forces i endreçava la caseta amb molta cura i traça; que poc mai de bona gana la pobresa s'ha renyida amb la netedat, si no és que la galvaneria i deixament de les persones no les fan desavenir. I quan calia, Maria Verge, tal com les altres nazarenes del veïnat i del poble, amb aquella morenor tan galana del seu rostre i el posat de donzellea molt gentil, eixia de sa casa duent al cap l'àmfora clàssica, i se n'anava cap a la font avui anomenada la Font de la Verge. I en essent allà, així que li n'arribava el

La font de la Verge

torn, pouava de l'aigua fresca que a migdia seria un refrigeri per la gola seca del sant Espòs, el qual, fadigat de la treballada, venia a reposar una galan estona sota l'ombra del sostre pairal i a refer-hi les seves perdudes forces amb el dinar que ja li tenia a punt la bona Mare de Déu.

I en aquella caseta tan pobra de Nazaret, quan la plenitud del temps fou arribada, s'esdevingué el misteri de l'Encarnació. Això devia ser en un matí primaveral, quan passava pel cel blau el sol manyagoi i tebi, quan entrava pels portals la música dels ocells i la flaire de les primeres roses; en aquella hora devia ser, quan la Verge Maria

Estant retirada—en una cambreta,
l'Angel hi va entrar—per la finestreta.

Jerusalem

Vista parcial de la ciutat deïcida. En la part dreta de la fotografia s'hi veuen les dues cúpules del Sant Sepulcre i la torre de David

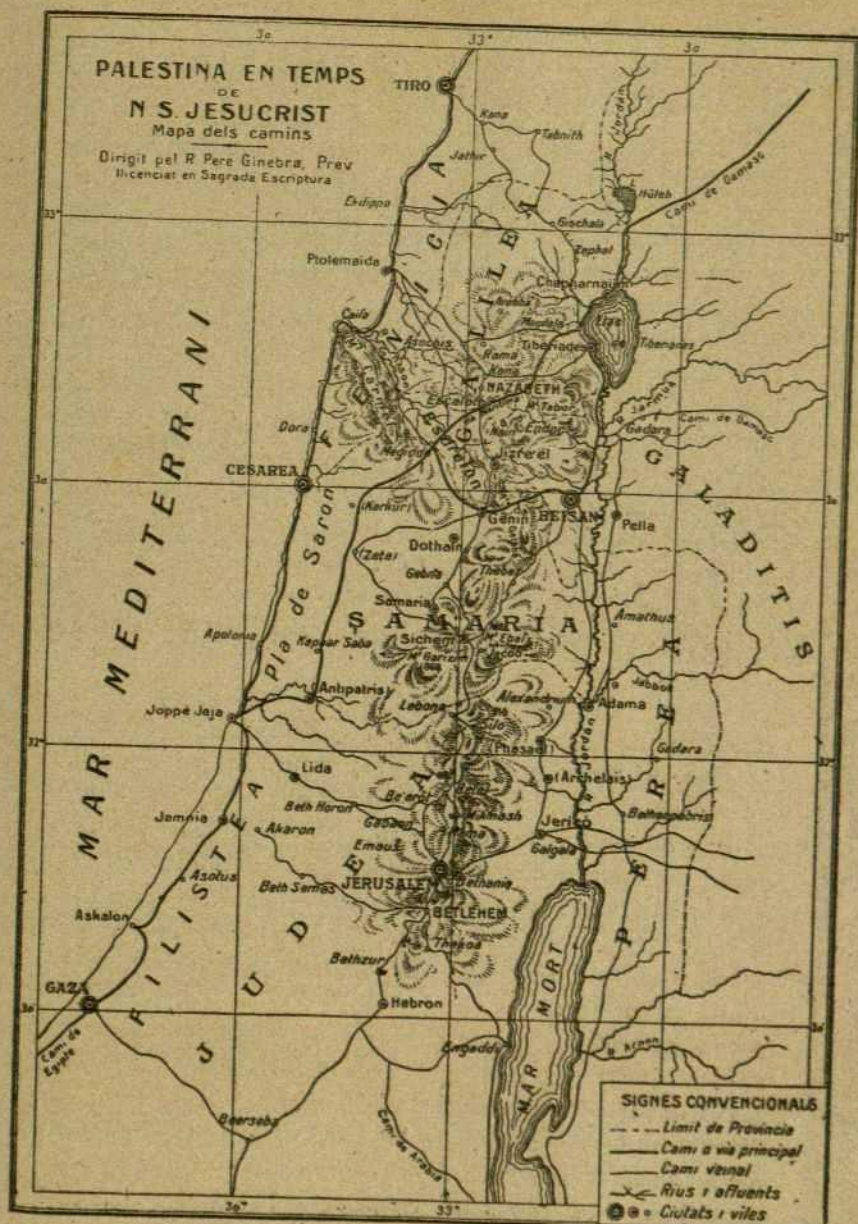
I quina claror rosada, per tot ! I el Missatger celestial,
quina argentada melodia, saludant la Verge :

—Déu vos guard, Maria—de gràcia sôu plena.

La nit de Nadal—sereu Mare i Verge.—

I, volent-ho Maria, fou fet el misteri. I dins aquell poblet que ningú no sabia al món baixà a pendre carn mortal, a fer-s'hi home el mateix Verb de Déu.

I ara, en memòria, en el lloc on s'encarnava el Fill de l'Etern hi ha una església dita de l'Anunciació. Té tres naus i és feta de l'any 1730. La cripta, lloc precís del sant Misteri, ve sota l'altar major i s'hi baixa per una escala de marbre que hi ha entre les dues que pugen al

Mapa de Palestina

Amb el qual pot seguir-se el camí que feren Josep i Maria per anar de Nazaret a Betlem

presbiteri. El primer vestíbul, visible en el gravat, s'anomena Capella de l'Àngel i darrera hi ha la Capella de l'Anunciació i altres capelles encara. És ben remarcable en aquesta església l'ornamentació relativament correcta i la seva passadora ordenació arquitectònica, vist l'afeixament de presentalles, llànties i altres objectes no sempre de gaire bon gust, com es pot veure en molts llocs de Terra Santa.

Obrada, doncs, l'Encarnació, s'esdevingué que Octavi August, sota l'imperi del qual estava també la Palestina, decretà, com a instrument inconscient de la Providència, l'empadronament de tots els seus súbdits; el qual empadronament es podia fer, per benignitat de l'emperador, i podia fer-se, segons els ritms judaics, en la pàtria dels avant-passats. Per això fou que sant Josep, de la nissaga del Rei profeta, tal com diu l'Evangeli, «va pujar de la Galilea, des de Nazaret, cap a la Judea, vers la ciutat de David, que es diu Betlem, per inscriure's amb Maria, sa esposa.

Compteu la pena d'aquelles amargues jornades de caminar, fetes qui sap si a peu, i quan no, amb l'auxili ben mesquí d'una mansa somera pacient. La Verge, a la qual calia un delicat repòs, haver d'anar-se'n tan lluny entre gent mai vista, camí enllà per solells i ventades, entre muntanyes desertes, potser en dies rúfols o gebrats; i l'Espòs sant amb el neguit de la pobresa partint-li el cor, tement-se que el Fill de Déu ara abans d'ara vindria al món sense trobar, ni tan sols, l'escalforeta d'una pobra llar.

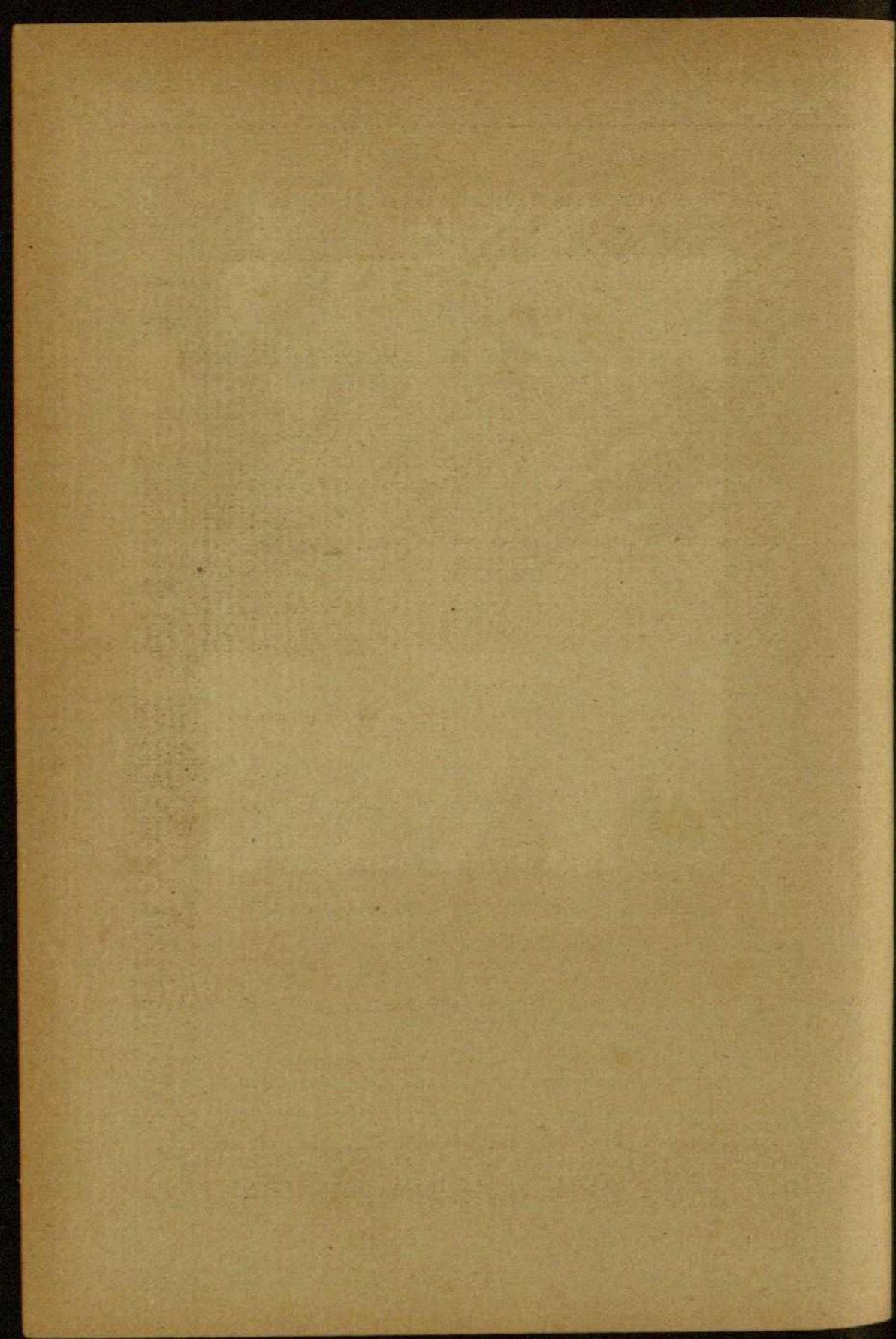
És gairebé segur que esmerçaren quatre dies per fer el camí de Nazaret a Betlem. Eixint del seu poble de bon matí, degueren travessar la Via marítima, i passant per Jizre'el arribaren al cap de la primera jornada a Genin en la Samària superior. L'endemà, agafant la carretera de Gebna, i un cop aquí, trencant a l'esquerra, anaren a fer nit a Sichem. Al matí del tercer dia empendrien la

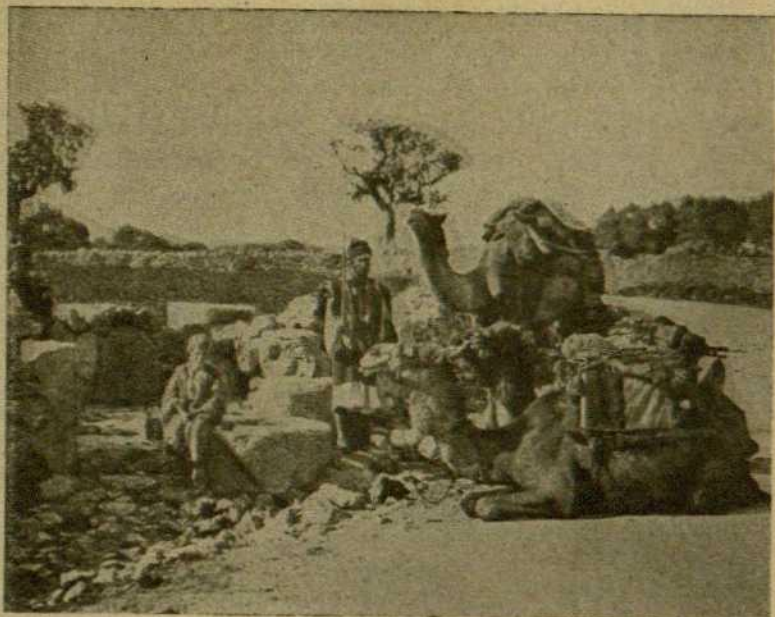

L'Adoració dels Pastors

Retació d'altar desconegut — Escola Catalana (Museu de Barcelona)

El pou dels Reis

Segons la tradició cristiana, en arribar a n'aquest lloc, els tres Reis d'Orient s'aturaren a reposar i a proveir-se d'aigua

caminada cap a Lebona i Silo, arribant al vespre a Betel. Cap a la fi, en la darrera jornada, fadigats com devien estar els pobres caminants, anaren cap a Rama, la vila de Benjamí, entrant, al cap d'una estricada més, a la Ciutat santa, la capital de Palestina i centre religiós del poble jueu, Jerusalem. La visió i breu estatge en aquella ciutat tan plena de tendres i reconfortadores recordances, enfortí, ben segur, l'esperit dels sants esposos per acabar en aquell dia mateix el seu dolorós pelegrinatge. Ara no hi ha en la gran ciutat ni ombra gairebé de sa passada grandesa religiosa. La pena del seu crim, del seu horrorós deïcidi, l'ha batuda sempre i els trasbalsaments de totes les èpoques l'han somoguda; ara resta només com una deixalla vergonyosa, com una fita de malvestat, es-

tesa en la gran planície, tota ella cendrosa i pàl·lida com una ossamenta morta.

En eixint de Jerusalem per anar cap a Betlem, es troba, a l'esquerra del camí, un pou tot envoltat de pedres millenàries. Es aient-s'hi les caravanes de camells, mai no hi passen de llarg sense revenir-s'hi, per continuar, després, sota l'ardència del sol cremant, les anades i vingudes pels camins que semblen inacabables. Doncs conta la tradició cristiana que li donà aquell nom, que quan els tres Reis de l'Orient eixiren de Jerusalem on se'ls havia post l'estrella; en arribant al pou, feren com fa tothom; s'hi aturaren a reposar i a proveir-se d'aigua, i vet aquí que bon punt s'aboquen al vorell del pou veuen reflectida en el mirall de les seves clares aigües tota l'amplada del cel amb la guiadora estrella novament apareguda.

També la Verge Maria i sant Josep, cap a la posta del sol del darrer dia de viatge, degueren reposar una estoneta al peu d'aquest pou de vora el camí per acabar de fer després el tros que els mancava fins a Betlem, on, cap a la fi, arribaren, vespre enllà, mig morts de la fadiga i de l'angúnia.

Els voltants de Betlem, al revés dels de Jerusalem, són gais i riolers. A banda i banda de les cases abunden els fruiterars de tota mena que justifiquen ben bé el seu antic nom de *Ephrata* que vol dir *fèrtil, fructífera*; i camps enllà es veuen rossejar les espigues madures del bon blat tan abundós i excel·lent que d'ell li ve el dolç nom de *Bethlehem* que es com dir *casa del pa*. En aquells camps, en temps de sega i en edats pretèrites, passava el tendre episodi de Ruth, l'espigolaira, i anys després en els prats verdosos d'aquells contorns el gentil David pasturava els seus ramats tot trenant la fona que batent el Gegant li donaria la corona d'Israel. Ara Betlem té cap a 10.000 habitants, catòlics en sa majoria; aquella gent, bondadosa i treballadora, viu ocupada en el conreu dels

Betlem, la ciutat de l'infant Jesús

*Fou en una cova dels afores de la ciutat que Maria i Josep tingueren
d'aixoplugar-se*

campes i vinyes o en la traçada fabricació d'objectes de pietat.

La nit en què Josep i Maria hi arribaven, la petita ciutat de David era talment plena de forasters que ells no trobaren lloc ni en cap hostal, perquè els veien massa pobres. Llavors els sants esposos, per no passar a la serena tota la nit, eixiren plorosos fora ciutat, aixoplugant-se en una cova formada per l'extremitat d'una profunda excavació que feia sota la mateixa roca com d'altres coves seguides. La Verge, extenuada d'aquelles jornades fatigoses, reposà cap a la fi en la humitat d'aquell aixopluc tan miserable; la nit era freda i entrava per la gola de la cova un aïret gelat. Per defensar-se d'aquella gela-

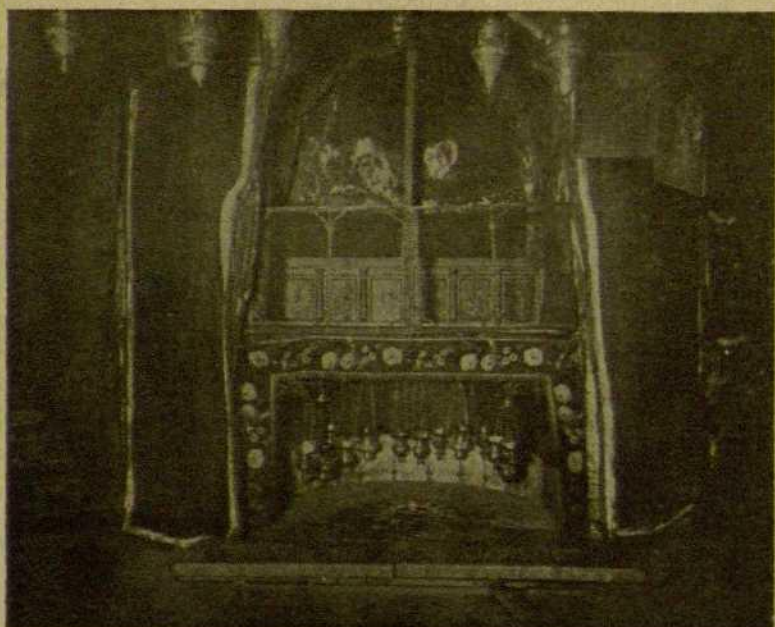
La Basílica del Naixement

Segons la tradició, aqueixa església és la que féu bastir santa Elena, en el mateix lloc on el Messies vingué al món

bror que els causava uns tremolins d'esgarrifança, i es-
sent ja cap a la vora de la mitja nit,

Sant Josep va a cercar foc—va a cercar foc i no en troba.
En tornant de cercar foc—deslliurada n'és sa esposa.

Ara, damunt el sant lloc on el Messies venia al món,
hi ha la Basílica del Naixement que sembla ser la ma-
teixa que hi bastí santa Elena. La intervenció simultània
de diferents cultes cristians ha desfigurat moltíssim aquell
venerable i sumptuós monument. Sobretot s'enlletgí la
seva perspectiva per la separació que en feren els cismà-
tics grecs amb una paret horrible que deixa la part da-

La Cova del Naixement

En el lloc precis on vingué al món el Messies, hi ha una estrella d'argent, en la qual hi ha la següent inscripció: Aquí nasqué Jesucrist, de la Verge Maria

vantera de les cinc naus, disgregada del culte visible i, per tant, propícia a les irreverències més irritants.

Travessant aquella paret divisòria, s'entra al creuer on hi ha al mig el gran chor dels grecs i a banda i banda una porta i escala que duen a la cripta, dessota el chor, on hi ha la Cova del Naixement. Està completament desfigurada amb multitud d'ornaments atapeïts sense cap orde ni bon gust. Els cismàtics grecs en tenen ara el domini. Al fons occidental de la Cova hi ha un altar i en el seu paviment els pelegrins besen amb fervorosa emoció una gran placa d'argent en forma d'estrella on se llegeix la inscripció llatina : *Hic de Virgine Maria Jesus Chris-*

Beth-Sahour, el poblet dels pastors

En el qual, segons la tradició cristiana, es senyala una cova dels voltants com a testimoni de l'aparició dels àngels per fer-hi l'Anunciata

tus natus est; això és: Aquí nasqué Jesucrist, de la Verge Maria. Al voltant d'aquell sant lloc cremen seguidament unes llànties pertanyents als diferents ritus, podent només celebrar en aquell altar els cismàtics grecs. A la vora d'aquest lloc hi ha una altra Cova dita del Bressol, on se creu que la Santíssima Verge aconduí son Fillet nou-nat dins una pobra menjadora.

En l'hora de mitja nit d'aquell primer Nadal, quan naixia el Jesuset dintre la Cova, tots els àngels del cel feien música cantant melodiosament Glòria a Déu en les altures, i en la terra pau als homes, als qui Déu tingui en bona voluntat. I Déu tenia en bona voluntat uns pastors de vora Betlem als quals s'aparegué en aquella

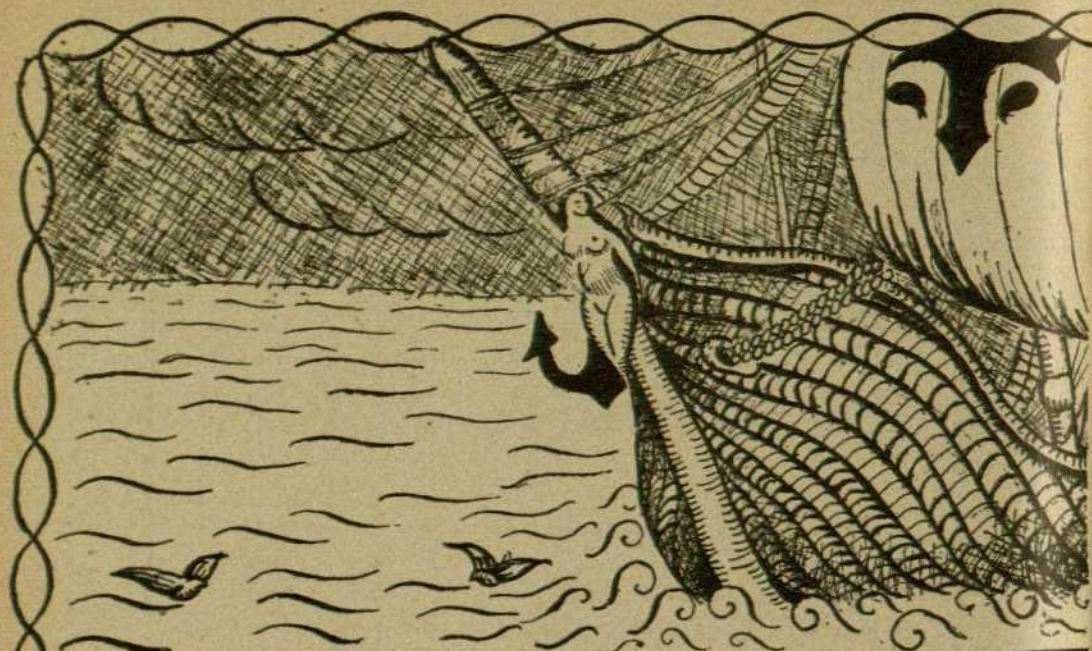
hora de nit un àngel per dir-los que e' Messies era nat i que a Betlem se'l trobarien tot enfredolicat dins una Cova a la falda de sa Mare, Mare i Verge. I els pastors se n'hi anaren amatents duent al Nadaló tot de presents d'amor, i mel i mató i els anyellets més gais de ses ramades.

La tradició cristiana ha senyalat com a habitació d'aquells sortats pastors un poble petitó, d'una cinquantena de cases, situat a llevant i a un quilòmetre només de la Ciutat del Naixement. En aquell poble ja conegut per tothom amb el nom de *Poblet dels pastors*, se senyala una cova dels voltants com a testimoni de l'aparició dels àngels en la nit de Nadal per fer-hi l'Anunciata.

I ven's aquí, lector, com per voler de Déu i amb ràpida volada de fantasia, de Nazaret estant havem acompanyat en amorós pelegrinatge els sants esposos Maria i Josep fins a Betlem on havem recordat, com si fos ara, el naixement del bon Jesús. Ell vulga pagar-nos-en el petit treball concedint-nos que per la pobresa redemptora que sofria nosaltres puguem haver la riquesa incomparable dels eternals tresors.

'JOAN PUNTÍ I COLLELL, pvre.

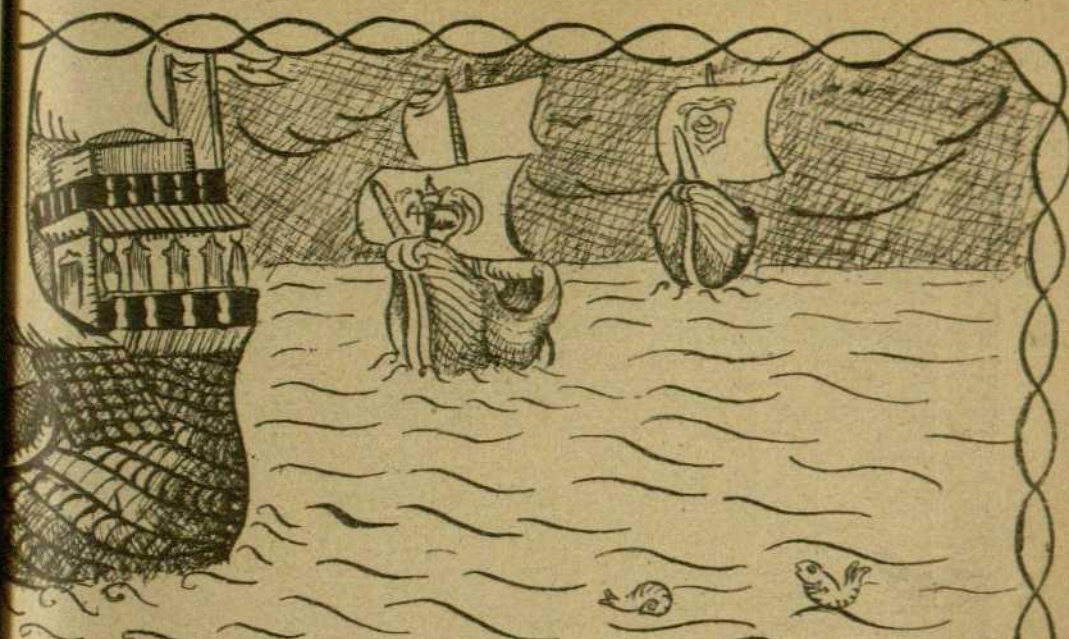

BALADA-DE-NADAL EL PIRATE

Tota la mar, ben endins, ben endins,
té un cor ombrívol, ombrívol.
El peixarrot menja els peixos mesquins:
és un engany, la dolçor dels delfins
i la sirena de càntic planyívol.
Tota la mar, ben endins, ben endins,
té un cor ombrívol, ombrívol.
Diuen els avis que al mig de la mar
hi ha una illa blanca, ben blanca;
i si hi anéssiu avui, per atzar,
hi trobaríeu per única llar
un trist cobert foradat, sense tanca.
Diuen els avis que al mig de la mar
hi ha una illa blanca, ben blanca.
Entre la neu hi floreixen les flòs;
l'aire és ple d'ales i d'ales;
sota el cobert hi ha la Dama i l'Espòs;
i un Infantó que hi és nat sense plòs
juga amb ocells i amanyaga primales.
Entre la neu hi floreixen les flòs;
l'aire és ple d'ales i d'ales.

Il·lustració de Ll. Morató

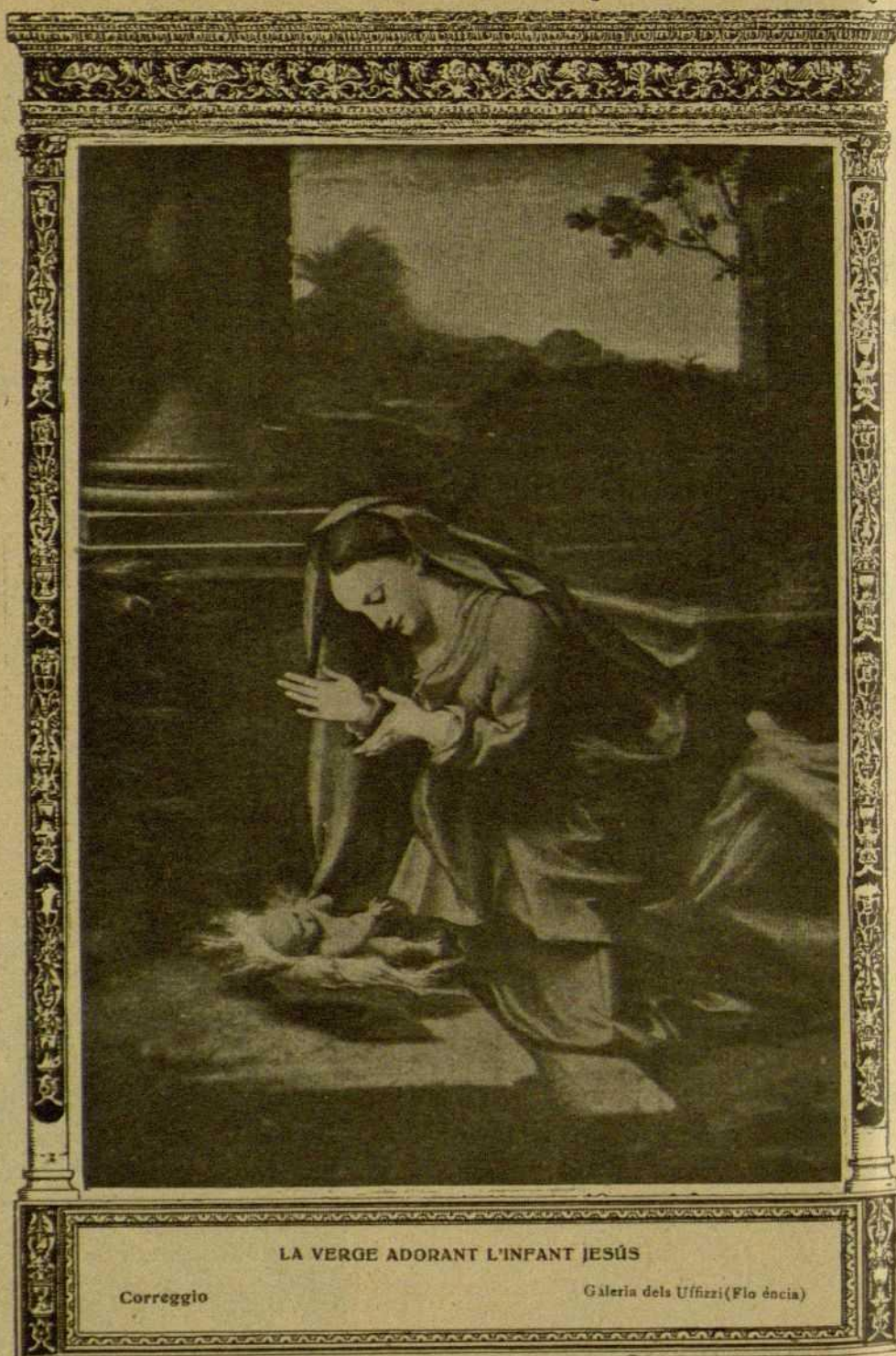

PER-A-CANTAR-LA DE-LA-MAR

Hi van amb barques que el temps ennegri,
pobres pescaires, pescaires.
Duen el peix que la xarxa collí:
el peix d'argent, de maragda i robí.
La xarxa és vella; però no són gaires.
Hi van amb barques que el temps ennegri,
pobres pescaires, pescaires.
Tres naus molt velles hi van d'Orient
amb neu a tofes, a tofes.
A cada una hi ha un Rei molt vistent,
i cada Rei portarà un bell present.
Fan tot de llum el velam i les cofes.
Tres naus molt velles hi van d'Orient
amb neu a tofes, a tofes.
El peix petit riu al fons de la mar
i per l'airet la gavina.
Cada penyal té un estel com a far
cada pirata, pensant en la llar,
d'una manera enternida rondina.
El peix petit riu al fons de la mar
i per l'airet la gavina.

JOSEP CARNER

La figuració del Naixement de Jesús

PER la temor a caure en la idolatria, de la qual Jesús havia arrencat els homes, els primers cristians foren molt cauts en les representacions naturalistes de la nova religió. A això hi ajudaven també els textos dels Sants Pares, plens de sentit figurat més que de sentit naturalista; i per això veiem en les catacumbes, i en les primeres manifestacions gràfiques de les decoracions cristianes primitives, una abundor de símbols i emblemes aplicats a no dir ço que figuren, sinó ço que per similitud, per relació o arbitràriament se'ls fa dir.

Així van passar ben bé tres cents anys, fins que, quan l'emperador Constantí va donar llibertat a l'Església (en la qual època la temor de la idolatria era ja més minvada), no van començar a representar-se amb desitjos naturalistes les escenes bíbliques i les de la vida de Jesús descrites en els textos sagrats.

De llavors daten les primeres representacions figuratives del Naixement de Jesús. Els textos que van servir als artistes per a la representació d'aquest gran fet, que trasmudà el món de soca a arrel, van ésser l'Evangeli de sant Lluc i el de sant Mateu, els quals són llegits al poble en les tres misses que se celebren el dia de Nadal.

Sant Lluc ens diu en l'Evangeli de la primera missa

Guido
da
Como

La nai-
xença i
de
Jesús

Baix-relleu de la trona de l'església de Sant Bartomeu in Pantano (Pistoia)

(o sia la de mitja nit), com responen a l'edict de Cèsar August, Josep i Maria van anar a Betlem a empadronar-se; com Maria portava en aquell temps *fruit d'entranyes*; i com, trobant-se a Betlem sense haver-se pogut allotjar en la posada, per manca de lloc, va deslliurar i va tenir el seu fill primogènit, i, posant-lo de bolquers, el reclinà en un estable. Afegeix sant Lluç, en l'Evangeli que es llegeix en la primera missa de les tres de Nadal, que en aquella contrada hi havia uns pastors vetllant els ramats; que se'ls va aparèixer un àngel; que la claredat de Déu resplendí damunt d'ells, de la qual cosa prengueren un fort esglai; i que l'àngel els va dir: — No temeu, que us porto una bona nova de la qual tot el poble s'alegrarà. I és que avui vos és nat un Salvador, el Crist, el Senyor, a la vila de David. I les senyes, per a vosaltres, són aquestes: trobareu un infant de bolquers en un estable. — Dit això, s'ajuntà a l'àngel, segons l'Evangeli de sant Lluç, tot un aplec de la milícia celestial, alabant Déu i dient: — Glòria a Déu en les altures, i sobre la terra pau als homes de bona voluntat!

En l'Evangeli que es llegeix en la segona missa, o sia en la de l'alba, diu sant Lluç que, just els àngels se'n tornaren, els pastors decidiren anar a Betlem; i hi trobaren Maria i Josep, i l'infant reclinat en un pessebre, i contaren com ho havien sabut; i tothom en restà meravellat. I que els pastors

La naixença de Jesús
(Fragment de l'Exultet). — Sant Llorenç nel Pizeno (Roma)

se'n tornaren glorificant Déu de tot el que havien sentit i dit, que era tal com els havia estat anunciat.

Sant Mateu, en l'Evangeli que es llegeix en la tercera missa, o sia la del dia, conta com els Reis d'Orient anaren a Betlem seguint un estel que se'ls havia aparegut; com el rei

La naixença
de
Jesús

Baix
relleu
del
segle
XIII

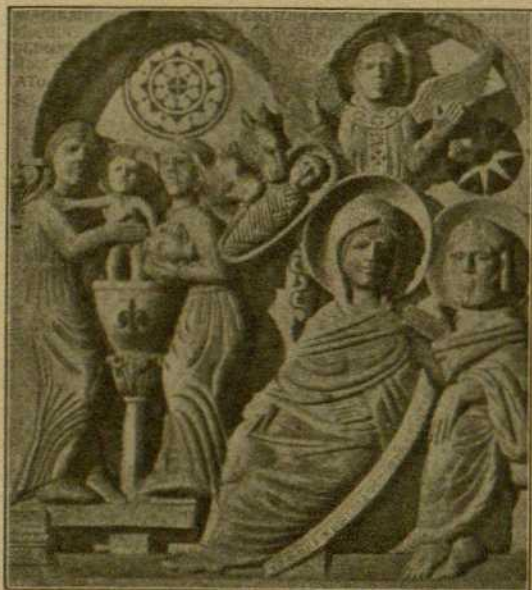
Església de Gropoli

Herodes se'n torbà, i com volgué saber on era aquell Príncep que havia de regir Israel; com Herodes va fer prometre als Reis, que li dirien on era, i com els Reis, avisats en somnis, no volgueren veure de nou a Herodes, tornant per altra via a llurs terres.

Des de son bon principi les representacions del naixe-

ment de Jesús són calcades en aquests textos; però, demes, en tots els naixements hi hem vist un detall que no és en aquests textos ni en cap altre. Volem dir l'existència del bou i de la mula en tots els naixements. Per què els artistes van metre en l'escena del naixement el bou i la mula? Confessem que no ho sabem. Podrien ésser reminiscències de les representacions

La naixença
de
Jesús

Escultura del
segle
XIII

Església de Barga (Itàlia)

simbòliques antigues, vist que en els textos dels Sants Pares apareixen, en ocasions, les figures del bou i l'ase simbolitzant la humanitat jueva i la pagana. El mateix sant Ambròs veu en l'ase la representació dels gentils; sant Gregori Nazianzè presenta el bou com el jueu encadenat per la llei antiga, i l'ase com portant el pes de la idolatria. Sigui com sigui, sembla que, en el segle vi, això del bou i la mula es tenia ja com

a cosa certa, i fins ho deien alguns textos que es volia fer passar com a Evangelis.

Una altra particularitat ben interessant de les antigues representacions de la Nativitat és la dèria de fer aparèixer la

La nai-
xença
de
Jesús

Ivori
del
segle
XIII

Museu Nacional de Ravenna

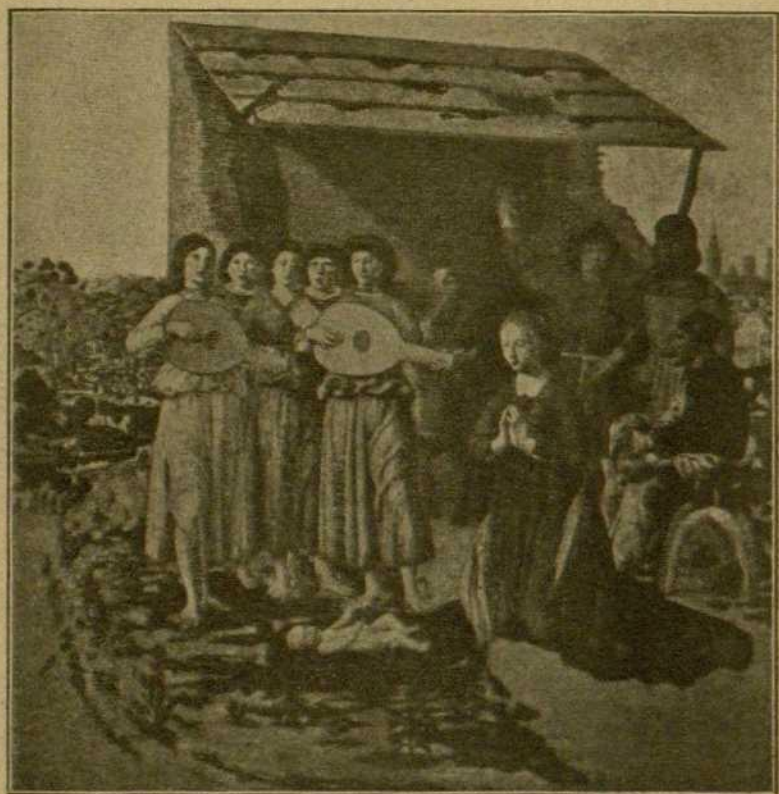
Mare de Déu com una partera que hagués parit amb dolor. Així, es veu ajaguda en un llit, a voltes d'aire romà, o en un matalàs bizanti, i assistida per unes comares que renten el nen en un gibrell. Sembla que aquestes dones fins eren conegudes: eren Zeloni i Salomè. Respecte d'aquesta última, fins

Giotto.—La naixença de Jesús.—Església inferior de Sant Francesc, Asís

s'havia forjat una llegenda segons la qual, no volent creure Salomè que la Mare de Déu seguia ésser verge malgrat ésser mare, en fou castigada assecant-se-li un braç, si bé tot seguit en va ésser guarida per la intercessió de la mateixa Mare de Déu. Efectivament, en algunes de les antigues figuracions de la Nativitat apareix Salomè ensenyant el braç unes vegades assecat, altres vegades guarit.

Aquest additament de les comares, usual bastant temps, va ésser aprofitat amb ver entusiasme pels joves artistes naturalistes de debò per a compondre, amb aire ben casolà, l'escena del naixement. Ha de venir la moda de les representacions solemniais i aristocràtiques entre els artistes perquè les dues dones oficioses deixin de figurar en l'escena del naixement.

Pier de la Francesca. — La Nativitat. — Galeria Nacional de Londres

Després els artistes ja en van fer massa, d'arranjament i de posa. Sant Francesc, en la fel·liç troballa del seu *pessebre* (sant Francesc sembla que va ésser el primer a qui va acudir la fel·liç idea de fer *pessebre*), és qui va donar la tònica de ço que és gentil: ell concebé una representació justa entre la solemnitat i reverència del fet i la forma en què havia

d'ésser presentat al poble perquè hi associés son cor. I a sant Francesc l'han seguit tots els senzills i tots els humils de cor; i la nostra mainada fa pessebres, i els fa segons la tradició del gran sant d'Asís perquè és senzilla i humil de cor.

Perugino

La Nativitat

Pinacoteca Vannucci (Perusa)

Els artistes de la renaixença italiana ja no ho feren així. Aquests és cert que partiren de sant Francesc i mercès a ell s'afranquiren dels lligams bizantinistes que agarrotaven

L'ADORACIÓ DE L'INFANT JESÚS

Perugino

Vil·la Albani (Roma)

l'expansió de les arts; però ben aviat es van lligar de nou, encara que des d'altres punts de vista estètics. Així, de partera debilitada per l'acompliment del gran acte maternal, van saltar a fer de la Mare de Déu una noble matrona en actitud d'adoració, flectida de genolls en terra, com si, més que mare i més que guardiana, en fos serventa.

No cal dir que, tot volent servir certa humilitat en el lloc de la naixença del Nen Jesús, els artistes del renaixement feren escenes aristocràtiques, car això ho feien en tot; i que volent guardar també una certa propietat històrica, els artistes no podien deixar de sentir l'escena com a cosa actual. Així veiem tot sovint que les persones dels pastorets són trasmutades en figures de nobles cavallers, i que les ciutats i viles que es veuen al fons de l'escena de la Nativitat són viles italianes dels segles de l'Edat Mitjana. Es mantenen encara les barraques o coberts de cleda, qualche volta s'hi veuen edificacions enrunades; però ben aviat tot això desapareix, i l'escena de la Nativitat té lloc ja en les aristocràtiques llotges d'un palau florentí o venecià, o en qualche temple monumental amb aire d'altar.

Cada volta, en aquest temps, van desapareixent més figures de l'escena, i aquesta es converteix sovint més en un acte d'adoració al diví Infant que en una representació escènica d'una naixença.

Sort per a tots que, pel que toca aquest fet tan gran per al món com és el del deslliurament dels homes, la tradició naturalista, la tradició més piadosa, la més gentil, la més cristiana, ha estat conservada fins a nosaltres i no crec que mori. Els mantenedors d'aquesta tradició han estat els nois; ells l'han guardada, ells l'han exigida arreu de tots els grans i contra tots, i ningú hi ha pogut res.

Fins sembla això un fet miraculós. En tractant-se de Jesús infant, Déu haurà volgut que fossin els infants els que el defensessin.

F. T.

Dibuix de Pere Fruna

EL NADAL DE LA PAU

El pessebre de don Lluís

I

RA tot just pel mes d'octubre que don Lluís fulminà, a taula, la terrible pregunta de cada any:

—On farem el pessebre, enguany?

Com sempre, una gran cridòria familiar ofegà les paraules de don Lluís. L'àvia (la mamà d'ell) somrigué beatament i oferí la seva alcova. La Lúcia, (la noia gran), proposà fer-lo sobre la calaixera de la seva cambra. El petit rebequejà una bona estona, entestat que el fessin damunt del seu llit. Només la mamà s'havia pres la cosa en *serio*, i digué al seu marit, amb veu amenaçadora:

—Al mig del carrer! Cada any tornes amb el mateix romanso! Ves quin enrenou! A omplir-nos la casa de pols i a fer *gasto*! Com si ens faltessin mals de cap! Oh! i de la manera que s'estan posant ara totes les coses!...

La interrupció materna fou netament definitiva i don Lluís acotxà el cap resignadament, però convençut d'eixir amb la seva. La bàrbara cridòria de la mainada prengué ara un caient suplicant envers la mamà. I a l'àvia li caigueren dues llàgrimes de tendresa dintre el plat de la carn d'olla...

II

Una mica d'amagat, don Lluís trià la posició estratègica; car era ben assabentat que obres i no paraules reduïen la seva muller.

Per això, quinze dies després, dues caixes d'embalatge i tres taulons mitjans, esperaven, mansament situats en un recó

de la galeria, la pacífica missió d'aguantar el pessebre.

En un segon consell de família (també a taula, amb oposició de la mamà i llàgrimes de l'àvia), hom decidí el dia que el pessebre fóra començat; cosa que hauria de festejar-se com una col·locació de primera pedra.

D'aquest dia endavant don Lluís es tingué per l'home més benaventurat del món.

Començà per desplegar i clavar a la paret, amb un rengle de gavarrots, un *fondo* que havia pintat el besavi. Figurava un país de color mangre. Al primer terme hi havia unes atzavares i unes figueres de moro d'allò més anèmiques. Darrera mateix de les atzavares, hom veia una cosa que devia ésser un riu, d'una color verda llefiscosa. Cap a la dreta, Jerusalem a l'ombra de dues palmeres besones, calcades d'uns crows de la guerra de Filipines. I, allà al lluny, unes piràmides d'una color groga de rovell d'ou. I tot aquest panorama, bastant descolorit i empolsat, tenia així un aire molt més bíblic.

Després, de la cambra dels malendresos, en va sortir el sac del suro. I del suro en van sortir les muntanyes. I en les muntanyes s'hi va criar molsa. I en la molsa nasqueren xais blancs com la neu, i pastors i caçadors i guàrdies civils. I aquell riu llefiscós del *fondo* anà estirant-se fins a primer terme amb fulls de paper de plata que feien una olor de xocolata!...

—Si no fos aquesta olor comprometedora — deia de bona fe don Lluís — aquest riu semblaria el Llobregat. — I, per donar-li més realitat, hi anava escampant ànecs i oques, i pescadors de canya per les vores. Després hi va posar un pont de suro que feia d'allò més goig. I damunt del pont hi va posar els tres Reis. I damunt dels Reis hi va penjar l'estrella d'Orient: una estrella de paper daurat

*Començà per desplegar i clavar a la paret,
amb un rengle de govarrots, un fondo que
havia pintat el besavi*

que havia retallat la Llúcia segons instruccions d'unes monges de clausura amigues.

III

Aquella nit (era la nit de Nadal) ; que llarga la trobava, don Lluís ! No podia aclucar els ulls de cap manera. Però es sentia tot ell amarat d'una insòlita dolçor, car li lliscaven pel cervell uns pensaments més suaus !...

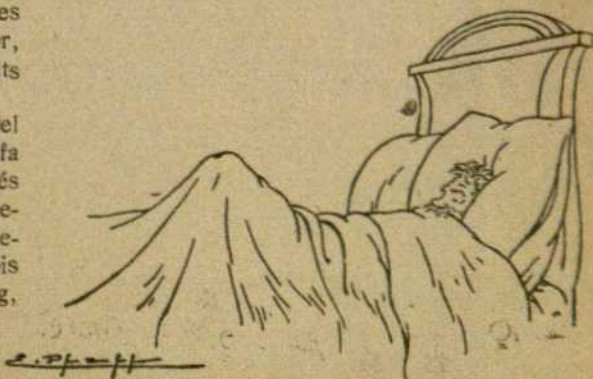
— I després — pensava — baixarà del pis de dalt donya Nicomedes, que em fa una mica de presència, potser perquè és llevadora. I baixarà del quart pis la senyora Manela, que els diumenges fa aquella pudor de naftalina. I entrarà, del pis d'enfront, aquella professora de solfeig, vidua, que davant del pessebre sembla una calandria. I tots plegats cantarem aquelles cançons que fan venir tant de

fred i parlem de l'infant Jesús, de la neu, i de la mula i del bou... I el pessebre anirà fent-se gran, gran... La cova semblarà una brasa, de claror. Sant Josep i la Mare de Déu, que ara fan la cara una mica esparverada, riuran amb una beatitud !... I l'infant saltarà, saltarà content dintre el bressol. I aquells Rejs, tan orgullosos, que estan passant pel pont, baixaran dels camells per estirar una mica les cames. I l'estrella que e's mena plorarà unes llàgrimes d'or que cauran dintre el riu, que s'haurà tornat de veres. I els bous bruelaran, i les ovelles belaran, i els pastorets tocaran el flabiol, i aquelles muntanyes nevades del fons espolsaran de llurs espatlles la farina que hi pesa, i mostraran un bé de Déu de prats tendres !... I aleshores totes aquelles veïnes romandran astorades i em besaran les mans fautores d'aquestes meravelles. Jo somriuré patriarcalment, i em semblarà sentir-me sobre el cap el pes rodó d'una cosa lluent, que serà una corona.

Així, don Lluís, l'esguard clavat en el sostre de l'alcova, anava meditant, aquella nit d'insomni. Al seu costat, la seva dona dormia sonorament.

— Ves — pensava ell — com pot ésser que Nostre Senyor deixi dormir tant de gust la meua dona, que cada any fa tot el que pot per no deixar-me fer el pessebre, i que en canvi, a mi, quasi veterano de pessebristes, m'arrenqui la son de's ulls d'aquesta manera !

Però, com que don Lluís era un home tan ingenu, s'abaltí amb aquests pensa-

*Aquest soroll violent i desacostumat deixondí
sobtadament don Lluís*

ments quan tot just e's galls del veïnat començaven a cantar. ¡I feia una cara més feliç quan estava adormit!

La'n feia tant, aquell dia, que la seva dona, que ho esmentà tot vestint-se, eixí de la cambra pensant:

—Vo's-te jugar que aquest beneït ara està somiant el ditxós *pessebre*?

Don Lluís restà al llit, emmantellat d'aquest dormir de matinada que ens permet assaborir amb una mica d'inconsciència les íntimes remors del matí domèstic. I, ensopit, oïa l'agut grinyolar de quan la minyona obre els balcons, la polida remor de l'escombrar i el cop sec dels espolsadors sobre les portes; després un soroll de galleda arrossegant-se pels rajols; després silenci, aquell silenci que preludia els grans esdeveniments... i, després, una mena de terratrèmol, un soroll múltiple, soroll de naturalesa turmentada, mescla de tro i de gemec.

Aquest soroll violent i desacostumat deixondí sobtadament don Lluís, que s'assegué sobre el llit per escoltar miller; però, com que no oïa més que aquella quietud que segueix les catàstrofes, saltà a terra, es posà els pantalons i les sabatilles, eixí de la seva cambra i corregué cap a la del *pessebre*. Obrí la porta, i la seva còrpora regular rodà per terra.

Allò sí, que era horrible! Només el *fondo*, el *fondo* desco'orit del beçavi, era al seu lloc. Tota altra cosa del *pessebre* era una ruïna de suro, *paper de plata* i bocins de pastoret. Els Reis, esbocinats, jeien sobre un gran tou de molsa enferrinada. Solament el cap del Rei negre, fugint del perill, havia anat a raure sota la porta i havia fet caure (venjatiu!) don Lluís quan entrava. I, damunt d'aquell turó de desgràcia, l'estrella de paper daurat es gronxava infantilment.

Don Lluís restà un instant perp'èx.

¿Renunciar ara a aquella festa íntima de veïnat que ja havia somiada?

—No — va dir-se a ell mateix: — jo venceré la naturalesa rebecca.

I, aquella vetlla de Nadal, la professora

vídua del replà, per no donar un disgust de mort al bon senyor Lluís, hagué de cantar cançons fredoliques davant del *fondo* i de l'estrella daurada feta amb patrons d'unes monges de c'ausura, amb la

Solament el cap del Rei negre fugint del pe. ill, havia anat a raure sota la porta i havia fet caure don Lluís quan entrava.

mateixa serietat que si ho fes davant del *pessebre* flamant.

Darrera d'ella la quitxalla reia estranyada d'aquella rara cerimònia.

L'àvia somicava perquè tot allò li recordava la setmana tràgica.

La mamà reia de triomf.

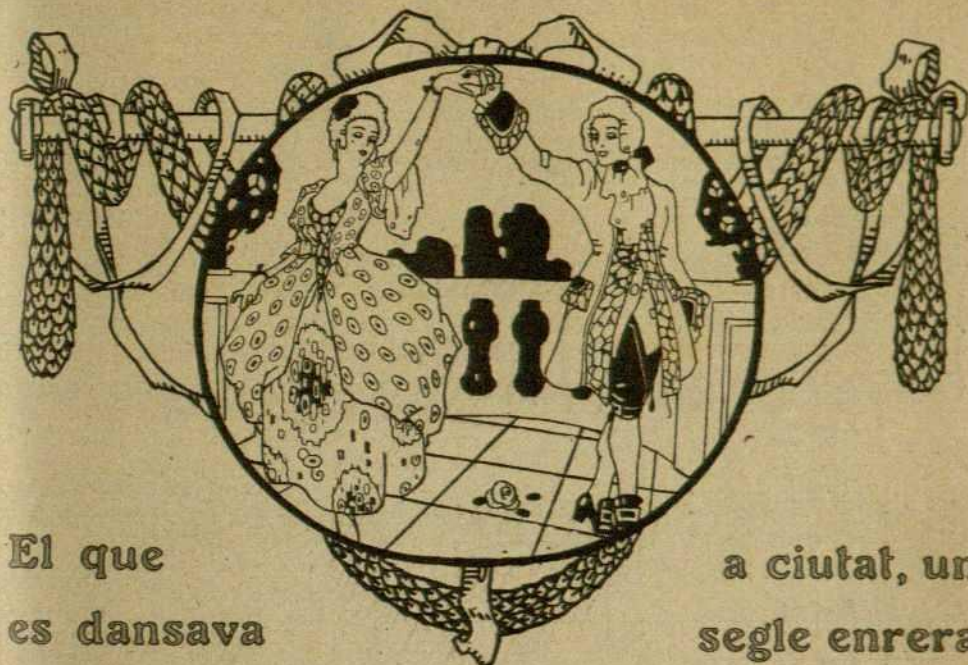
I don Lluís reia satisfet, sense que el captingués gens ni mica la causa inconneguda d'aquell ensorrament.

PERE BENAVENT

Il·lustracions de Pfaff.

L'Adornelló dels Reis
Per Viladomat
(Biblioteca del PO)

El que
es dansava

a ciutat, un
segle enrera

ENCARA que la humanitat hagi estat sempre igual en ço que es refereix a vicis i passions, els costums públics (i així mateix la societat en ses relacions privades) hem de creure que han canviat força en el transcurs del temps, havent d'acomodar-se a les circumstàncies de lloc i a les transformacions que la civilització, amb sos progressos i modes imposa a la nostra vida.

Tots els que passem ja de la quarantena recordem prou bé quant diferentment dansava el jovent de trenta anys enrera de ço que la moda imposa avui dia. Llavors no es coneixien, ni Fox-trots, ni Two Steps, ni el Tango argentí havia entrat en els nostres salons implantant gestes des-cocats que posen en perill l'honestetat de les donzelles. En els temps de què parlem, la joventut es lliurava de ple,

Diverses figures de la contradansa

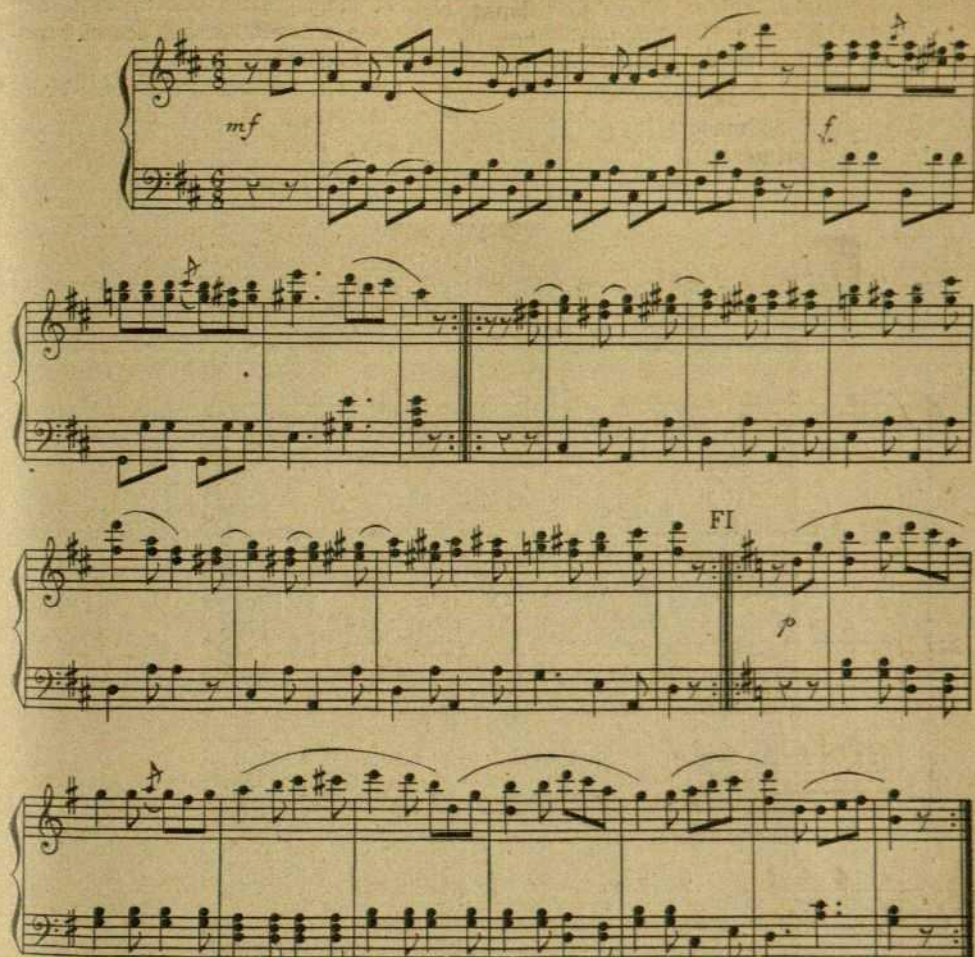
Música d'una de les contradanses ballades a la Casa Llotja, l'any 1824

encara, al noble Vals, els moviments del qual, d'una elegància suprema, no ofenien mai els ulls, dintre sa correcció de línies, ni despertaven desitjos sensuals. Així mateix eren preferits els balls de quadre, com els rigodons i els llancers, on els gestos distingits i reverenciosos donaven al conjunt un aire d'amabilitat seriosa que a tothom agradava contemplar, mentre el repòs alterni de les parelles permetia dolços esplais de conversa, que al so de la música esdevenien d'una espiritualitat més fina.

Les danses, doncs, de què parlem, te-

nien ben segur més afinitat de semblança amb les del començament del passat segle que no amb les del principi de la present centúria. Això ens ho fan creure uns papers vells de música manuscrita que ens vingueren no fa gaire a les mans, en la coberta dels quals s'hi llegeix textualment: «Contradanzas tocadas a la Casa Lonja en el año 1824».

Les tals contradanses, en nombre de dotze, són arranjades per a dues flautes, sense que aparegui enlloc el nom de l'autor ni el del transcriptor. És música senzilla, d'una ingenuïtat adorable, al so de

Altra de les contranances ballades a la Sala de Llotja, l'any 1824

la qual es fonen les nostres preocupacions i, gaudint-la, ens sentim infants. La morigeració dels costums que d'aquella època ens pinten, sembla talment retratar-se en la innocència d'aquestes melodies, on, si la profunditat n'és absent, tampoc trobarem el ritme incitant que les faci còmplices de pecaminoses suggestions.

Es música sana i honesta, infantil, si es vol; però en mig de la conversa més seriosa no hi sona pas malament, una dita d'infant! Per això, en vigílies de la gran festa tradicional, la més familiar,

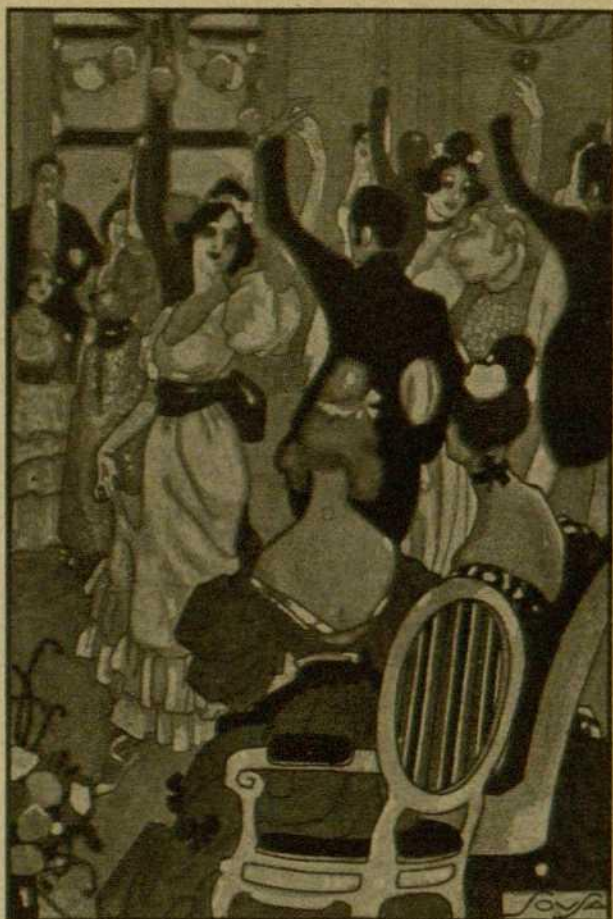
la més pura i innocent de tot l'any, que la cristiandat tota commemora aquest mes, el natalici del bon Jesuset, hem cregut apropiada l'ofrena als nostres llegidors de les presents contradanances, extretes del quadern esmentat, les quals hem volgut harmonitzar de manera senzilla, tal com llur caràcter demana, per a poder-se executar al piano.

Afegirem, ara, dos mots sobre la procedència i l'estil o forma de la contradança, els orígens de la qual sembla que són anglesos, remuntant-se no més enllà del segle XVIII.

La contradansa, escrita en compàs de dos temps (binaris o ternaris, indistintament), es compon de dues o tres parts, com a màxim, de vuit compassos cada una, repetint-se totes de manera invariable, i reprenent la primera al final. La

dansa composta, sens dubte, amb fins ben oposats a aquells a què les circumstàncies el dugueren.

No tots els musicòlegs estan d'acord sobre l'etimologia del mot d'aquesta antiga dansa, doncs els uns creuen que

La dansa en temps dels nostres avis

forma és, per tant, quasi idèntica a les parts components dels moderns rigodons, els quals hem de creure que foren creats sobre el model de la contradansa, ampliant les figures o quadres dels dansarins. El famós himne patriòtic espanyol nomenat *de Riego*, l'autor del qual és encara ignorat, és simplement una contra-

prové de dansa rústega o de camperols (*Countrydance*), mentre altres, amb més visos de veritat, diuen que se li aplicà tal nom per ballar les parelles en sentit contrari o vis a vis, quedant així justificat el títol de *contra dansa*.

J. SALVAT

Les Georgiques Cristianes

Cant III

(DE FRANCIS JAMMES. — FRAGMENT)

La nit augusta. — Els fidels van a la missa. — La pobresa de Déu. — La menjadora. — La Comunió. — La invitació que fa a un pobre el mestre del mas.

COM brancam ple de gebre, la gran nit va emparant
el Déu viu, qui és nat pobre i nu, com un infant.

A Betlem d'Orient Ell ha fet sa naixença,
vint segles són per Ell com un jorn qui comença. —

A vora dels seus pares brollant adoracions,
l'ase i el bou el guarden millor que no lleons.

Muntí el poema ja, muntí, fins a la cima
O fe! heu's-el aquí, El que mon cor estima

Àngel, pren-me la mà, encar tota vibrant,
del ritme d'eixa nit que tant ve cobejant.

De mos ulls a mos dits la resplendor davalla
la qui lluu de Betlem a sobre el jac de palla.

Conduïu-me a la taula on m'alimentaré
d'un Pa, en virtut del qual, o mort, jo te retré.

Mon cor té fam de Déu, i afamegat, s'ardora
fumant, com un encens que ahrusarà l'aurora.

— On va el mestre del mas, i els fills, en lloc primer?
i l'àvia? i la donzella? i el jove mariner?

*I el boter ? i el pastor ? i aquell de les caceres ?
a on van ells ? A Tu, qui mai fogar tingueres.*

*A Tu, qui el món sencer d'un geste capgirant
Jesús ! eleves ço qui anava rossegant.*

*El mestre ha coronat de pàmpols les colines,
el calvari trenà la corona d'espines.*

*Els fills veren tombar l'espiga sota el gra.
Tu portares la canya estèril dins Ta mà.*

*La padrina ha vestit la filosa i l'agulla
Tu sols tens una vesta, i el jueu te'n despulla.*

*La donzella somriu com al sol una flor ;
Jerusalem, per Tu fou rosada de flor.*

*El mariner muntà la fragata guerrera,
tota en flàmules, Tu, ta barqueta de Pere.*

*El caçador sap nius, pels ocells a la nit,
sap el cau del renard, més no sap el Teu llit.*

*En tot temps el boter pogué beure l'essència
del vi qui a Canà mancava, a Ta presència.*

*El pastor mai, d'anyell sap que es sia immolat,
Tu t'has donat als llops per a salvà el ramat.*

*Sabent que els dónes Tu els héns que posseeixen
sense que en gaudís res, un trone t'erigeixen.*

*El trone que a l'església figura aquesta nit
dins el Betlem, a on vola un encens ardit.*

*La part que dels geòrgics son Déu s'ha reservada
és sols una llitera de pobres treballada.*

*De les granades messes de la collita anyal,
no en vol més que una garba, ja buida, per Nadal.*

*Mes canten inclinats els àngels sobre d'ella,
— responen els fidels amb altra cantarella.*

*Els bancs que ells fan vibrar content sens perdre aïe
subratllen el cant pla amb ratlles de la fe.*

*Hom creu que us eleven amb lenta voladúria,
cantors qui compassen dels himnes la cantúria.*

*S'acostava el moment de suprema unció...
aquí baix, el mortal li diu: Comunió.*

*I l'esperit que un vol com a d'àngel feia
ateny les regions que la gràcia assoleia,*

*És un raig més excels que el sol ja cantat
tan bell, quan les collites són en maduritat.*

*A Déu nostre esperit i nostra carn s'uneixen
el pa, tal com el vi de sobte s'esvaeixen.*

*De la glòria del camp ja no en queda res pus
que l'Amor. I el cel ve a la terra, amb Jesús.*

*Allà, el mestre, la vella, tots hi eren; amb cura,
servant la tovallola dels àngels, pobra i pura.*

*Cadascú vos rebia en son cor, ric d'amor,
a Vós qui no cabeu dins l'Univers, Senyor.*

*Fem silenci. No en sap la paraula qui vola
de dir l'altíssim vers qui l'esperit bressola.*

*Al tornar tots a casa per a fer el sopà
de la Nit de Nadal, un pobret era allà.*

*Era allà, a son portal, sota la freda estelada,
duia alforja i bastó i l'espátlla corbada.*

*D'on venia el pobret, i tanta munió
d'estels? D'allà on surt tota creació!*

*L'hora solennial de munt son ser posava
el bon segell de Déu. — I el mestre el convidava.*

*Elt entrà, i a sos peus s'hi anà a ajaure el ca;
i ell assagut al banc, a un recó, sopà.*

*Sa cullera apar fer, a cada cullerada,
el signe de la creu sota sa faç colrada.*

*Casta sor de les filles del cel, prop d'aquell lloc,
la flama dava a l'ombra els seus cabells de foc.*

*Anava el pobre vell per tota l'encontrada,
sa pobresa als infants i tot era sagrada.*

*El mestre d'aquell mas tenia per honor
acollir, aital nit, un príncep del Senyor.*

*Bé ho sabia el pobret, que davant eixa porta
no calia donar la baulada molt forta.*

*Per això de sos peus és vingut, i tothom
veient-lo mut, desitja que els parli de quelcom.*

*Havent un poc de pa deixat dins l'escudella
an el bon ca fidel el va allargar, amb ella.*

*I el àngels de la llar es signaven, mitant
una almoïna tombar de mà d'un mendicant.*

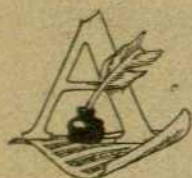
Trad. de MARIA ANTONIA SALVÀ

Ornamentació de E. Alsina.

L'HOSTE DE NADAL

DE SELMA LAGERLÖF

LTRE temps, una bandada de bohemis i d'artistes havien trobat un refugi en un antic castell de la província de Vermeland, i amb el nom de *Cavallers d'Elke-*

bu havien portat durant alguns anys una vida desenfrenada de divertiments i d'aventures.

Un d'aquests cavallers era el petit Ruster, el qual sabia copiar música i tocar la flauta. Era d'humil naixença, pobre, sense casa ni família; i quan l'alegre bandada dels bohemis es va dispersar ell va conèixer els temps durs. No tenia cavalls, ni cotxes, ni abric de pells, ni una bona panera plena de provisions. Anava a peu de casa en casa, embolicat amb un mocador, el pardesú cordat fins al coll per dissimular l'estat de la seva armilla i de la seva camisa. Duia al fons de les butxaques tota la seva riquesa: una flauta vella, una ampolla d'aiguardent i la seva ploma. Però no hi havia gaire música per copiar. A mesura que la seva ploma treballava menys, més feina tenia la seva ampolla. Esdevingué embriac complet. Encara que se'l rebés com un vell amic, la seva arribada dolia i la seva partida alegrava. Portava amb ell males olors d'alcohol, i de seguida que bevia un xic deixava coses desagradables. Era l'eterna por de les cases hospitalàries.

Alguns dies abans de Nadal va anar a Lofdala, on vivia Liliëcrona, el gran violinista. Aquest Liliëcrona havia estat tam-

bé un dels Cavallers d'Elkebu i un dels més entusiastes d'aquella vida tumultuosa; però havia tornat a casa seva i no se n'havia mogut més. Quan Ruster es va presentar en mig dels gais preparatius de la festa demanant-li treball, Liliëcrona li va donar alguns fragments de música per a copiar.

—Hauria valgut més que l'haguessis deixat marxar — li va dir la seva muller.

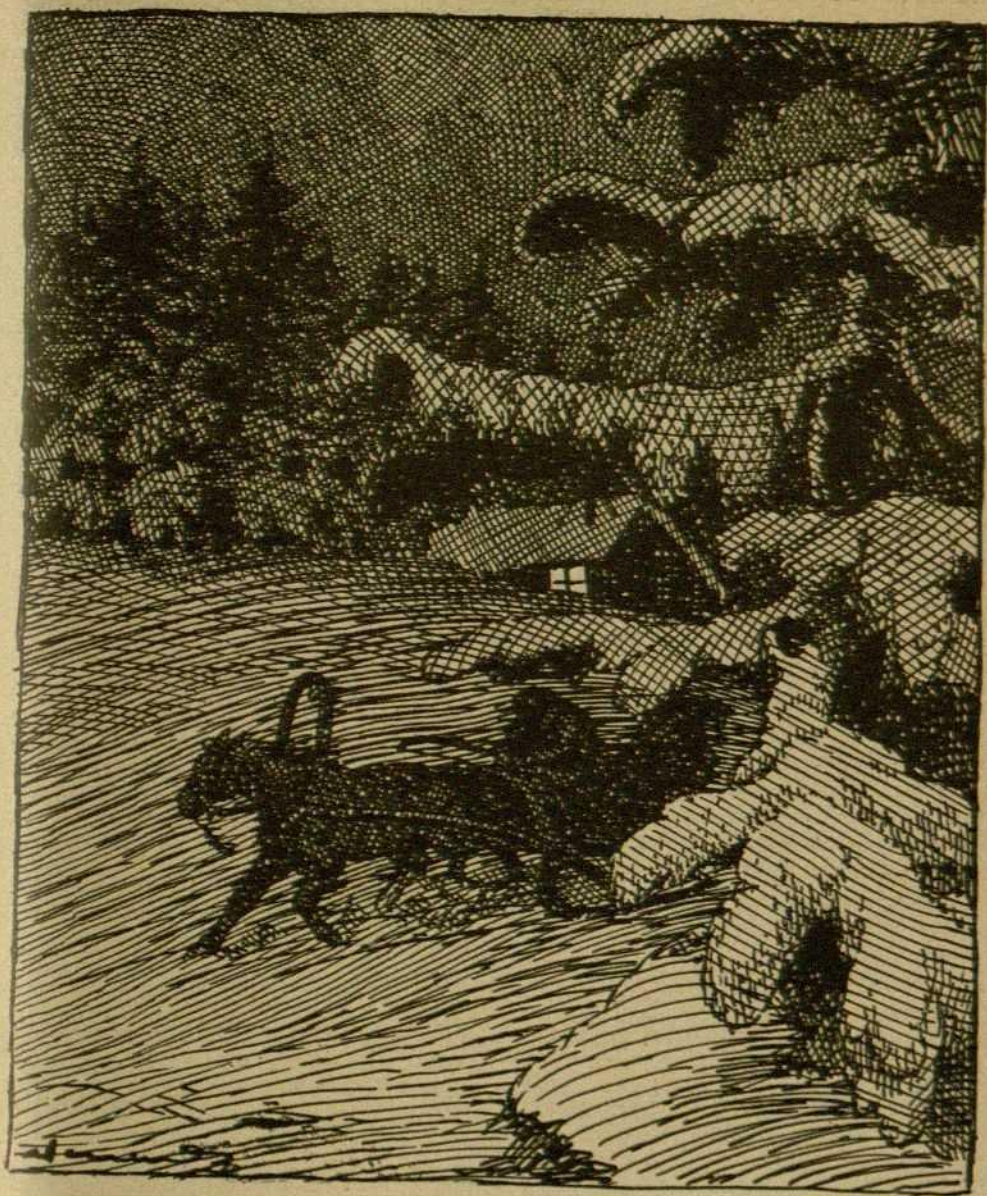
— Allargarà la feina expressament, i el tindrem aquí per Nadal!

—A una banda o altra ha d'ésser — va dir Liliëcrona.

Va oferir a Ruster el beure i li va fer companyia uns quants dies, revivint amb ell llurs anys de bohèmia.

A casa Liliëcrona feia tres setmanes que es preparaven per a celebrar el Nadal. Es vivia entre treball i febre, esperant el gran vespre. Però tant els criats com la mestressa resistien alegrement la feina, perquè sabien que, vinguda la santa nit, un dolç encantament descendiria sobre d'ells i que llurs peus tindrien ales per a les danses i els vells aires populars, i les velles rondes oblidades eixirien de tots els recons de la memòria llur. Però el petit Ruster havia vingut; i la mestressa i les criades i els nens estaven convençuts que llur Nadal no seria com els altres anys.

La presència de Ruster els pesava sobre el cor. Temien que Liliëcrona tornés a les seves fantasies nòmades i que el gran violinista fos novament perdut per als de casa seva. I com s'havia fet estimar, en dos anys que el posseïen! Es prodigava.

Entretant el petit Ruster corria sota la tempesta

Era l'ànima de la casa, sobretot per Nadal. S'asseia en un gran escambell vora el foc, i allí, músic i contista a estones, contava aventures i corria fins a les es-

trelles. Era una vida que esdevenia alta, bella i rica, al brillar de la seva ànima. Així se l'estimaven com s'estima el Nadal, el sol i la primavera. Però el petit

Ruster havia vingut, i la festa estava compromesa. I haurien de mirar tranquil·lament aquest embriac assegut a la taula de Nadal, en una honesta i pietosa família de la qual cohibia la joia franca i serena?

La vetlla de Nadal al matí, el petit Ruster havia acabat la seva feina. Parlava vagament d'anar-se'n, encara que la seva intenció fos quedar-se allí. Sense cap entusiasme, per compromís, Liliècrona li va dir que més valia que no es mogués. Però el petit Ruster era orgullós. Què es pensava, Liliècrona? Creia que ell no sabia on anar? Per totes les cases l'esperaven. El seu llit ja estava fet, el seu vas era ple. Tenia tanta feina i tantes invitacions, que no sabia per on començar.

—Etsà bé — va dir Liliècrona. — Ja te'n pots anar.

En'havent dinat, el petit Ruster va demanar pells per abrigar-se. Varen fer enganxar un trineu, recomanant al criat que l'havia de conduir que fes córrer el cavall perquè s'anunciava una tempestat de neu.

El petit Ruster ja era fora! Quina alegria! Però quan per allà a les cinc es varen reunir vora l'arbre per cantar, Liliècrona estava taciturn. No va seure en el seu escambell de les rondalles ni va beure cap bol de ponx. No es recordava de cap dansa, i el seu violí no anava bé.

Llavors la seva muller es va inquietar; els nens varen perdre les ganes de jugar; tot va anar malament. La vetlla de Nadal havia perdut tot el seu encís. L'arròs era cremat al fons de les casseroles, les candeles s'apagaven i s'esllanguien en lloc de fer llum, els tions no escalfaven a la llar, i entraven per les cambres corrents d'aire glacial. El criat que havia acompanyat Ruster no havia tornat encara. Liliècrona va adonar-se que no havien deixat al jardí la garba de blat per als ocells, i es va plànyer amargament de les dones que oblidaven les antigues tradicions i que no tenien cor. Va recollir-se ben aviat a la seva cambra, i, tancant la porta, se'l va sentir que tocava amb el violí aires estranys, aires d'abans, de quan la seva

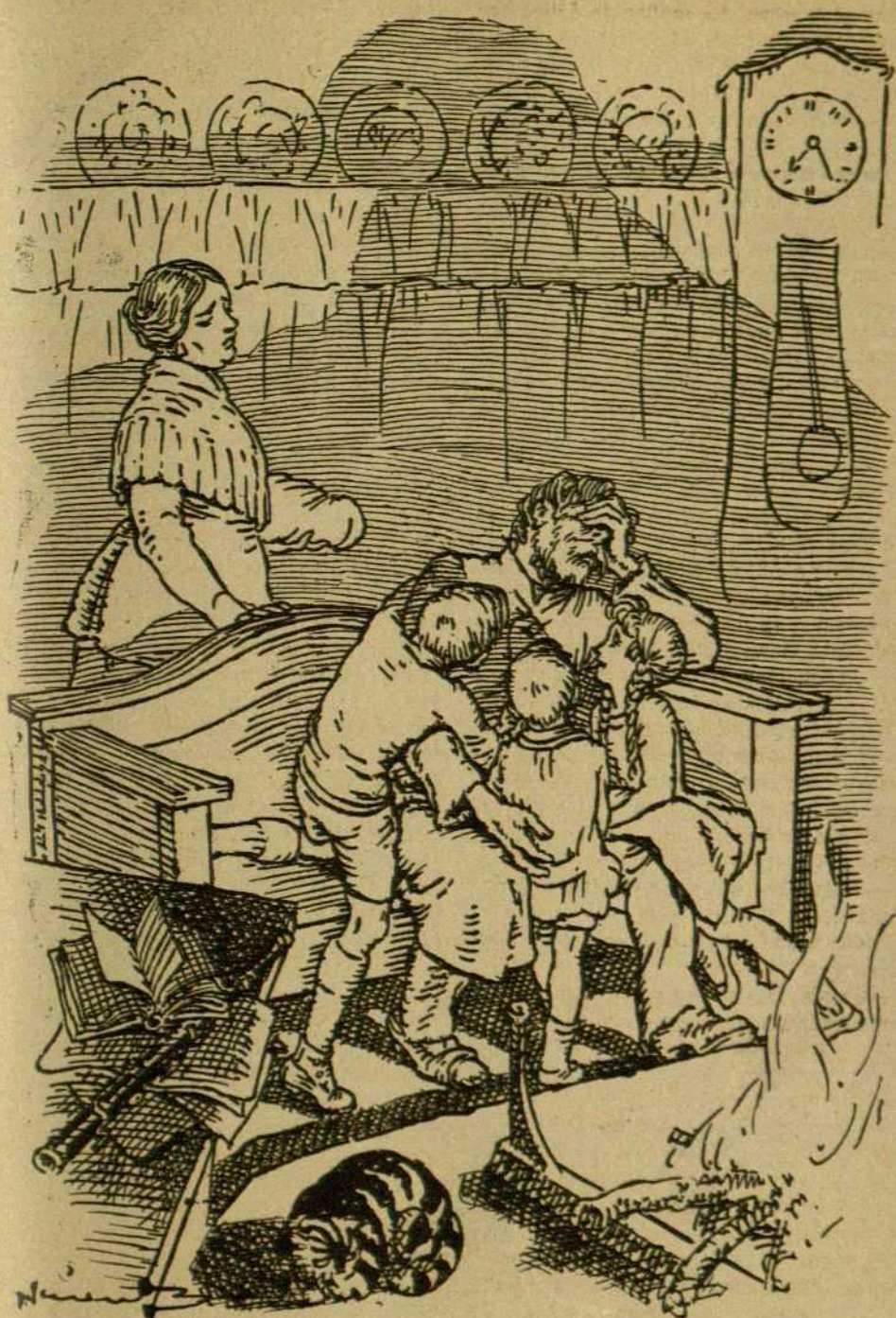
casa li semblava estreta i volia fugir pels camins de l'aventura. La seva muller va pensar: — Se n'anirà, si Déu no fa un miracle aquesta nit. Veu's aquí que la nostra inhospitalitat ha portat la desgràcia que volíem evitar.

Entretant el petit Ruster corria sota la tempesta. Va anar de porta en porta demanant treball, però enlloc no va ésser rebut. No l'invitaven ni a baixar del trineu. Els uns tenien la casa plena d'invitats; els altres havien de passar el Nadal a casa d'uns amics. El suportaven els dies ordinaris, però no la nit de Nadal. Com posar aquest home a la mateixa taula que els nens? I el petit Ruster continuava el seu camí entre la tempestat de neu. Per què li passava allò? Per què no volien acollir-lo? De cop es va mirar ell mateix: es va veure tal com era, degradat, ruïnós, fet un miserable que per tot rebien a la força.

—Ja estic llest — es deia. — Adéu, música! adéu, aires de la flauta! Ja ningú el necessita ni en té pietat, del pobre Ruster! El vent aixecava columnes de neu que voltaven entre els camps amb una freda ronda vertiginosa. Ja no s'amotava a pensar on el criat el conduïa. Tot estava acabat. El petit Ruster no maleïa ni la flauta ni l'alegre bohèmia dels dies esvaïts; no pensava que hauria estat millor treballar la terra o ataconar sabates velles; però li sabia greu no ésser ja res en aquest món. No acusava ningú. Quan el corn està trencat i la guitarra és vella, es llencen amb les coses inútils. Es sentia molt petit, molt solitari, molt inútil. La fam i el fred el matarien, la vetlla de Nadal.

El trineu s'havia parat. Va veure lluminàries al seu voltant; va sentir veus dolces. El prenién del trineu, l'entraven en una sala calenta, li feien beure un te bullent mentre li retiraven les pells, i li fregaven les mans ertes i li donaven la benvinguda. Estava tan sorprès, que no es va donar compte que es tornava a trobar a casa Liliècrona. El criat, cansat de córrer de l'una masia a l'altra sota la tempestat, havia tornat a la casa.

Ruster estava assegut al menjador; al

Però, de cop, Ruster va posar-se molt trist. Sí, allò era bell i encisador, però passaria: estava llest!
Va posar-se les mans a la cara i va plorar

costat dels nens. La muller de Liliacrona es va acostar a l'hoste:

—El meu marit toca el violí a la seva cambra, i jo vaig a preparar el sopar. Els nens es queden sols. Els fareu companyia, Ruster?

Ruster no tenia el costum de veure infants. No se'n trobaven, per les tavernes, per les orgies, pels camins joiosos de la bohèmia. Se sentia molt encongit, davant d'ells. Va pendre la seva flauta i els va deixar tocar els forats. El més petit, que tenia quatre anys, i el més gran, que en tenia sis, aprenien llur primera lliçó de flauta, i hi estaven vivament interessats.

—Veu's aquí el *do* — deia — i veu's aquí el *re*. I, prenent un full de paper, els va dibuixar les notes.

—No! varen cridar. — No és pas així, que s'escriu *do*! — I varen córrer a cercar llur alfabet. Llavors Ruster els va preguntar les lletres. Llurs coneixements no eren gaire grans. Ruster se'ls va asseure als genolls i els completava llurs idees. Llur mare anava i venia de la cuina al menjador i escoltava, molt sorpresa. Els infants reien i repetien dòcils llur *a, b, c, d*. Però de cop Ruster va posar-se molt trist. Sí, allò era bell i encisador, però passaria: estava llest! Va posar-se les mans a la cara i va plorar.

La muller de Liliacrona li va dir, vivament:

—Ruster, no us afligi: tot no està pas perdut...

—Oh! sí! — va sanglotar el petit flautista.

—Ensenyar de llegir i d'escriure als nens, estar assegut vora d'ells com aquest

vespre: no seria una bella feina? Els infants no són pas instruments més humils que la flauta o el violí. Mireu-los bé, Ruster.

—No goso — va murmurar Ruster, semblant-li quasi dolorós de mirar a través dels dolços ulls llurs ànimes pures.

La muller de Liliacrona va riure alegrement.

—Ja us hi acostumareu, Ruster. Viureu amb nosaltres, aquest any, fent de mestre d'estudi.

Liliacrona, que havia sentit riure, va sortir de la seva cambra.

—Què hi ha?

—Hi ha, només — va dir ella, — que Ruster ha tornat i que me l'he quedat per ensenyar de llegir i d'escriure als nens.

—Has fet això? Ja t'ha promès de no beure més?...

—No, però veurà que s'han d'evitar moltes coses dolentes quan s'han de veure sovint les mirades dels infants. Si no hagués estat Nadal no ho hauria fet. Però quan el bon Déu no va tenir por de deixar el seu fill petit entre nosaltres pecadors, penso que jo bé puc donar els meus fills per salvar una ànima...

Liliacrona no va contestar, però totes les arrugues del seu rostre varen desaparèixer. Va besar pietosament la mà de la muller. Després va dir:

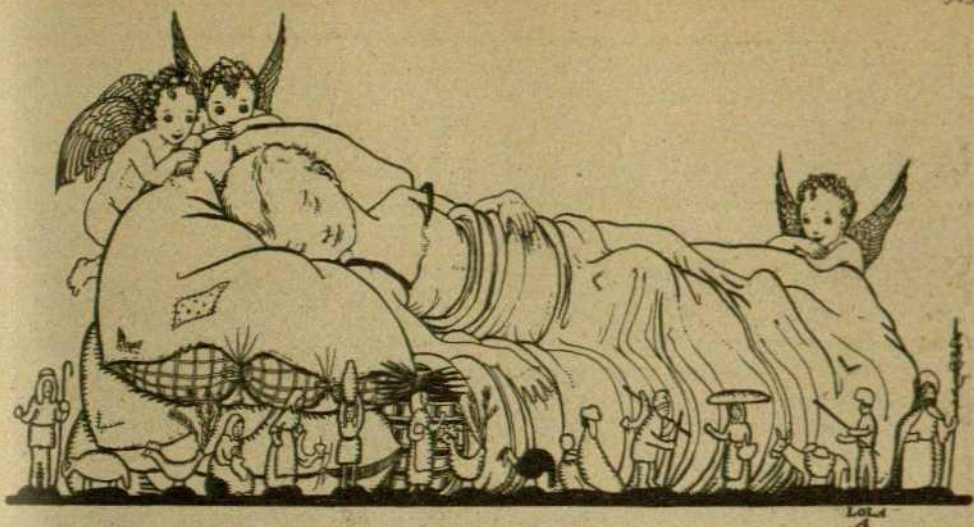
—Que tots els nens vinguin aquí a besar la mà de la seva mare.

I hi va haver un alegre Nadal a la casa de Liliacrona.

Trad. C. O. R.

Il·lustracions de Junceda.

LOLA

EL MEU «PESSEBRE»

Jo, com els nens rics, també tinc el meu «pessebre».

Però el meu «pessebre» és el més bonic de tots.

Els petits corriols són sembrats de flors, i en els rierols s'hi esmuny aigua ensucrada, sota el cel blau intens, on estels d'argent titil·len.

I estim les figuretes d'argila que m'acompanyen a Betlem, amb llurs ramades de bens de pèl de seda blanca rinxolat.

Jo diria que el meu «pessebre» és el més bell de tots.

Caminant cap a Betlem ens il·lumina el gran estel de cua llarga.

I amb els pastorets d'argila, seiem al ras, fem foc per escalfar-nos, i mengem formatge, mel, panses i figues confitades.

El meu «pessebre» és bell com no n'hi ha d'altre!

En arribar a Betlem se senten flaires de clavells i roses, i veiem rics presents: or, safirs brillants i maragdes.

I admir els tres Reis que, d'Orient vinguts, són agenollats i llueixen riques capes teixides d'argent. El primer té la cara d'or, el segon d'atzabeja, i el tercer de nacre: aquest amb barba tan blanca com l'escuma que llança la mar!

Somriu l'Infant en arribar jo amb les figuretes d'argila de vestimentes pintades de coloraines.

I els Reis sumptuosos em fan present de rics abillaments de tissús i de sabates d'escarlata per a guardar els meus peuetes nus.

I el Jesuset del meu «pessebre», que és xamós com cap altre, em fa ofrena de la seva Amor!...

Cap nen ric té «pessebre» més preciós que el meu!... com aquest que servo tancadet dintre dels meus somnis!

LOLA ANGLADA I SARRIERA

L'estrella = = nadalenca

UN jorn gris, emplujat, la tardor fugí : l'oreig ja no ens plau. Els arbres han perdut llur fullatge, i de llurs branques nues pengen els nius buits i gelats dels ocells. És Nadal ! Sentim, com cap dia, la revifalla del caliu de la llar. I el nostre passat reviu : infantesa, joventut, dies de goig o desventura.

El record dels éssers estimats, la pèrdua dels quals se'ns clavà al cor com una daga, s'aviva així mateix, un any darrera l'altre, en arribant Nadal ; però s'aviva suavitzat, esclata com una flor perfumada i sense espines.

Amb quanta tendresa em contava la meua mare el naixement de l'infant Jesús ! Bé prou que m'ho havia explicat altres vegades, allò tan íntim, tan formós. Però en la nit de Nadal tot apareixia voltat de més gran misteri. Una vegada, quan hagué terminat de parlar, escorrent-me dels seus braços, i tot passant les mans pels vidres entelats del balcó, vaig guaitar al defora amb avidesa. El cel havia perdut la seva blavor ; era fosc, molt

fosc, i els estels brillaven a milers. Tot mirant-los, la meua imaginació infantívola i creient raonà, encuriosida, de la següent manera :

—Una sola estrella que aparegué sobtadament va guiar reis i pastors vers l'infantó recent nat, Rei de Cel i Terra. Vers on ens guiaran, els altres estels que veiem brillar ? I aquesta pregunta de ma infantesa quedà, per sempre més, gravada dins del meu cor.

Han lliscat molts anys des d'aleshores, i sempre, en arribar Nadal, cerco un lloc, en l'espai, on s'amaga un cert estel d'on-

zena magnitud. Es tracta d'un sol decrepit, agonitzant, i tan apartat de nosaltres que la mirada humana és impotent per a arribar a besllumenar-lo. Per a aconseguir-ho cal valer-se d'instruments òptics.

La història, em preguntareu, d'aquella estrella? Us la diré tot seguit.

És, sembla, una estrella temporal, d'esclat superior a totes les altres, que va aparèixer en la constel·lació de Casiopea l'any 1572. Poc durà la seva claror enlluernadora, i el 1574 es va fer completament invisible. Mancats, els savis d'aquells temps, d'aparells d'observació astronòmica, la bella aparició no els deixà sinó un nou enigma per desxifrar.

Hi ha hagut generacions realment espantadisses, com fou la que observà l'estel del 1572. Aspecte tristíssim oferia aleshores l'amargada Europa: misèria, fam, arreu calamitats de tota mena. Convençut, per altra part, el poble, que la fi del món s'apropava amb rapidesa, l'aparició d'aquell astre formós fou interpretada com un avís providencial i va commoure l'ànim de tothom. Mentre alguns s'alegraven creient-se deslliurats de l'esclavitud de la terra, altres sentien patir horrible davant la propera mort.

Què fer? Com salvar llur existència? Però no: no va ésser precis sotmetre's a l'espantosa prova. L'aparició de l'estrella no representava una amenaça del cel: era una manifestació de la vida universal. Manifestació formosa, però no compresa a causa del grau d'inferioritat mental que predominava en aquella època.

No obstant, l'astre degué brillar amb desusada esplendor, i algunes intel·ligències devien fruir la visió. Ticho-Brahe diu que Sirius, Vega, Júpiter i totes les estrelles de primera magnitud resultaven pàl·lides comparades amb aquell estel; i que era tan viva la resplendor que ni la

claror del Sol pogué eclipsar-lo. Era visible en ple migdia.

Cardan compulsà els manuscrits antiquíssims dels astròlegs, i va afirmar que l'estrella observada era la mateixa que aparegué en néixer l'infant Jesús. Ara bé: en igual lloc del cel, valent-nos d'aparells òptics moderns, trobem avui encara l'estel d'onzena magnitud del qual parlem. Hom creu, per tant, que es tracta d'aquell estel que brillà un dia amb esclat jamai vist. I heu's-lo avui morint-se! Aquesta és, ben dissortadament, l'eterna història de totes les estrelles: neixen i brillen esplèndides durant un període llarguíssim: perden la lluentor conforme van envellint, i, pròximes a morir, estremint-se agòniques, brillen de sobte, altra vegada, talment com en començar llur existència.

Tornarà l'estel del 1572 a estremeir-se i a lluir com un sol, veritable focus de calor i de llum? Causarà a la humanitat plaer i esperança, o sembrarà de nou desesperació i esglai? Romandrà amagat en la buidor del cel? No ho sabem pas; però, amb tot i ésser un astre petit i pàl·lid, gairebé invisible, enclourà encara, tothora, problemes atractius i de gran transcendència.

* * *

Podem, des de la Terra, estudiar científicament una estrella, una nebulosa, un cúmul estel·lar; i arreu trobarem l'ordre més estricte, lleis immutables regint-ho tot. Aquells que no han pogut romandre en la indolència davant les bel·leses del cel, han sentit necessitat de saber el que són les estrelles; i, estudiant-ho, troben que són globus ardents que graviten solemniament per l'espai, seguint trajectòries circulars, el·líptiques o rectilínies, però sempre obeint a lleis universals. Tot

i essent, algunes d'elles, força vegades superiors al Sol, amb erupcions terribles que agiten llurs entranyes fins a esclatar formidables, acompanyades, sens dubte, per un seguici de satèl·lits; no són, amb tot, més que fragments petitíssims del caos primitiu. I sol succeir que, mentre encisats contemplem alguna d'aquelles *molècules siderals*, ens apareix una nebulosa: una taqueta clara de lluentor esmortida, que, mirada amb el telescopi, esdevé una aglomeració d'estrelles colossals immensament separades.

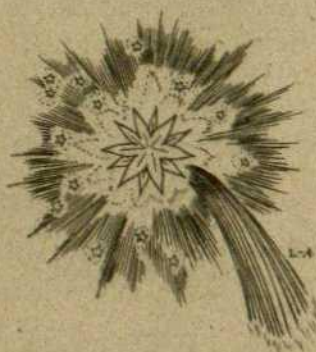
Davant d'aquestes bel·leses el nostre esperit queda vençut; però, en percebre en nosaltres una espurna d'intel·ligència que ens permet besllumenar llur grandesa, de nou sentim força per a avançar en

la investigació. Avancem, doncs, sempre amb afany; que el cel no pot jamai emmudir. Valent-nos, en fi, de l'estudi, els estels han de guiar-nos vers la Intel·ligència Suprema, vers la Veritat sublim.

Per plaent que ens sigui la nit de Nadal, tot fruint la seva dolçor no oblidem pas d'esguardar uns instants amb serenor, els bells astres. Si no apareix cap estrella que ens marqui un camí de llum, l'Univers tot sencer parlarà en tot cas, amb sublim eloqüència, a la nostra ànima.

Nit de Nadal, nit de records agradívols. Ella porta una alenada de calor al nostre pit; ella aviva el caliu dels amors nostres. Beneïda sigui!

T. VENDRELL

ANANT CAP A LA FIRA

Dibuix de Torné Esquius

REVETLLA DE NADAL

Fadrins i fadrines:
deixem les amigues,
la Rambla i els llibres
i l'amor i tot.
Pleguem; que és vigília
de tanta alegria
que el vespre convida
com un avi dolç.

Corrués s'enfilen
per l'Espaseria.
Gentada furtiva
s'aplegà a Sant Just,
oïnt-hi la missa
del gall, vespertina,
al punt que repiquen
per ser nat Jesús.

Com una joguina,
fet Eucaristia,
ens enamorisca
son trepig suau,
i la cantadissa
litúrgica fina
i escolta l'Amiga
què dirà l'Amat.

L'Amat somriuria
i l'ànima artiga
deixant-hi una vívida
tremolor d'encís.
I resta l'Amiga,
mesquina, divina,
i, en gaudi, sospita
que l'Amor sobrix.

És dita la missa.
La gent s'esbadia
amb enraonies
que devotes són.
Fadrins i fadrines,
per l'Argenteria,
s'escapolirien
al final del Born.

De l'escampadissa
de coques es firen.
Bescanvis enginyen
d'imminent traït
que atura, benigne,
l'airet que es revifa,
amb falagueries
de Nadal nocturn.

ARTVS EL DAMNAT

TRADICIÓ CATALANA

ERA en una de les treves de l'Edat mitjana, és a dir, un oasi entre el desert de dura i feréstega escomesa. Els elarbs, a poc a poc, eren enretirats pel Nord i el Llevant, resplendint una època de pau en la qual el triomf espiritual del cristianisme semblava definitiu. Passades les angúnies milenàries damunt e's camps llaurats, els fruiters pròdigs i el comerç viu i pa'pitant planava la llegenda apareguda als pobrets pastors galileus durant una freda nit de-sembrina: Pau en la terra entre els homes de bona voluntat.

El pla del Llobregat, formós i ric, que ara veiem, no existia en la manera actual, puix que ha estat format per successives riuades. Al peu de! Monjuich, el castell de Port vigilava aquells a'guamolls, gelosos monopolitzadors de les malures inherents a les aigües estancades. Poques cases de pagès hi ha'ien, i e's pobla's d'ara no s'hi veien, ja que no començà a condensar-se la gent fins al segle XVIII.

Per a romandre encara en un estat bèl·lic dintre la tranquil·litat, i qui sap si responent a les matisacions de l'ànima llur, la caça era la distracció preferida dels senyors. Al corn de la guerra havia succeït la trompe'a cridant els cave-

llers a reunir-se per tornar de les eixides en brillants cavalcades.

Artús regnava, feia anys, en un petit ducat, vora els boscos de Septentrí. El plaer cinegètic era la seva única il·lusió. Caçant i més caçant es passava dies i dies; però la seva fal·lera, creixent més i més, anà derivant cap a la cacera menor, i preferia els voltants dels rius a les muntanyes esquerpes, i un ànec frèstec al cérvol més lleuger.

Descuidà els seus dominis, i aviat fou substituït per un jove fill seu en el govern senyorial. Artús, amb més llibertat, abandonà les terres pòtiques i emboirades, anant en cerca de la llum i el cel i les encontrades de vegetació verge que l'acostessin més al tòrrid Equador.

El rei Artús arribà a Catalunya. Aviat s'enamorà de les boques del Llobregat, lliurant-se de ple a la seva passió de sempre. Un estudi acuradíssim del terreny li feia evitar els perills del llot perillós on els cossos s'enfonsen sense deixar rastre. Les vores del riu, de salzeres delicades; l'estepa sa'ada, en la qual les plantes indicadores de la proximitat del mar trencaven de tant en tant la c'apa pelada i permanent, i on s'amagaven conills i llebres; e's estanys de La Murtra. Remolà i altres, oferidors de pebrets i ànecs; tot era seguit pel magnat i sos servidors. Sortien de dia i de nit: fins en aquells en què la deessa D'ana, la lluna, amiga dels caçadors en l'absència, inicia son període creixent.

Els enginyers i paranyes fins aleshores inventats per a obtenir la caça, i les armes més perfeccionades, els posseïa, el noble senyor, en abundància. Amb els estres sempre a punt anava arreu, fins a missa; devoció completament inútil. Car poc pensava, durant la cerimònia religiosa, en els misteris de la Divinitat, i sí sols en el desbordat desig que el dominava. El cel començava a sentir, davant dels pecats d'Artús, la justa ira de Jehová.

A primers de desembre es topà amb una llebre formosíssima. La tarda moria, i els ulls de la bèstia eren encesos com a espurnes de foc. El caçador li

corregué darrera, atiant-li els gossos. La llebre no es veié.

La cercà amb delit e's dies que seguien; distribuï la gent en llocs triats: tot fou en va. Com un llampec, la llebre apareixia en els moments de d'stracció. Aquesta babaroia exasperà Artús, el qual, amb els nervis en contínua tensió, només pensava a obtenir l'àgil bestiola.

I així, perseguint un impossible que continuament se li escapava de les mans, arribà a la nit de Nadal, vetlla en què la bona gent celebra el goig més senzill i inefable de la Redempció.

Els criats del gran senyor, recordant temps que arrencaven de la infantesa, pensaven poder passar la festa en mig de les innocents expansions pròpies del Naixement, i fins intentaren convèncer l'amo; però no ho aconseguiren. Solament podrien anar, a mitja nit, a Missa del Gall a l'esglesia de santa Eulària de Provençana.

Un trist pressentiment planava sobre l'ànim dels servidors quan, la vigília de la diada, sortiren a cacera. Algun d'ells havia assistit a guerres plenes de sofriments, i fins dos havien estat a Terra Santa en ajuda de l'intent de conquerir els Llocs Sagrats per al Cristianisme. Cap, però, no arribava a capir com en ple temps de pau no havien de celebrar la vinguda del Messies al món.

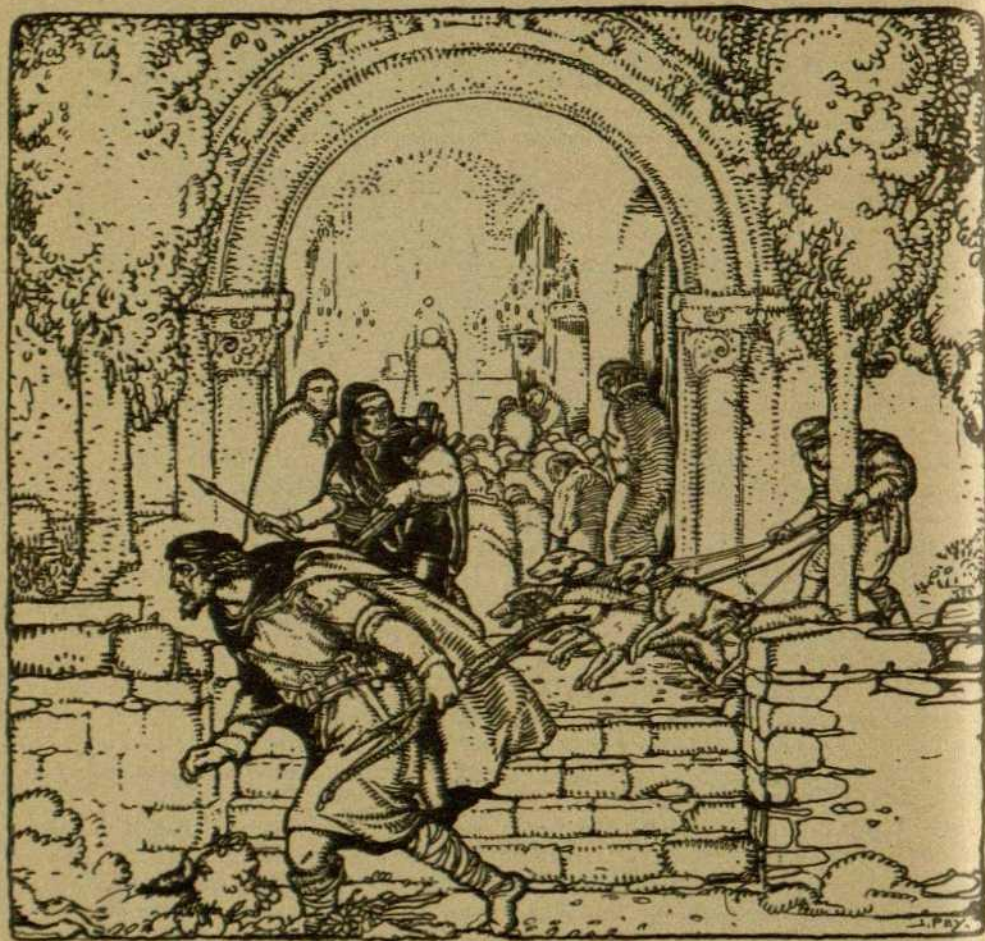
La campana de Santa Eulària repicava cridant els creients. Artús, més aviat arrossegat pels seus subalterns, a tres quarts de dotze anà a parar a l'ermita. A unes dues centes passes del santuari traspasà, ràpida, la llebre dels ulls de foc, no vista en tot el dia. Fou tan fulminant la seva aparició, que el noble personatge es penedí, després, de no haver atinat a empaitar-la tot seguit.

Entraren a l'església. Santa Eulària de Provençana és un lloc dels voltants de Barcelona on la tradició suposa que fou emplaçada la torre en la qual vivia, amb sos pares, la Laieta màrtir. Sembla que l'ermita va ésser aixecada per uns cavallers provençals, del qual fet arrenca el nom que duu. Es conserva encara en l'actualitat, tocant la carretera de la Bor-

deta, a uns deu minuts de la Riera Blanca, o sia del terme municipal de la ciutat.

A les dotze en punt començà la missa, lluint el temple un davassall de llum que aclaria els afores, car la por a prín-

el sacerdot tenia en l'aire la sublim forma, fervorosament venerada per la gent, que, humil, gairebé tocant de cap a terra, l'esguardava, Artús dirigit d'esquilletes els ulls a fora. O cas inaudit! Cal-

Artús, posseït del vertigen de la cacera, s'oblida del lloc sant en què es trobava, i sortí en persecució de la llebre d'ulls guspirejadors

cipal era oberta. Els criats deixaren a la placeta les armes, vigilades pels gossos. No així Artús, que, armat i del cancell estant, assistia al solemne acte, girant de tant en tant el cap vers la porta.

En el moment de la consagració, quan

mosa, la llebre sospirada passava pel davant. Els gossos, fermats als arbres, clapien terriblement.

Artús s'aixecà: posseït del vertigen de la cacera, s'oblidà del lloc sant en què es trobava, i sortí en persecució de

la llebre d'ulls guspirejadors donant l'udcl
atiador que té quelcom de bèl·lic. Amb
l'aldarull sortiren darrera seu e's ser-
vents, i es llançaren tots plegats a una
correguda boja.

Mai més s'han vist ni caçadors ni
acompanyants. En les nits fosques, es-
pecialment la de Nadal, se sent passar
Artús corrent amb els criats i gossos dar-
rera la llebre, damnat eternament a viure
perseguint sense parar. I ai del caçador
que el troba! El desig de caçar l'arrosse-
ga, i, sense adonar-se'n, cau al riu o a
un estany.

Nosaltres sentíem la interessant tradi-
ció de llavis d'una joveneta, mentre
sèiem en un corró de l'era. No era hora,
encara, d'anar a la vora del foc peiral,
que és el lloc on la tradició es perpe-
tua; però ens hi acostàvem.

La noia, dreta, esguardà al lluny. Vora
les muntanyes de Begues el cel era ver-
mell, i apareixia de pressa un estranyot
núvol. La fosca s'apropava. No'ant la
nostra preocupació, digué sobtadament:

—Guaita: per allí surt el rei Artús.

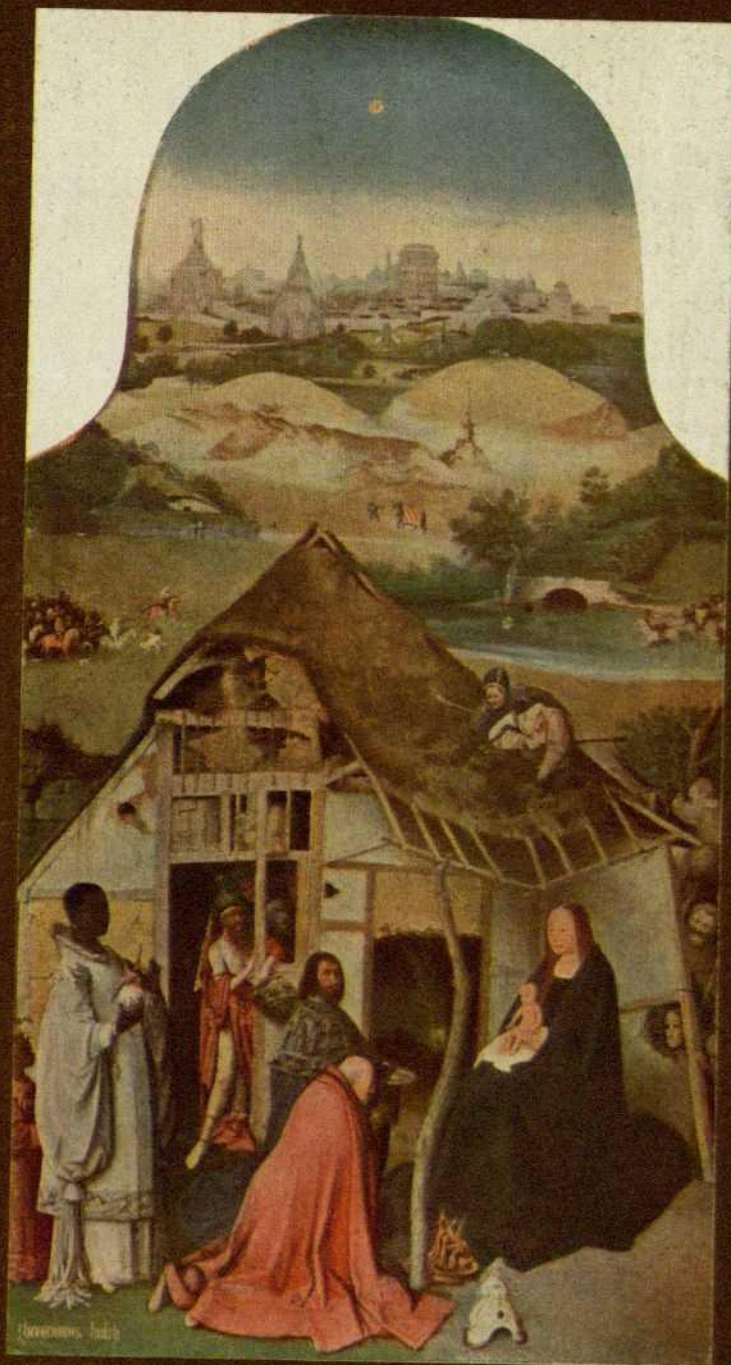
Ens estremírem. I la nostra cosine'a,
escèptica, de fer-nos basarda, esclatà en
una doble i argentina riallada.

JOAN DE CANYAMAS

* * *

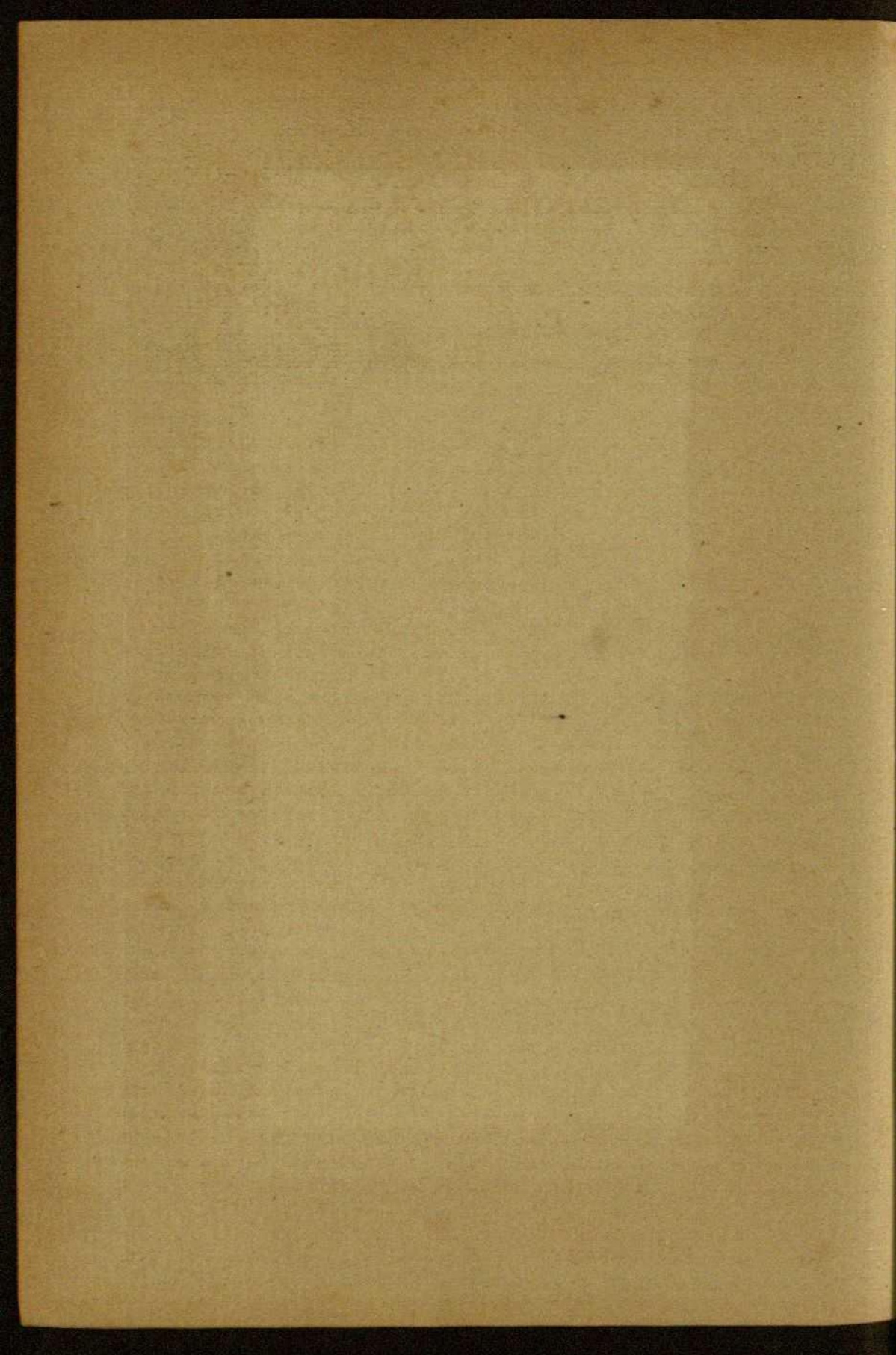
Il·lustracions de J. Pey

L'Adoració dels Reis

Jan van Eyck (Escola Flamenca)

VIRTUT DE NADAL

Entendiment de les vellúries
amb esplendors primaverals.
Ara creix l'any dins les cantúries,
i morirà sense trasbals.

Sota el camp nu, ja la semença,
com l'Infant dintre el si matern,
amb vida nova que comença
salta joiosa dins l'hivern.

I tu, desembre, que volies
com un engany la joventut,
sents que s'animen els teus dies

d'aquesta maternal virtut
que de la neu fa primeries
i de l'any vell el Nou-Vingut.

Orla de Joan d'Ivori

J. M. LÓPEZ-PICÓ

Un altre interior de film català que pot competir amb els decoradors italians
(«El Secreto del Mar» Emporium Films)

ció clàssica sobre una llibreria baixa o en un angle de paret pot solucionar dificultats i tapar defectes.

Tapar defectes en galeria és una altra de les fatigues del director. Arriba a costar moltes hores de feina la senzilla col·locació d'un mirall, el qual revela la *trampa* de les habitacions de paper amb una indiscreció revoltant.

Un cop les habitacions resoltes i a punt de tirar, que convé deixar llestes el dia abans en els més petits detalls, el director no dorm aquella nit, esperant si l'endemà, dia solemne de començar a filmar, farà bon dia.

La inseguretat del temps és un dels mals pitjors que té la impressió d'un film. S'avisava els actors i la comparsa, donant-los cita en una hora determinada. Se'ls diu sempre, naturalment, si fa bon dia. Però, qui pot assegurar que a les vuit farà sol i a les deu plourà? Si es comença a treballar, encara que per causes agenes no es pugui fer tota la feina assignada, l'artista té dret

a cobrar íntegre el sou. Si només ha comparegut al lloc de cita i s'ha vestit, però no s'ha filmat cap escena, cobra llavors la meitat del *bolo*. En tots els pressupostos de films s'ha de comptar sempre un marge important per la inseguretat del temps.

El bon director compareix a la galeria una hora abans de l'anunciada. En treballs així la puntualitat és una virtut essencial. De vegades el retard d'un quart d'hora pot fer perdre tot un matí de treball.

Segons les ordes donades, van compareixent els artistes. El director pren bona nota dels que arriben abans de l'hora pactada i dels que arriben a l'hora justa. Els tocatardans són inscrits per ell en una llista negra. Aquests són severament amonestats i multats.

La galeria bull d'animació. Dintre les cambres els artistes es vesteixen i es maquillen. L'operador situa la màquina. Marca el camp a terra mitjançant una veta blanca o una ratlla de guix so-

Relleu del timpà de la façana de l'església de Betlem

(Fot. Mas)

encastat a la joia, s'estojava la «camisa de nostre Sehyor», que era solemniament descoberta i mostrada a la veneració dels fidels, acabat el sermó de l'ofici divinal.

Servant l'ús establert pel rei *Cerimoniós* en les Ordinacions dels oficials de la seva cort, després de la festa litúrgica els sobirans d'Aragó donaven en llur palau un dinar fastuós, al que eren convidats els representants populars, per tal de mantenir la «caritat e encara dilecció entre nos e el poble a nos comès per Aquell al qual per gran caritat e amor son fill en terra trameté». Tan alta honor sols l'atorgava el monarca per les diades de Nadal, dels Reis i Pasqües de

Resurrecció i Pentecostès, no prodigant-la més per prudents raons polítiques i de respecte a la seva autoritat reial. Per a major pompa, en aquell àpat servia el càrrec de majordom un noble cavaller del reialme on el sobirà es trobava; i, en escaure's aquest a Barcelona, els consellers de la ciutat hi concorrien acompanyats de prohoms, menjant a la mateixa taula del monarca, al qual tenien per costum donar cent lliures catalanes pel convit (variant sempre la quantitat en «més o manco») per a palesar així el caràcter purament graciós i voluntari del dit servei. Els lloctinents de sang reial servaven també aquella consuetud, rebent, alhora, igual donatiu.

La Reial Audiència de Catalunya, a comptar de l'any 1503, en què va establir-ho la cort celebrada a Barcelona per Ferran el Catòlic, ultra el de Nadal tenia assenyalats

altres quatre dies de vacances, ço és: els de Sant Tomàs, Sant Esteve, Sant Joan Evangelista i dels Innocents, colts també per l'Església i el poble, per ésser tots de precepte, com seguiren essent-ho fins que foren suprimits pel decret pontifici de reducció de festes, donat a 2 de maig de 1867 per Pius IX, a instància del govern de la reina Isabel II. I en la quarta cort de Montçó de 1542, «Per major solemnització de la festa de la Nativitat de nostre senyor Deu Jesu-Christ», Carles I ordenà: «que ferias sien fetas de la vigília de la dita festa fins a la festa dels tres Reis inclusive en la Royal Audiencia, y altrás Corts.» Començant, però, a la mateixa vigília de Nadal les

vacances curialesques, esdevenia el cas que, si les persones vingudes a Barcelona d'un indret o altre de Catalunya i dels comtats de Rosselló i Cerdanya, per a prosseguir els plets i afers que tenien en curs a l'Audiència, volien o els era forçós aprofitar tots els dies jurídics, per impossibilitat material de temps es veien obligades a passar tan assenyalades festes fora de sa llar i lluny dels seus, no podent així acomplir el precepte aforístic: «Per Tots-Sants i per Nadal, cada ovella a son corral».

Preocupant-se d'aquesta contrarietat, que tan profundament afectava les arrelades tradicions casolanes de la nostra terra, la cort de Montçó de 1585 determinà que, en tots els tribunals, el darrer dia jurídic abans de Nadal, fos el de Sant Tomàs, i que els feriatos duressin del 22 de desembre fins a la festa de l'Epifania o dels Reis.

Segles enrera, la vigília de la diada, els músics ministrils, trompetes i tambors del Consell barceloní (com si diguéssim la *banda-orquestra* municipal de l'època) abillats amb cotes de domàs carmesí, galonades de seda, eixien a donar les bones festes als ciutadans al so alegre de llurs instruments, en els quals els flamejaven sengles penons del mateix domàs, divisats amb les armes heràldiques de Barcelona i orlats de flocadura; costum que sols s'estroncava per causes excepcionals (com així ocorregué l'any 1611 pel dol de la reina D.ª Margarida d'Àustria, muller de Felipe III de Castella, morta de sobrepert a 3 d'octubre) i del qual avui dia encara serveix una reminiscència els músics ceguets que, durant les fires de Sant Tomàs, passen de porta en porta tocant i alguns cantant *El noi de la mare* i altres cançons populars nadalenques.

Fragment del magnífic Retaule dels Consellers, d'En Dalmat, on s'hi veuen dos d'aquells portant les sumptuoses gramalles

Pel jorn de Nadal, els antics consellers de la ciutat vestien per primera vegada la gramalla consular (que era de grana, «ab las alas forradas de pells blancas», amb motiu de l'estació hivernenca), puix sabut és que del dia primer de desembre, que juraven el càrrec, fins a aquesta diada, sols duïen «lloba de contray y beca y gorra de vellut».

A vuit hores del matí s'aplegaven en l'històric porxo de l'església de Sant Jaume, d'on anaven, consistorialment i amb prohomenia, a oir l'ofici a la Seu, gene-

ralment celebrat de pontifical pel reverendíssim bisbe: i a la tarda eixien a ruar per ciutat amb cavalcada, que no revestia, de bon tros, el caràcter solemniat i concorregut de les que s'acostumaven a fer per

Cap-d'Any, o Ninou, i Sant Joan de juny.

Els dies de Sant Esteve i Sant Joan Evangelista, els dits Consellers assistien, respectivament, als oficis divinals dels monestirs de Santa Catarina i Sant Francesc (joiells bellíssims de l'arquitectura gòtica catalana, que, malaguanyadament, la cultura constitucionalista de l'any 1835 enderrocà); i el dia 28 oïen una missa baixa a la capella dels Innocents, en la Seu, i, a l'ofertori, el celebrant es girava, prenent «en ses mans vna Caxeta de plata, dins la qual hi ha vn dels Sants Ignoscents», que els consellers, els oficials del Consell que hi concorrien i els verguers adoraven devotament.

Per Nadal era de

Urna de plata que conté el Sant Innocent que es venera a la Seu barcelonina, i que antigament adoraven els Consellers de la ciutat, el dia dels Innocents

goria d'aquells. Als consellers, per haver ja rebut cadascun quatre atxes el jorn de

llur extracció (30 de novembre), només se'ls donava un quintar de les dites candelles; part que així mateix pertocava al clavari, com a oficial major del Consell.

En el segle XIV, era també molt comú donar estrenes i presents als infants, amics, servents, i fins als mateixos oficials o funcionaris de la ciutat, en concepte de nous i admetslles, segons així expressa una ordinació manada publicar pels esmentats regidors de Barcelona la vigília de Tots-Sants del 1324.

Tal costum prengué proporcions tan alarmants, que degenerà en gotera per la qual s'escorria a doll la

Reliquiari d'or, plata i cristall, que antigament contenia les sagrades espines, i que es suposa que procedeix de l'antic tresor de la Corona. Avui figura en el tresor de nostra Seu

bossa dels barcelonins; car amb la dèria de lluir-se i satisfer el vanitós amor propi, no miraven prim a malversar llurs cabals en semblants superfluïtats. Amb la prudència paternal que els caracteritzava, per reprimir aquells abusos s'afanyaren els consellers a dictar mesures severíssimes, si

bé amb més bon zel que eficàcia, puix que sovintels calia reproduir les cries publicades al dit propòsit. Per elles prohibiren a tots els ciutadans, de qualsevol estat o condició, «tramentre ne dar null seruey o present qui vala menys de D solidos» idonardiners «a nous ne a amenles» a infants, dides, porters, caps de guaita, correus, joglars, saigs, macips i macipes, ni a ningú altri, sinó «a sos

ensanso a sa companya dins son alberch», sots imposició de penes pecuniàries que, segons els anys, variaren entre 5, 10, 50, 100, 200 i 300 sous. Tot infractor morós havia d'estar pres deu, vint o cent dies al castell del veguer. No obstant, els legisladors municipals, inspirant-se en un lloable

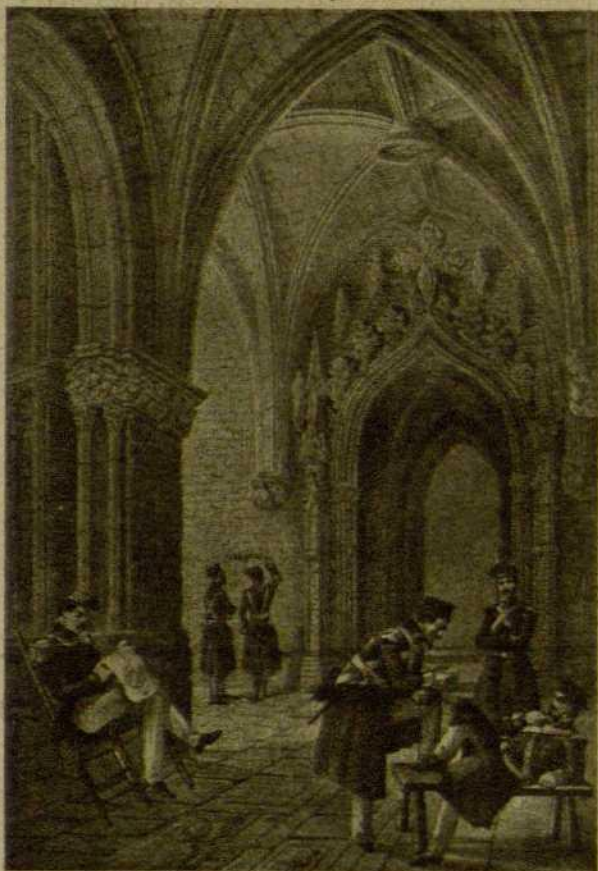
sentiment d'humanitat, consentien donar i trametre, lliurement als religiosos i «a pobres persones per amor de Deu, tot ço ques vulla». Altrament, dins els bans prohibitius, gairebé mai hi eren compresos els «dons o serveys de vi ne de piment e de neules ne de alcuna natura de

fruyta quis facen a qualsevol persona».

Les neules i el piment, en les festes de Nadal de l'antigoreren de rúbrica en totes les taules. Així en el convit que, com havem ja indicat, donava el rei als seus *sotsmeses*, com en els monestirs i cases particulars, eren servits amb igual solemnitat, i ben segur rebuts amb la mateixa joiosa fruïció que el bescuit gelat i el xampany en els nostres dies.

El piment

(que era una mena d'hipocràs) es veu que per Nadal el feien més refinat que d'ordinari. En la curiosa recepta sobre sa confecció amb què comença la *Memoria de les festes e dies en les quals lo Camarer de Banyoles deu fer piment al Convent e als porcioners del Monestir* (la quales

Un recó dels claustres de l'antic convent de Franciscans

(Dibuix de F. J. Parcerisa)

troba en un *Graduari* del dit cenobi, hom diu: «Primerament lo die de Nadal entren al piment XXIV justeyes de vin e aquell die lo Camarer met hi miga liura de pebra e tres liures de mel...», de la qualsaborosa beguda se'n donava «un anap e mig» als monges i clergues del monestir.

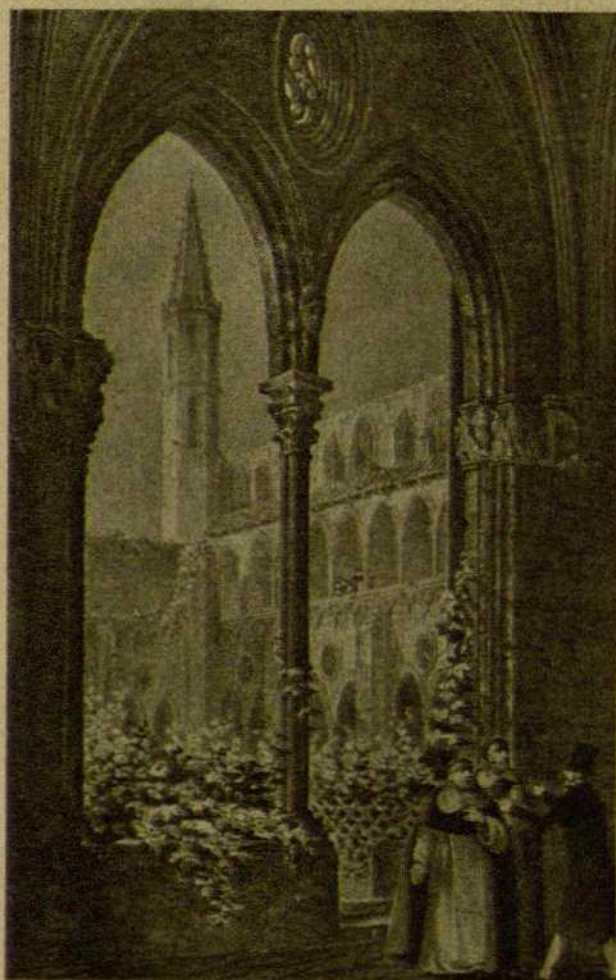
L'ús de les neules és antiquíssim. En l'Edad mitjana són diversos els noms i sinònims amb què, així en llengua llatina com en romanç, hom designava aquesta lla-minadura; però el més comú era el de *nébula*, i (segons l'erudit Ducange, àdhuc el de *neula*, tal com l'anomenem en català. En el dinar de Nadal celebrat l'any 1267 en el palau del rei En Jaume I, foren servides neules per llevant de taula, el centenar de les quals, en el mateix segle XIII, valia deu diners. També va fer-se'n esmerç en determinades cerimònies del culte (però amb forma plana com

una hòstia) car, antigament, a la festa de Pasqua del Sant Esperit, en'entonar-se el *Veni Creator*, llançaven en l'aire munió de *nébulas* ensems amb estopes enceses, i en el *Glòria* s'aviaven ocellets portant

nébulas lligades a una de les potes. Aquest costum sembla que fou practicat a Catalunya dins les centúries medievals i a mitjan segle XIX encara servat en algunes parròquies de l'Empordà; no faltant qui anys enrera recordava haver vist neules penjades d'un fil, com a ornament d'esglésies i capelles, en la festivitat de Nadal.

Així s'explica que, pel gros consum que en devien fer en els actes litúrgics, els grans cenobis tinguessin un atuell propi

per a la confecció de les *nébulas*. L'acadèmic de Belles Arts de Barcelona D. Josep Martí i de Cardenas—diu son contemporani vuitcentista D. Antoni de Bofarull,—entre sa col·lecció particular d'antigui-

Vista del convent de Santa Catarina

(Dibuix de F. J. Parcerisa)

tats posseïa un curiosíssim exemplar gòtic de *neulers*, procedent, segons tota versemblança, del monestir de Santes Creus com ho

fa suposar la circumstància d'aparèixer inscrit en una de les sesvedues planxes el nom de l'abat Andreu Porta, el govern del qual començà l'any 1390: «Frater Andreas Dei gratia abbas monasterii Sanctarum Crucum». La llegenda de la segona planxa és el salm CXVII, vers. 7: «Dominus michi (sic) adjutor et ego despiciam inimicos meos». (El Senyor és mon aidador, i jo menysprearé [o esguardaré des del cim] els meus enemics.)

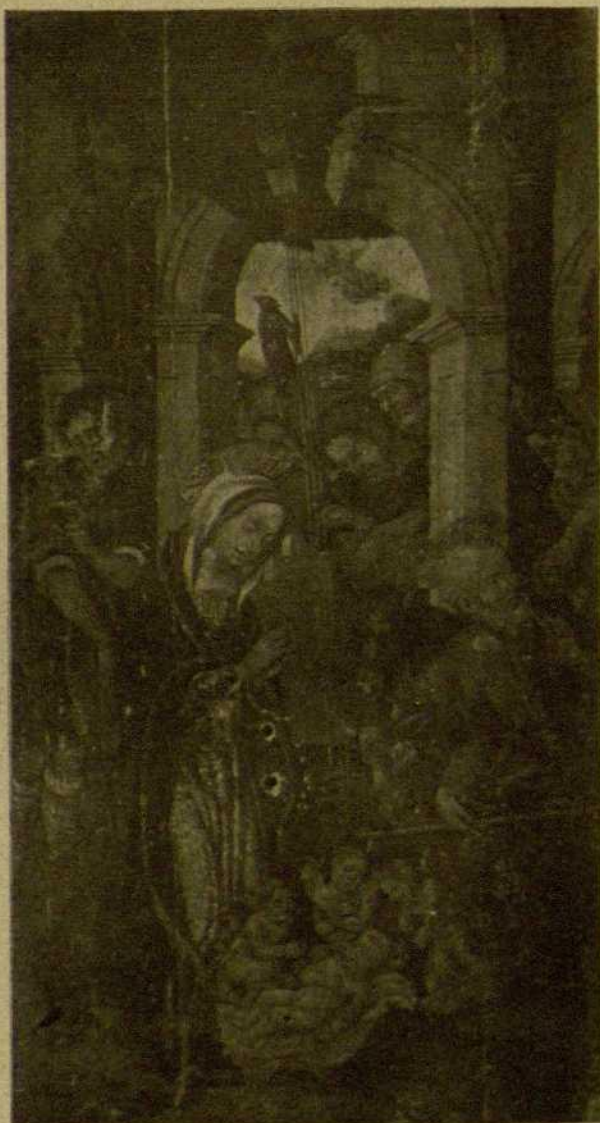
En algunes esglésies existia l'usatge de fer presents

als obrers i parroquians benefactors. A Santa Maria de la Mar, especialment, en el segle xv, es repartien entre els se-

yors i oficials de la il·lustre Obra neules i nèctar o *clarea*, i aviat s'hi afegí el donatiu de *torrons*, com així consta en una

època datada a 17 de juny de 1512. Cap a meitat de la xvii.^a centúria, «lo home que acapta per la parroquia al Pa beneyt» tenia obligació de fer per Nadal set coques grans, d'un pam i mig d'ample, destinades als obrers, administrador dels vergonyants i notari de la dita Obra parroquial. Per a pastar-les li feien a mans «mitja quartera de bon forment, tres lliures de sucre, tres onses de matafaluga y quatre quartas de oli», pagant-li a part el treball de coure-les; i alguns anys, en lloc dels dits articles, se li donava

l'equivalència en diner «pera que ell se compre tot lo recapte». De la flor de la farina que li restava després de fetes les

L'adoració dels pastors. Retable d'autor desconegut, existent a l'església de Sant Salvador, a Balaguer.

(Fot. Mas)

set coques, n'havia de pastar «totas las que podran ferse de vn palm de ample cada vna o com be li aparega, pera trossejar y donar a alguns benefactors».

El cerimonial antic de l'esmentada Obra de Santa Maria ens assabenta que el 1685, els obrers, artistes y menestrals acostumaven a distribuir «cocas o Pa beneyt de las Matinas» de Nadal. Aquesta antiga consuetud, avui dia encara és viva en certs indrets de l'alt Pireneu català, on, a la *Missa del Gall*, es fa donatiu de coques d'oli i matafaluga.

En recordança de la dita evangèlica d'haver estat anunciada per l'àngel la naixença del Déu-Home als pastors, ja des dels més remots temps jugaren aquests rústecs personatges un paper principalíssim en la festa de Nadal. En el primer quart de la darrera centúria, els pastors del terme de Barcelona i ses rodalies, vestint la típica samarra de pell i calçats amb esclops, anaven a oir la *Missa del Gall* a l'església de Nostra Dona del Pi. I dins el mateix segle XIX, en molts poblets de muntanya, hom mantenia a favor dels pastors una prerrogativa que en temps més llunyans degué ésser general: a l'acte de l'ofertori de la missa matinal del dia de la Nativitat del Senyor, abans que ningú i amb preferència a tots el poders i jerarquies, els pastors passaven a adorar l'Infant Jesús. Per assolir la cobejada honor d'ocupar el primer lloc a les grades de l'altar, sostenien entre ells braves batusses; i l'assortat que ho aconseguia, pagava sa vanitat un xic cara, puix que li tocava convidar amb coca i vi blanc els seus confreres d'ofici i els altres circumstants.

Les fires que a Barcelona s'anomenen de *Sant Tomàs* i duren fins a la vigília de Nadal, sembla que, junt amb la de Santa Magdalena (22 de juliol), varen ésser establertes el 1450. L'any 1577 obtingueren confirmació i foren de bell nou reglamentades, començant les primeres el

dia de Sant Nicolau de Bari (6 de desembre).

En època més moderna, s'arrelà en aquestes fires un mal costum, ja abolit fa bastants anys, que recordem haver vist practicar durant la nostra infantesa. En certes parades públiques, a la crida baladrera de *¿Qui el pela, al pobre Peret?* pel mòdic preu de dos *quartos* el número, hom rifava pollastres, torrons, vins i altres llepoleries pròpies de la diada, però de la més estantissa qualitat. Els pollastres, sobretot, eren tan desnarits i magriscolis, que esguardant-los contra claror, fàcilment podia fer-se'n l'estudi anatòmic per peces menudes. Els molts abusos i enganys comesos a l'ombra de semblant joc (amb el qual els eixerits *Perets*, invertint per partida doble els termes de llur reclam, valent-se d'astuciosos escamoteigs, es *rifaven* i *pelaven* desaprovisant els babaus que tenien la candidesa de *posar*), motivaren que les autoritats en decretessin la prohibició.

La dita consuetud restà reduïda dins dels cafès, en alguns dels quals perdura encara, si bé la fidelitat en l'extracció de les boles no era de vegades gaire més escrupolosa que a les taules i *bombos* del *Pobre Peret*; perquè (o providencial designi de l'atzar!) sovint s'esqueia que la sort afavoria preferentment els parroquians predilectes. En els antics cafès de *Las Delicias* (avui *Lyon d'Or*), el *Cuyàs* (més tard anomenat *Colon*, ja desaparegut), i singularment en els d'*Orient* i *Suís*, s'hi guarnien, amb gust exquisit, esplèndids bufets abundantament abastits de galls dindis, faisans, capons i pollastres rostits, torrons, vins de marca, xampans i licors, que donaven bo de veure, fent denteta als *gourmets* més desmenjats.

Els barcelonins de mitjan segle XIX, tan afectats a les bullangues com a la ballaruga, des del primer de desembre

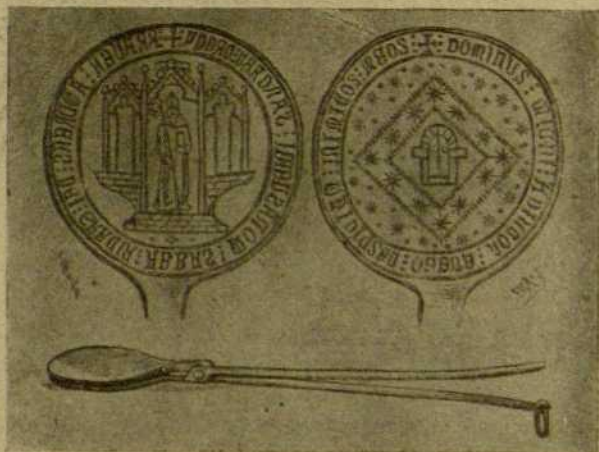
tenien bella ocasió de donar-se a l'esplai delitós d'aquest darrer deport: el dit dia s'inauguraven els saraus de disfresses que, fins a Carnestoltes, donava la Casa de Caritat en la gran sala gòtica de Llotja, i els de la *Patacada*, als magatzems de Can Nadal.

Altra nota típica, que molts dels avui vivents haviem fruïda, era la famosa *Missa Pastoril* del vuitcentista mestre Vilanova, executada invariablement cada any, a la Seu, en l'ofici solemne de la festivitat. Aquesta composició, d'aire inefablement pintoresc, a conseqüència de l'encertadíssim i mai prou lloat *Motu proprio* pel qual el papa Pius X ordenà restablir el cant gregorià en la litúrgia, fa pocs anys que deixà de cantar-se, amb prou recança d'alguns bons ciutadans, cors senzills més captinguts per la rutina que amadors de les pures tradicions, per als quals constituïa aquella missa un dels números delectablement suggestius de la diada, com si diguéssim (i perdoni el lector pietós la petita irreverència del símil) una mena de vermut artístic-es-

piritual de l'àpat nadalenc: la xiroia mísica pastoril d'En Vilanova, el tradicional *gaudeamus* dels macarrons amb formatge, escaldums, gall farcit amb prunes, torrons i neules sucades amb vi ranci, i, per digna virolla (de dolça eficàcia digestiva), la representació nocturna de *Los pastorcillos en Belén*; eren per a ells peces integralment inseparables del clàssic programa de Nadal.

Clourem el present mosaic de curiositats històrico-folklòriques remembrant una tradició que, com tantes altres, quasi es va perdent entre el baf exòtic de cosmopolitisme que cada dia ofega més els típics costums de la nostra terra. Durant la santa nit de Nadal, la Verge davalla a totes les cases pel canó de la xemeneia, amb l'Infant Jesús, i li escalfa els bolquers i la robeta a l'amorós caliu de la llar... Això donà peu a la pietosa pràctica, poc o molt observada encara, singularment a muntanya, de deixar, amb el dit caritatiu objecte, un bon caliu en els fogons i les llars.

ALFONS DAMIANS I MANTÉ

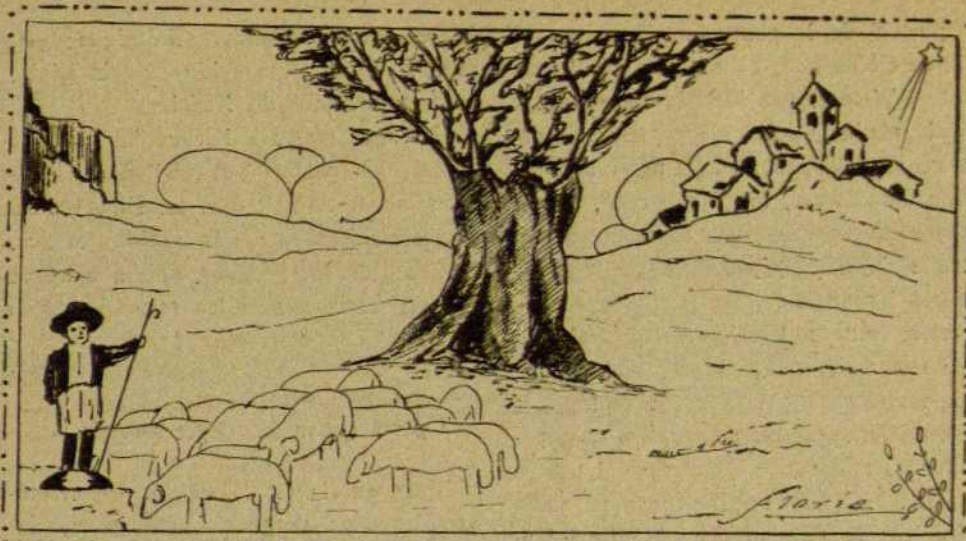

Neulers gòtics del Monestir de Santes Creus

FANTASIA NADALENCA

(Dibuix d'Emili Ferrer)

A MALLORCA

SENSACIONS DE NADAL

INS el cor del desembre, amarant la grisor dels aires, una llum suau s'escampa com un somriure dels núvols quiets que co-

bricelen el son hivernal de l'illa blava. És Nadal que s'acosta.

Hi ha en els camps un repòs de tasca acomplida i de gestació que recomença. L'olivera patriarcal sopluga la jovenívola verdor de les brulles tendres. El plugim regalima per les soques retorçudes i estremeix els brins naixents damunt les terres en saó.

Dins la ciutat tranquil·la, tancada als aires de fora, tot sembla esperar les Festes. El desembre enter n'és com un llarg dissabte.

Diada de Sant Tomàs: Plaça s'inunda de pagesos, mudats i plens de presses; el temps els és just per a anar al Crèdit, a cals senyors, a fer compres, a l'hostal. on ja els espera la madona amb els torrons de barra que ha firat (els de metlla es fan a casa), ben empaquetats dins el paner.

La fira dels indiots aplega a les Enramades, sota un so·eiet deliciós, la gent ciutadana, qui tot aquest matí fa passeig de moda d'aquells volts de l'antiga porta de Sant Antoni, on l'enyorança sura encara de les vestures murades amb llurs amples valls encatifats d'ortigues i flor de vauma, les altes arcades de llurs ponts massissos i els forats tenebrosos de les set portes per on fa quinze anys s'entrava a la ciutat conventual i moresca de Mallorca.

A l'endemig comença a deixondir-se la

imaginació de la gent menuda davant el feix de sibina que, cobrint una senalla de barba d'olivera, tota humida encara de la gelada matinal, acaba de portar d'Esporles un *missatge*, mentre els pares despenjaven d'un indret, ningú sap quin, on tot l'any resta amagada, una capsa misteriosa curulla de bens i pastorets de terrissa, alegres i relluents.

Aviat veurem el betlem compost al recó més agombolat del menjador o de la sala íntima. El portal qui aixopluga el sant misteri, guarnit de serafins com papallones, flairarà de mandarines i pomes de Nadal; i, en un llunyedar de taula primitiva, la vida oferirà als ulls infantils (ulls meravellats de *Fèlix de Meravelles*) son deliciós i minúscul simulacre: l'escampadissa de les viles per les muntanyes de suro i dels blancs ramats pels prats de molsa; el pontarró i el torrentol qui per sota hi corre l'ermità en oració i la seva ermita; el llenyater estellant sota la porxada; el molí, com un insecte, voltejant damunt el coster ses antenes blanques; la gallinaire i la corrua dels pastors qui van a la cova, per tots els camins que hi menen, del fons dels llunys muntayosos enfarinats per un màgic moliner.

Arriba la Nit gloriosa. Pels empedrats carrerons on les ombres dansen entorn dels fanals solitaris, sota el fred de les estrelles clares del firmament, retallat allà dalt per les grans volades de fusta, discorre, pacífica, la gent qui va a matines.

La immensa Seu exulta com mai, inundada per torrents de llum i d'harmonies. La gentada l'omple; i en la cadira de pedra, al fons de la renovada Capella Reial, l'esperit del Bisbe enyorat i inoblidable

de les grans esplendors litúrgiques (1), sembla encara presidir-les invisible, aquestes matines de Nadal.

Vet aquí que ara l'orgue ha callat, i l'onada dels psalms i el rajolí de les antifones s'han estingit dins un silenci d'expectació i de miracle: la *Sibil·la*, levítica, vestida de sedes grogues, puja a la trona, l'espasa erecta entre les mans juntes, i entona el cant terrible:

«El jorn del judici
parrà qui no haurà fet servici...»

Ningú sabria dir la secular esgarripança d'aquelles llargues modulacions, augurals i planívoles; el tremolor d'estrella mil·lenària d'aquell fil de veu de triple, sola i nua, qui munta dels llavis del cantor infantil vers l'ombra altíssima de les voltes.

I la missa del gall comença...

També de tots els indrets del pla, per un camí de cingles i de llegendes, acuden aquesta nit a una altra missa de gall: la que,

«dins el cor de la muntanya»

es canta allà dalt, a Lluc, al santuari de la Verge, i que, dins la nit glacial que a penes forada, encesa, la llanterna de l'església, acompanya l'orgue remorós de totes les aigües de la vall baixant de les altures.

Com la del Poeta amat al clos misteriós del santuari pireneic, s'envola a aquells paratges grats al cor la imaginació desvetllada, en guaitar en la finor de l'aire desembral la cadena dels cims llunyans, mig fosos dins una blancor de neu i de boires cànides.

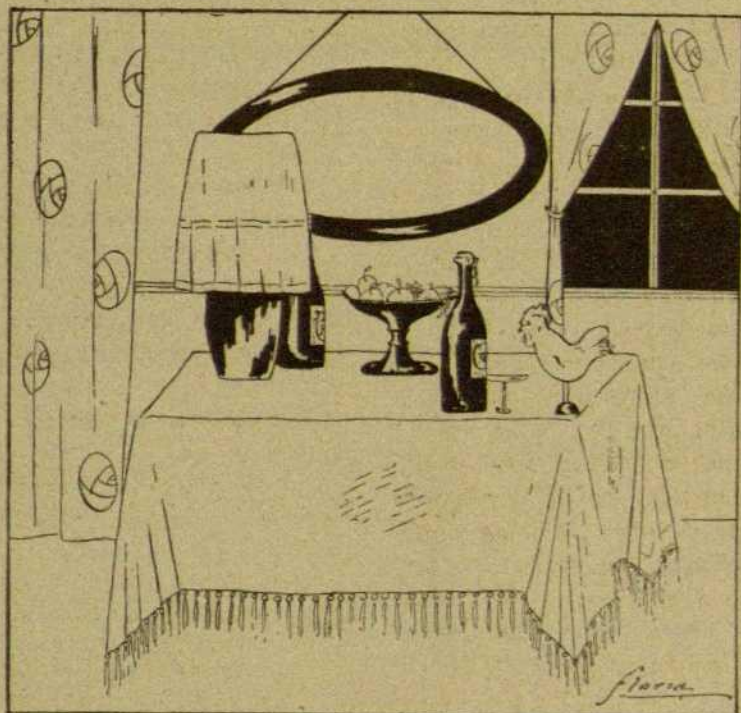
i O poesia inefable de les reconades in-

(1) El Dr. Campins.

times de la serra! El clot d'Aubarca, en la fondària remota, pòsit de pau secular i inalterable, amb sos olivars de cendra, sa xarxa de caminets i torrens, i ses figures de pessebre: Orient, tan recollit dins la seva vall tancada, per on discorre el rierol solcant l'herba verda, i els blats tardans estenen llur catifa entre negreus

ments nues del parral i esmalta el fruit d'or i el fullam obscur dels tarongers!

El dia 29, celebra la ciutat la festa de la Conquesta. ¿Per què es perdé el bell costum de la *Colcada*, l'esplèndida calçada commemorativa, cantada pel venerable Pere d'Alcàntara Penya, el més

... de la taula que les llamineries nadalenques engalanen

alzinars i serres grises; Galilea, tan humil i tan alegre, enfilat allà dalt, amb sa corona de molins, sota el cingle vertical i solitari de Galatzó...

Com creix la suggestió dels noms i de les imatges, evocades al voltant de la llar encesa tot el dia, o de la taula que les llamineries nadalenques engalanen, mentre darrera els vidres mullats, dins el jardinet ciutadà, la pluja fa degotar les sar-

popular dels poetes de l'illa, en la seva hora d'inspiració més feliç, malenconiós adéu a la tradició moribunda?

«Ja no sap ningú la història,
del nostre gran rei En Jaume...»

Malgrat tot, el *Dissabte de Cap d'Any* és encara per a Mallorca el dia del rei En Jaume. L'amor concebut pel fundador de la nacionalitat catalana a l'escalf de la

paraula de Pere Martell, en el convit de Tarragona, és estat ben correspost per l'illa d'Ultramar, qui serva la memòria del seu Rei, transfigurat en altre Roland per la llegenda muntayenca, amb filial gelosia.

Si els perfums de Nadal es van esvaint plàcidament com una boira d'encens, a l'Orient sorgeix l'estrella dels Reis. Un ressò de corns llunyans estremeix el cor de la infantesa, qui tota la nit els sentirà entre somnis. Són ells, que vénen: en saltar del llit ben de matí, els balcons seran plens de presentalles...

Ha fet un bell dia. Es sent el fred, però la tarda és bona. Anem a veure fer els Reis.

A moltes viles es representa cada any el popular misteri. El cadafal amb el tron del Rei Herodes, es disposa, ben encremat, a l'aire lliure, sobre un fons de còmàs vermell. I els Reis d'Orient, vestits d'escarlata i or, travessant a cavall per entre la gentada vers el palau d'He-

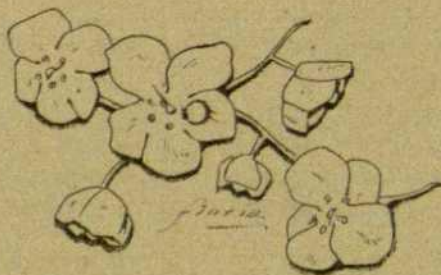
rodes, i el majordom pietós i el secretari agut, i el general cruel, qui extermina els innocents, i els doctors de la Llei, lec ors de les profecies, i el fatidic cant de la Sibila, i Herodes, desesperat arrancant-se les barbes blanques:

«...la corona em cau del cap,
el ceptre em cau de les mans...»

congreguen dins la plaça major, amb la gent del poble, forasters venguts de ciutat i de tota banda, qui l'omp'nen de gom a gom.

A l'endemà el sol es va ponent allà lluny, darrera muntanya. La tarda nua i freda de gener amara els camps d'una ombra glacial, i, damunt els sembrats verds i les muntanyes blaves, un ametller descarnat, bada (càndid, dolcíssim pressentiment primaveral dins el cor de la hivernada) la primera flor.

MIQUEL FERRÀ

A LA MISSA DEL GALL

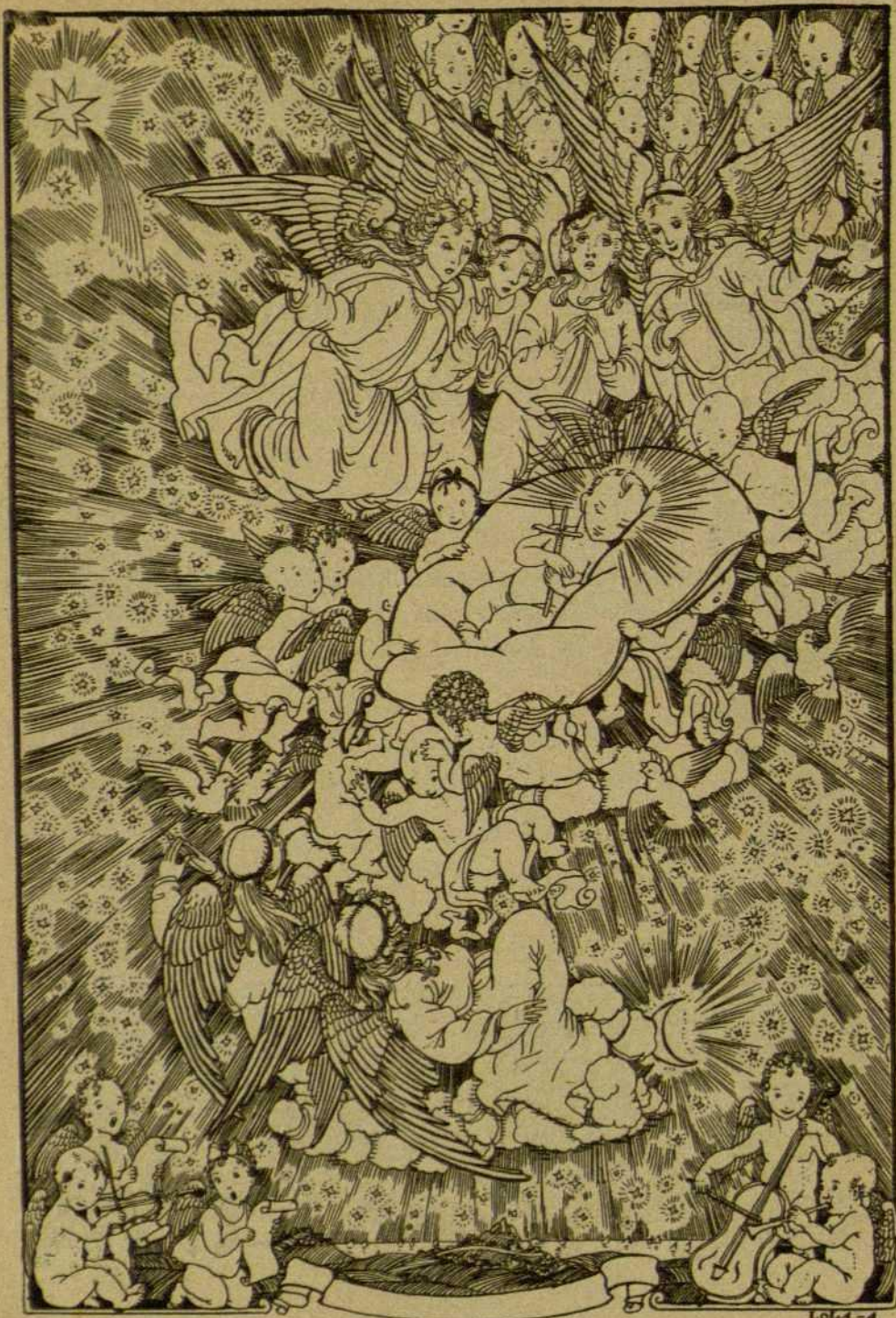
Tot bategant de dents, riem, riem
que el fred pessigoller causa alegria.
Sembla que el g'ac, que pels carrers veiem,
la blanca lluna, g'ac de llum, el cria.

Amb quines filigranes d'art suprem
l'hivern els nostres ràfecs aparia,
guarnint-los d'un extrem a l'altre extrem
amb randes de brillant cristalleria!

És la nit gloriosa de Nadal,
o la més bella nit entre les nits!
Al temple, quin esplèndid festival!

Jesús és nat. Besem sos peus petits.
Tot riu... i es veu al llustre matinal
que la rosada s'ha tornat confits.

J. RUVRA

L'ALEGRIA DEL NADAL

Dibuix de Lel Anglada

L'Adoració dels Reis
De Sandro Botticelli

—Una copa de xampany, nebudeta meva?

Ella hi corre des del fons del saló. Ell li ofereix, dret al mig de la vasta estança, la copa plena de tallat baccarat. Una llàgrima d'escuma d'or s'escorre per la seva mà nerviosa, i pàl·lida, on el borrisol a penes s'insinua.

—No l'agafis amb les mans. Obre e's llavis. Jo mateix te la vull acostar a la boca!

—Així?

—Així.

Ella plega els braços nus, darrera l'esquena, lligant les enjoiades mans. Ofereix els llavis roigs i frescals a l'or del vi frapat. S'acusa, en la posició violenta, el seu bust en prometença. I no sé quina sabor de joventut es desprèn de tota ella, que embriaga com un perfum massa fort.

Ell dubta un moment. Vol besar, perquè el boix-grèvol l'autoritza, e's llavis que esperen la copa plena. Una extrema dolor travessa els seus ulls. No fa més que esflorar el front amb la seva boca, sota els dolços ulls que el miren amb picardia.

—M'has fet venir per a això o pel xampany?

—Per a això. No veus el boix-grèvol?

Sobre d'ells, una branca de boix-grèvol penja de l'aranya central de cristalleria.

—Això és il·lícit. No som a Angla-

terra. A Catalunya no és un costum!

Ell fa un gest evasiu. És tan íntimament anglès en totes les coses!

—Quin besar tan fred m'has donat! Ara ja el tens. Dóna'm el xampany!

Pren la copa amb les seves mans sotils, on les ungles correctes són furiosa-

Pren la copa amb les seves mans sotils...

ment tenyides de carmí. El vi d'or passa, en una rítmica fluctuació, per la seva gorja nua, endevinant-se'n la transparència. En el cristall queda, diminut, el senyal de's seus llavis, com un cor.

—Et trobo molt *chic*, aquest vespre.

—Els altres, no?

—Sempre. Però avui estic més contenta perquè és la nit de Nadal, i per això fins em sembla que el frac et cau millor. ¿Qui t'ha posat aquesta gardènia?

—La meua florista.

—És bonica?

—És lletja. Totes les floristes professionals són lletges...

Ell s'adona més que mai, aquest vespre, de la situació violenta en què els dos es troben. És equívoca, aquella interiniat. Ella, tan innocent, no se'n dona compte; però ell hi veu un perill cada vegada que abandonant el seu pis de solter'a, passa llargues estones al costat de la dolça vergeta dels ulls blaus. ¡També és massa tranquil·litat, la del seu germà gran, quan, en partir per a l'Àustràlia en viatge de negocis, li va encomanar la custòdia de la seva filla, sabent molt bé la seva fama de perillós en matèria femenina! I per això, aquella nit (perquè ell vol complir estrictament la comanda), en lloc de festejar el *réveillon* en un restaurant de nit entre el seu cercle habitual d'amics i d'amigues, no té a'tre recurs que fer companyia a la seva neboda, encisadora, per altra banda. Oh! una de les dones més encisadores que ha conegut!

Ell comprèn, aquest vespre, sota la branca de boix-grèvol que permet els més audaciosos besars, que tot l'ideal d'un home és el d'ésser estimat per una doneta així, inquieta i dúctil, tota feta de suavitat i de tendreses. El prestigi de la virginitat embriaga el vell *connaissanceur* de les dones, que mai s'havia mirat en l'abisme d'uns ulls purs, de's que saben d'heroïsmes i de sacrificis. Tot allò seguia essent un enigma per a ell.

—El besar que m'has donat no compta. Besa'm de veritat!

La galta rosada se li ofereix ara, una mica roja. La besa de debò. I, sense saber per què, s'asseu trist, pensatiu.

—Què tens? El xampany trist, potser?...

Sí, té el xampany trist. I el seu germà allí, tan lluny, confiant en ell! Amb una altra insinuació com aquella, ell es percia. Es passa la mà pels ulls. Ella se'l mira de fit a fit, llegint-hi molt clar.

—Què és això? Una llàgrima?

Protesta tímidament, encongit, com un col·legial que sorprenen en una punible malifeta. Però sí, havia estat una llàgrima. Una sola, que no havia pogut contenir. I, ella, amb quina gràcia el reprèn! amb quines insinuacions vol que parli! Rosada del vestit sobriament senzill i elegant, i del rostre encès i dels braços amorosos i del pit torbat... ¿Per què podia haver-la plorada, aquella gota d'aigua que s'escorria per les galtes ben rasurades i un xic revellides del *gentleman* correctíssim?

—Per tu!

—Per mi?...

Ella ho comença a comprendre. Ell ja parla, però. El dic de la seva covardia ha estat romput: el sentiment desborda. Ho diu tot amb paraules trencades sovint, roig de vergonya, aturant-se, sorprèn ell mateix de la seva gosadia. E's seus dubtes, les seves esperances, els seus defalliments, es vessen, com una pietosa ofrena a la vergeta dels ulls blaus, sota el boix-grèvol del Nadal que sap de besars i de confidències.

I ella també parla, ara. Cada nova paraula és més doça que l'altra. Els seus secrets de col·legiala, els seus dubtes de noia vestida de llarg, presentada en el món, entre la banalitat de's homes dels seus anys. Ella també fa la confidència seva en aquella nit de *réveillon*. Ell s'assenyala només, somrient de delícia, els cabells que a'begen en els seus polsos.

—Fugiu! El meu vell! Tens dotze anys més que jo! Si podries ésser el meu avi!

La seva rialla és clara i fresca com una

—Què tens? El xampany trist, potser?...

branca d'abril. Després diu, llançant-se trèmola als braços d'ell :

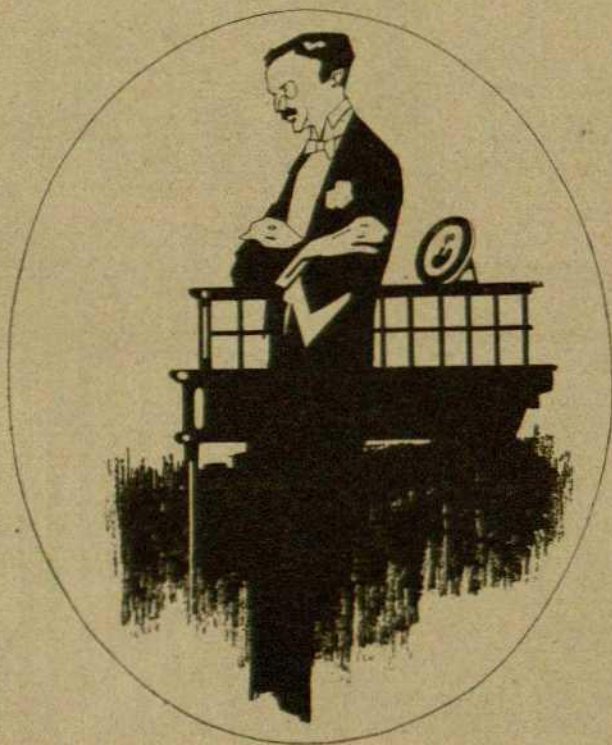
—I jo l'estimo, l'estimo, el meu avi !...

Els llavis s'ajunten pregonament sota el boix-grèvol. Les dues ànimes es lliguen en una entrega solemne. Les fulles constel·lades de punxes pengen del llum.

Ell té set. Beu en la copa el xampany frapat. En el diminut senyal dels llavis d'ella, com un cor, s'hi posen ara els seus llavis, que coneixen el primer besar de la veritable amor.

1. MASSÓ VENTÓS

Il·lustració de Roqueta.

LA CANÇÓ D'ENGUANY

*La dolça Verge l'Infant aconhorta:
l'Infant que plora amb punyent gemegor.
Maria el pren, i, amb ses mans adorables,
l'apropa al pit per donar-li escalfor.
Mes, aïl Jesús llagrimreja sens treva.
Venen de lluny, tot cantant, uns pastors:
— Què li darem an el Noi de la Mare?
què li darem que li sàpiga bo? —
Baixen voliors de seràfics arcàngels;
àngels del cel eren ja al seu entorn.
Mentre li canten cançons d'alegria,
una veu clara li diu aquests mots:
— El mes de maig ha florit
sense ser encara:
un lliri blanc i polit
de fragància rara,
que per tot el món se sent,
de Llevant fins a Ponent,
escampa amorosament
una tal ventura,
que el món transfigura. —
Canten encara, els pastors, adorant-lo:
— Què li darem que li sàpiga bo?
Mes, quan Jesús sent aquelles paraules,
ben dolçament ja somriu altre cop.
I, en tant Maria li eixuga els ulls tendres,
a cau d'orella li diu, amb amor:
— No ploris, no, manyaguet de la Mare,
que la Pau regna altre cop en el món.*

J. MARTÍ MARULL

Orla de Ricus.

Vida i mort d'un pastoret de pessebre

AIG néixer un matí: ho coneguí per la cloror del jorn, que era espèndida, i ben segur que devia ésser pels volts de la Puríssima, perquè el cel era joiosament serè, i feia un bon xic de fred en el pati

descobert on, en mans d'un home vell i malhumorat, la meua argila prengué la forma pastorívola. Després, una noia (ben xamosa per cert, i a la qual resto força reconegut per la cura que de mi tingué, i la predilecció que li vaig merèixer) cuidà de mon abillament i caracterització. No oblidà cap detall: la blanquíssima samarra de pell; el sarró ben ple, amb el flabiol eixint per un cantó; les sandàlies noves i el gaiato de roure esplendorós. Em poblà el cap de negres cabells, i em sembla que no em devia fer

un rostre del tot menyspreable, a judicar per la molta atenció amb què em mirava una indiotaire que tenia al costat, i per les murmuracions indiscretes d'uns llenyataires amb uns traginers propers. Això, a mi, no m'envaní, perquè ja sé que la vanitat no és cosa escaient, ni en les figures

de pessebre; però he de confessar que em satisféu bon tros aquella distinció.

Passats els primers moments d'enconyiment, vaig atrevir-me a mirar ça i enllà, quedant admirat del meravellós espectacle que se m'oferia. En un lloc assolllat, grans estols de mules i bous, gallines i xais, indiotis i oques, en totes actituds i arrogàncies; però jo, internament vaig beneir mon trosset d'argila, car és més bella cosa ésser pastor, per humil que això sigui, que una d'aquestes pacífiques bèsties germanes de fang meves. En un altre lloc del pati, grans aplecs de pastors i pastores, pagesos i marxants; sant Josep, la Verge i l'Infant Jesús; patges i Reis de totes colors (negres, rosos i blancs), amb llurs corones d'or i llurs mantells d'ermini.

Potser per primera vegada en ma novella vida, vaig sentir una mica d'amargor, car descobria que, tot i ésser de l'infima condició meua, hi havia figures

Després una noia ben xamosa cuida de mon abillament...

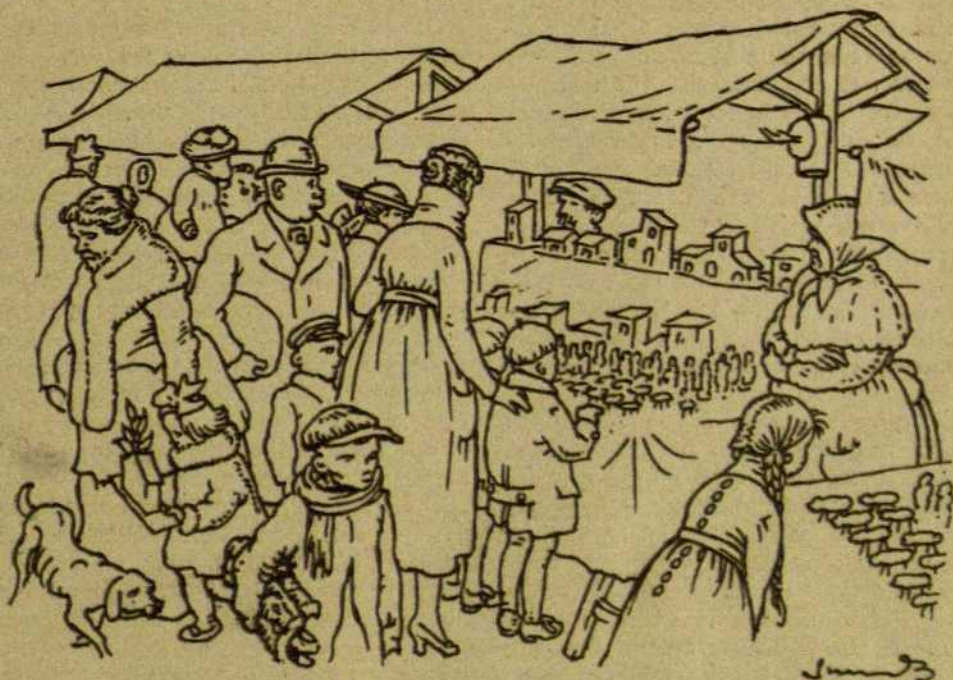
més sortoses que jo, com eren les d'aquells Reis de testa pomposament coronada d'or. Però no tinguí gaire temps d'entrar en semblants cabòries, perquè aviat fórem encabits en grans caixons, tots barrejats, i condemnats a la foscor i al trontoll cansat i inacabable.

Quan revingué la llum novament, em trobí en plena fira, damunt un taulell atapeït de figures, en mig de gran soroll, entre crits de persones i estrèp't de caruatges, i anades i vingudes capaces de fer perdre el cap a qui el tingués més ben assentat. Què havia de fer, jo, pobre pastor destinat a la muntanya, davant d'aquella agitació ciutadana? Però de mica en mica vaig trobar que no eren tan desplaents com això, aquelles remors; i que fins tenien cert atractiu, sobretot aquell triar i demanar preu, i aquell deixar i tornar a pendre que feien amb nosaltres; cosa que em proporcionà dues grosses satisfaccions: l'una d'orde moral, perquè viu que els pomposos i majestàtics Reis d'Orient, amb tot i llurs restes coronades d'or, valien el mateix preu que jo, ço que suposa una igualtat ben aconhortadora, no igualada (almenys que jo sàpiga) ni en el món dels homes vivents; l'altra d'orde material, perquè dels que em sol·licitaren i no es quedaren amb mi, cap fou perquè em trobés defec-

tuós o mal acabat, sinó que no s'avingueren amb el preu que de mi els demanaven, la qual cosa féu que jo internament regraciés amb tota efusió aquell home malhumorat que em modelà i la noia xamosa que em féu tan obirable.

Per fi, una senyora amb dos infants, després de mirar-me molt atentament, m'acceptaren, i va'g anar, amb una colla de companys meus a raure a sa pertinença. Hagui de suportar un seguit d'incomodes interinitats (que no hi ha perquè contar) abans no vaig ésser definitivament instal·lat. Però he de recordar el meu goig immens, la meua satisfacció imponderable, en veure'm ja en el lloc definitiu, en l'esplèndida contrada que m'era reservada.

Al peu d'una feréstega i escarpada muntanya del suro més abrupte, i a redós d'una flairosa branca de llorer tota guarnida de pomes silvestres i cireretes de pastor, s'estenia una prada verdejant de la més tendra i vellutada molsa, solcada per un ample riu de paper d'estany

Per fi, una senyora amb dos infants, després de mirar-me molt atentament, m'acceptaren...

El primer jorn de permanència en aquell senyorívol pessebre...

on el meu nombrós ramat de xais i cabrits anava a beure plàcidament. Jo restava dret al mig, meravellat de tanta bellesa, com si fos el rei i senyor d'aquell lloc delitós. Al lluny s'albiraven noves muntanyes i valls, i del peu d'una d'aquelles, on hi havia una cova humil, brollava una vivíssima resplendor.

El primer jorn de ma permanència en aquell senyorívol pessebre fou tan plaent i agradable, que em transcorregué gairebé sense adonar-me'n. Era visitadíssim i tothom el ponderava en gran manera. Comprenguí tot seguit que jo era l'admiració predilecta dels dos infants de la casa, car tenien una especial cura de mi. Tan aviat em duïen riu avall a cercar una ovella esgarriada, com m'enfilaven dalt d'un turonet perquè les albirés millor. En arribar el segon dia viuí que la meua missió era la d'anar caminant vers la cova lluminosa amb un parell d'ovelles de mon ramat. Així passàrem uns dies en què jo, tot fent via per planes sorralenques, per valls pregones, per cimes

alteroses totes cobertes de la més blanca farina, com perfectíssima neu, era conduït al terme de la meua destinació. Però una tarda, amb gran astorament meu, esclatà una violenta discussió entre els dos infants. L'un pretenia que, perquè jo pogués arribar el jorn de Nadal a la lluminosa cova, havia d'avançar molt més ràpidament: si no, no hi arribaria abans d'hora. La cosa s'enverinà de tal manera, que jo vaig començar a anar tan despiadadament endavant i endarrera, que aviat amb viva dolor, viuí mon esplèndid bastó rodar timbes avall al fons d'un precipici.

Des d'aquella hora finí tot descans per a mi, puix que no transcorria un minut que no fos rellevat del lloc en què em deixaven: així que l'un infant em feia avançar, ja venia l'altre per fer-me desfer la caminada. Per fi arribà el sospirat dia de Nadal, i amb ell la meua presentació a la humil establia, d'on brollava tan magna resplendor que cegava en e'guardar-la de fit a fit. Quan jo hi arribí ja hi

havia bon nombre de pastors. Com trobí a faltar mon esplèndid gaíato, llavors que tan escaient m'hauria estat! Però no hi havia res a fer; oblidant tota cosa passada, vaig oferir les dues ovelles a l'infant Jesús, que, damunt d'unes palles, escalfat pel bou i la mula, somreia beatament a la dolça Verge i al bon sant Josep, que l'esguardaven embadalits.

Tot aquell dia duraren les cantúries i regnà una gran alegria entorn nostre. Però a la nit un succés inesperat vingué a torbar ma aventura, iniciant la davallada de ma vida. Sia per la gran aflluència de pastors, sia per l'estrall i enrenou de tantes cantúries i platxèria, el cert és que una gran pedra del damunt de la cova vingué a caure sobre meu, amb tan mala sort, que, ultra trencar-me en rodó el braç dret (aquell braç que, d'encà de la pèrdua de mon bastó, tenia en l'aire com si signés constantment el cel), em féu un seguit de ratllades i escrostonaments per tot el cos, que em feia llàstima, a mi mateix, de mirar-me.

El cop fou atuídor, i majorment quan, alguns dies després, acudien els Reis d'Orient amb tot llur seguici esplendorós de patges i camells. Jo restava confús i atuít en aquells sumptuosos moments: hauria volgut passar desapercebut. Prou

els tres Reis, que em reconegueren malgrat la meua dissortada presentació, em saludaren afablement; però jo albirí en llur esguard la pietat i commiseració que el meu estat els inspirava.

Em feren enllà per donar lloc que passés sense destorb la règia comitiva; però era tanta, en aquells moments l'aglomeració de gent davant de l'establia, que impossibilitaven encara el pas. Per desembarassar-lo, i essent jo el que llavors més devia desentonar per mon miserable estat, em prengueren d'una revolada, i van llençar-me, com a cosa inútil, sota el muntatge del *pessebre*.

En tocar a terra, tota l'argila del que abans era mon cos formós quedà convertida en un espantós esmicolament, en runa menyspreable.

Per darrera vegada vaig sentir un esclat de músiques i cantúreis. Un raig de claror que davallava de l'esplendorosa cova, passant per una clivella del suro, vingué a fer llum a mes despulles. Tal vegada era un càstig a ma poca humilitat; però ja no hi havia altre remei que resignar-me a la trista sort que m'era reservada. I així vaig acabar ma curta vida de pastoret de *pessebre*.

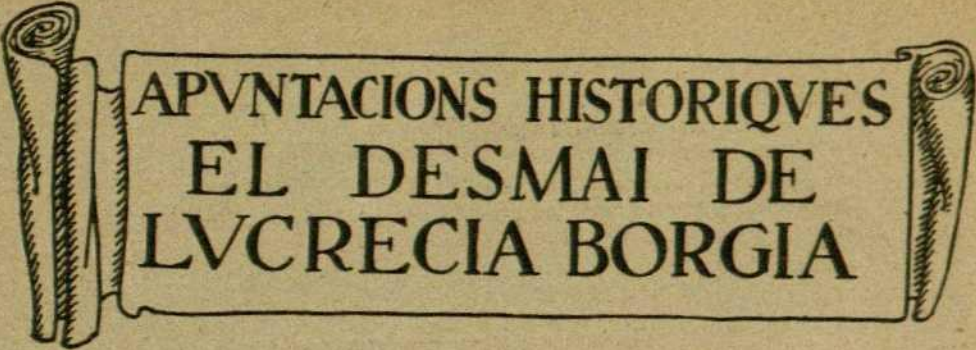
MARC MARCÚS

Il·lustració de Junceda.

(Dibuix d'Eric Moneny)

APVNTACIONS HISTORIQVES EL DESMAI DE LVCRECIA BORGIA

S'ESQUEIA el dia de Nadal de l'any 1497, i la vella església de Santa Maria dei Fiore, de la ciutat de Florència, esdevenia curulla de fidels que s'hi atansaven per oir la prèdica de fra Jeroni Savonarola, car feia temps que aquell *home de Déu* (com l'anomenaven els florentins) no els havia dit aquelles grans veritats que sempre fluien de sa boca privilegiada i havien sentors de profecia.

Els canonges de Santa Maria acabaven de cantar el darrer salm de Vespres, quan un murmurí, que començà suauíssim prop de la porta principal i s'esbandí fressós per aquella ampla nau coronada per l'atrevida cúpula que ideà Brunelleschi, indicà l'ingrés del cèlebre dominic, el qual, des del convent de sant Marc, venia acompanyat de son deixeble i amic fra Domènec Bonvicini. A l'arribar en front de l'altar major, va flectir els genolls i va pregar devotament; i, tan bon punt finiren les Vespres d'aquell dia, va pujar al púlpit amb aquella majestat que li era característica, descoberta aquella testa calba on rebullien tantes idees, i presentant al poble, que el contemplava commòs, l'albor immaculada de ses vestimentes monàstiques.

El silenci que es féu, amb tot i la gran multitud que omplia el temple, emocionà l'orador sagrat de tal manera, que romanqué mut durant uns breus moments. De sobte, com si una elèctrica sensació remogués les lasses fibres, es va animar a poc a poc, recorregué tots els recons amb aquell esguard dominador que sempre subjugava, i va clamar amb veu

vibrant: — Hem de demanar a Déu justícia contra les iniquitats dels Bòrgies, que ens dominen pitjor que no pas els Mèdicis; i hem de demanar-li que no ens deixi a nosaltres de la seva mà. — L'orador va callar, i aquestes paraules, retrunyint per les voltes massisses i escampant-se com un eco per les marmòries arcades encara no acabades, esdevingueren sensacions de feresa per a aquella multitud que s'havia acoblat freturosa d'oír el sant baró. I aquell vident, que havia anunciat la conquesta de Nàpols per Carles VIII de França quan ningú no sospitava la invasió de les hosts franceses; que tenia vaticinada a aquell rei una mort estranya, per no haver complert la missió lliberadora que Déu li havia encomanat, cosa que succeí l'abril següent; que no feia molt que havia clamat amb clams dolorosos contra l'assassinat del duc de Gandia, fratricidi ocasionat per una incestuosa gelosia de Cèsar Bòrgia; que per a retre la tirania dels Mèdicis, causants de l'esclavatge de sa pàtria, havia format el partit dels *piagnoni* (penitents) i molt havia assolit contra els *arrebati* i els *bigi*, que seguien les inspiracions d'aquells senyors poderosos... aquell frare, tan benivolgut del poble, prosseguí sa oració del dia de Nadal, clamant contra aquells Bòrgies escandalosos i dèspotes, contra llurs principis de govern, que sempre degeneraven en crims monstruosos, i contra llurs famílies d'Itàlia. I quan baixà del púlpit i amb esguard fulgurador anà resseguint les multituds agenollades que li obriren pas; i quan, novament pros-

ternat davant l'altar major, orà amb els braços estesos pidolant misericòrdia al senyor; i quan, amb clam ple d'emoció, va entonar el patètic *Miserere*; tot aquell poble florentí, prosternat damunt les lloses fredes del gran temple, xarbotà amb clams idèntics, i foren copioses les llàgrimes que lliscaren dels ulls de tants ciutadans vexats. Qui li havia de dir, llavors, a Savonarola, que no transcorreria mig any sense que aquells Bòrgies es deslliressin d'ell! Qui li havia de dir, que sos ossos crepitarien dins l'ampla pira que s'havia d'encendre en la plaça del Palau el 23 de maig de l'any vinent! Poc es podia imaginar, en aquells moments, una dissort tan terrible!

I, efectivament, tenia raó el bon dominic: els Bòrgies omplien de malvestat el sòl de sa pàtria. Durant el pontificat d'Alexandre VI, semblava talment l'amo de Roma l'ensoperbit i arriscat Cèsar Bòrgia, a qui tothom odiava, i el qual havia escampat arreu una profunda temença amb les seves depredacions i cruetats. Ajuntat amb sa germana Lucrècia, havia verament convertit aquella ciutat en un centre de corrupció, on es succeïen els actes més refinats de llibertinatge i on es veien ressorgir aquelles escenes epicúries del vell paganisme.

Però vingué el 18 d'agost de 1503, i en aquest dia va finir el pontífex. Llavors s'acabà ben bé el despotisme dels Bòrgies; car, elegit Pius III, sols va regnar vint-i-sis dies, i rera seu, pujà al solí pontifici el cèlebre Juli II. Era ben necessària la mà ferrenya del nou pontífex per a posar terme a aquell estat de coses! Si hagués viscut llavors Savonarola, com s'hauria omplert de joia en veure retuda aquella per ell tan odiada nissaga! com hauria donat gràcies a Déu, en veure complertes les seves aspiracions i les de tot el poble!

Juli II vencé a Cèsar Bòrgia, anorreant son gran poder, despullant-lo de tants estats com s'havia apropiat per la sola llei de son caprici, i retornant la perduda llibertat a la Romanya i a múltiples ciutats dels Estats Pontificis. I aquell home que donava lleis i espoliava els subdits, aquell

home que s'agitava en mig de voluptuositats i folles orgies, aquell home segellat en el front amb marca cainesca i inesborrable; esdevingué presoner. I Roma va respirar veient retut el monstre (com l'anomenaven) i veient perdut aquell imperi de Lucrècia, sa germana; imperi que li havien parat la seva formosor i l'omnipotència de son germà.

I

L'historiador italià Tommasi, en sa obra *Vita del duca Valentino*, després de descriure l'empresonament de Cèsar Bòrgia, portat a terme pel rei d'Espanya Ferran V el Catòlic, ens diu que «trobant-se la duquessa, sa germana, a Barcelona, on vivia d'incògnit feia pocs dies, se li presentà el cavaller florentí Alexandre Strozzi, servidor del duc de Ferrara, Hèrcules I, per notificar-li la malaltia de son espòs Alfons d'Este, i l'orde que marxés immediatament a la ciutat, cridada per ell. I que va sortir Lucrècia, de Barcelona, el 19 d'octubre de 1504, i va arribar a la ciutat de Ferrara trobant millorat son espòs».

Efectivament, va ésser a Barcelona, Lucrècia Bòrgia, uns quants dies; però hi va ésser de pas, car son intent, en embarcar-se en el port d'Ostia el 12 de setembre d'aquell any 1504, era tocar-hi solament i anar a Medina del Campo, on, dins el massís castell, era reclòs son germà Cèsar. Ens ho conta l'historiador Márquez en son llibre *Lucrecia Borgia y César Borgia en España*, editat a Madrid l'any 1561: «y arribó la Duquesa a Barcelona acompañada de sus damas y de sus pajes, en los comienzos de aquel mes — (octubre) — y estuvo en la ciudad hospedándose en la casa del romano Bentivoglio quasi dos semanas hasta que rezibió malas noticias de Ferrara, y no pudo seguir su viaje hacia Medina en cuya ciudad estava su hermano prisionero».

Vivia el cavaller Giacomo Bentivoglio en un vell casal, avui desaparegut, del carrer de la Tapineria, a l'enfront mateix de l'actual baixada de la Canonja; i allà va sojornar Lucrècia fins el dia 19, que

s'embarcà en el moll i féu via cap a la ciutat de Gènova, des d'on es dirigí a Ferrara, trobant, segons ens diu Tommasi, molt millorat a son espòs.

II

El dia 20 de juliol de 1505 fou per a la ciutat de Ferrara un jorn de festa. Una multitud de cortesans, vestits amb la rica indumentària de l'època, recorrien les amples galeries i s'escampaven per les florides alberedes del castell; les dames més aristocràtiques de la ciutat s'hi havien igualment ajuntat, i eren l'encís d'aquella multitud amb son abillament excessivament fastuós i amb les formosors d'aquells rostres que exhibien plenes de joia, car era una cosa típica de les dames de Ferrara la pulcra deliniació i la fàiso escultòrica de llurs rostres i de llurs buscos; i per tots indrets de la massissa maisó dels ducs s'oten músiques, les notes meloses de les quals s'esbandien com un eco dolcíssim, omplint aquell ambient de suavis-simes harmonies.

La mort, que havia privat els ferrarens d'aquell seu duc volgut. Hèrcules!, els havia deparat successor Alfons I son fill, espòs de Lucrècia Bòrgia, plenament guarit d'aquella malura que havia destorbat els projectes d'aquesta dama quan sa estada a Barcelona l'any anterior. I aquest enlairament d'Alfons d'Este al Ducat era ço que es celebrava durant aquella nit del 20 de juliol.

Exuberant de bellesa i plena de comuni-cativa gràcia, de bracet de son quart marit, el duc Alfons, féu son ingrés en el saló gran del castell la ja duquessa Lucrècia per rebre acatament d'aquella aristocràcia que frisava per besar aquella mà setinada i per a embriagar-se amb aquells esguards que, segons es contava, tants cors havien ferit amb amoroses ferides. I a tots, cavallers i dames, va impressionar Lucrècia: als primers produint-los incògnites sensacions, i a les dames emplenant-les d'aquella enveja que en l'esdevenidor havia de tornar-se tan funesta per a ella, accelerant el seu enru-

nament i ferint son espòs amb l'agulló de folla gelosia.

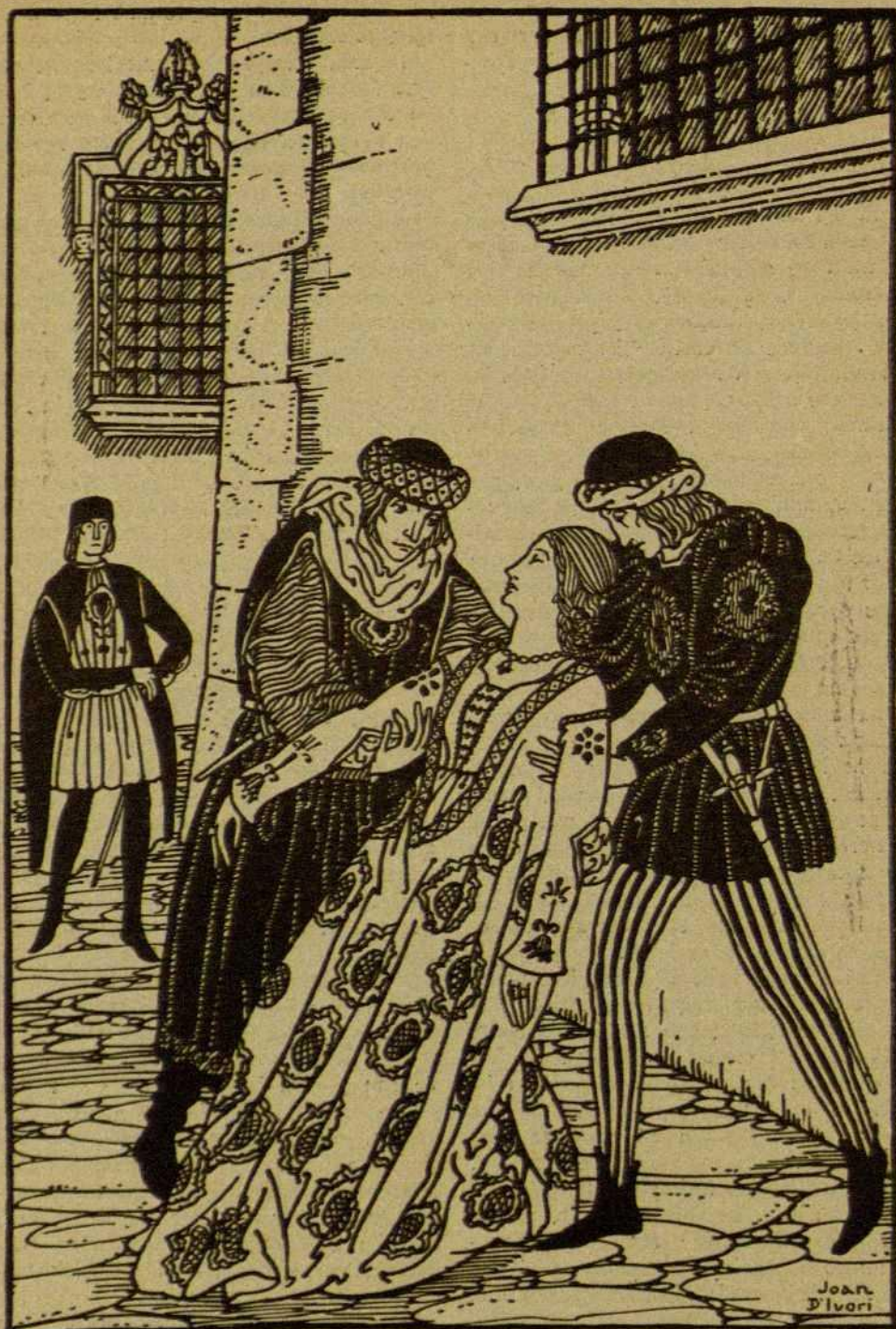
I quan, fetes les presentacions de rúbrica, preludiaren les orquestres el ball de comiat, tots els comentaris giravoltaven a l'entorn de Lucrècia, fent reviure llunyanes aventures venecianes, escenes carnavalesques de la ciutat de Roma, i occisions portades a terme en dies ja remots. I la duquessa, ignorant aquelles murmuracions, bella sobre tota ponderació, amb aquella beutat que havien de cantar Bembo i Ariosto, espargia arreu les gràcies de son somriure i la blanor d'aquell esguard, que a voltes esdevenia malenconiós. L'ombra de son germà Cèsar planava damunt d'ella un remordiment, i hauria donat la meitat de sa vida per deslliurar-lo d'aquella presó que li havien parat el pontifex, Lluís XII de França i Ferran V d'Espanya.

III

Passaven els dies i els mesos, i en aquella Cort de Ferrara es succeïen els festeigs, els convits i les danses. Solament romania trista la bella duquessa! Les formosors de son rostre s'esfumaven, aquella frescor es marcia, i la fulguració d'aquells ulls inquiets s'anava esllanguint a poc a poquet. Havia noves de son germà Cèsar, però son espòs li havia prohibit anar a portar-li els consols que necessitava; i això era la causa d'aquell esllanguiment i d'aquella tristor.

Però vingué riallera la primavera de l'any 1506; i en el mes de maig, acompanyada de dues fidelíssimes dames, aprofitant l'absència del duc, que per afers de son govern havia marxat a Mòdena, va sortir de la ciutat i féu via cap a Florència, on ja l'esperaven els cavallers Felip de Conti i Josep Scaramelli. Llavors tots plegats, des de Brindis, empen-gueren per mar el viatge cap a Espanya, decidits a desembarcar novament a Barcelona, on arribaren el dia 25 d'aquell mes.

L'historiador italià Capelli, en sa obra *Viaggi di Lucrezia Borgia* ens fa avinent

De sobte Lucrècia fou escomesa d'un desmai de tal raïó, q.e. a n' ésser els seus dos companys, hauria caigut a terra

que, «contra la voluntat del duc, va marxar aquesta des de Ferrara fins a Barcelona amb el fi de visitar son germà, pres a Espanya, i de treballar per son deslliurament; i que trobant-se en aquesta ciutat, acompanyada de Filippo di Conti i de Giuseppe Scaramelli, nobles de Ferrara, en sortir un dia a passeig es veié amb un enemic antic, son cunyat Aníbal de Bisceglia, el qual, en atansar-se-li, fou causa d'un fort desmai de la duquessa, car aquesta creia que anava a venjar la mort de son germà Alfons, qui havia estat son segon espòs».

S'esqueia el dia 30 de maig, quan, havent de sortir, l'endemà, de la ciutat, per a anar a Medina del Campo, volgué Lucrècia deambular pels carrers d'aquella. Sortí del casal de Bentivoglio amb els dos cavallers que formaven son seguici, i, en ésser prop de la Catedral, de sobte Lucrècia fou escmesa d'un desmai de tal faisó, que, a no ésser els seus companys, hauria caigut a terra. De moment aquests no en conegueren la causa; però se l'explicaren tot seguit quan veieren atansar-se un cavaller de faç irada en qui reconegueren un vell enemic dels Bòrgies, i, sobretot, de Cèsar i Lucrècia. Era Aníbal de Bisceglia, germà del segon marit de la duquessa, el qual, segons es deia, Cèsar Bòrgia havia assassinat, valent-se del brau Michelotto i amb el consentiment de Lucrècia, quan aquell es trobava al llit després de l'atemptat de què fou víctima en les mateixes escales del Vaticà. Aníbal havia promès venjar aquella mort; i ho havia promès d'una manera tan solemne, que sempre més els Bòrgies havien curat fugir de tot aquell que hagués el nom de Bisceglia: per això, en retrobar Lucrècia, després de tants anys, el qui fou son cunyat, va témer de tal manera, que aqueixa temença fou la causa del fort desmai que tant va sobtar a tots.

Portada novament a la maisó de Giacomo Bentivoglio, en retornar-li el coneixement, ordenà als seus que fessin immediatament els preparatius de viatge; i, la nit d'aquell dia, deixaren la ciutat de Barcelona. L'escriptor català Roig de Cerdà, que tant s'ha ocupat dels Bòrgies,

també diu quelcom d'aquest desmai de Lucrècia en sa obra *Los Borgies a Catalunya*: «E fons vinguda tambe Lucrezia á Barcelona e en la ciutat li succehí mala sort per trobar en ella un seu persecutor e cunyat que li volia mal per haver ella e lo malvat germá occit en traidoria a lo segon espòs; e per los volts de la Seu fons trovada e li vengué un accident sobtat al coneixe lo cunyat Biceglia que volia punir les malifetes, e ampró los camarades la salvaren e tot seguit partí de Barcelona».

IV

Quan va arribar Lucrècia Bòrgia a Medina del Campo, ja no pogué veure son germà ni parlar-hi, car aquest havia fugit de la presó, i, després de córrer a l'atzar durant molts dies, pidolà socors al rei Joan de Navarra, son cunyat (car el 1499 s'havia emmaridat amb Carlota d'Albret), i sota les seves banderes va lluitar contra les gents de Castella, morint en el setge de Viana l'any 1507.

La seva germana, no podent veure'l ni parlar-hi, laborà molt des d'Espanya perquè el rei de França, Lluís XII, protegís a Cèsar; però fou en mala ocasió, car aquest rei s'havia aliat amb el d'Espanya, i, així, va desoir les súplices de Lucrècia, que ni sols pogué assolir que li fos retornat el ducat de Valentinois. Llavors va acordar marxar d'Espanya, i, amb el cor lacerat, ho féu, embarcant-se a València en una galera italiana comandada per Hector Buonrotti; i, no volent tornar a Barcelona, temerosa de retrobar-hi Bisceglia, envià lletres a son amic Bentivoglio anunciant-li sa partida des de València, i aquest hi va acudir tot seguit.

I va sortir d'Espanya, la pàtria dels seus ascendents, amb el propòsit de no tornar a posar-hi els peus; i, en arribar a la Cort del seu espòs, després de pelegrinar per diversos indrets de França, va heure esment de la mort de Cèsar. I ella, darrer rebrot d'aquells Bòrgies abans omnipotents i després tan malaurats, fetes

les paus amb son espòs, veié discórrer els seus dies en plena quietud, torbada sols, de tant en tant, pel record d'altres jorns agitadíssims, curulls de múltiples escenes esfereïdores que foren durant

llarg temps la característica de la família Borgia.

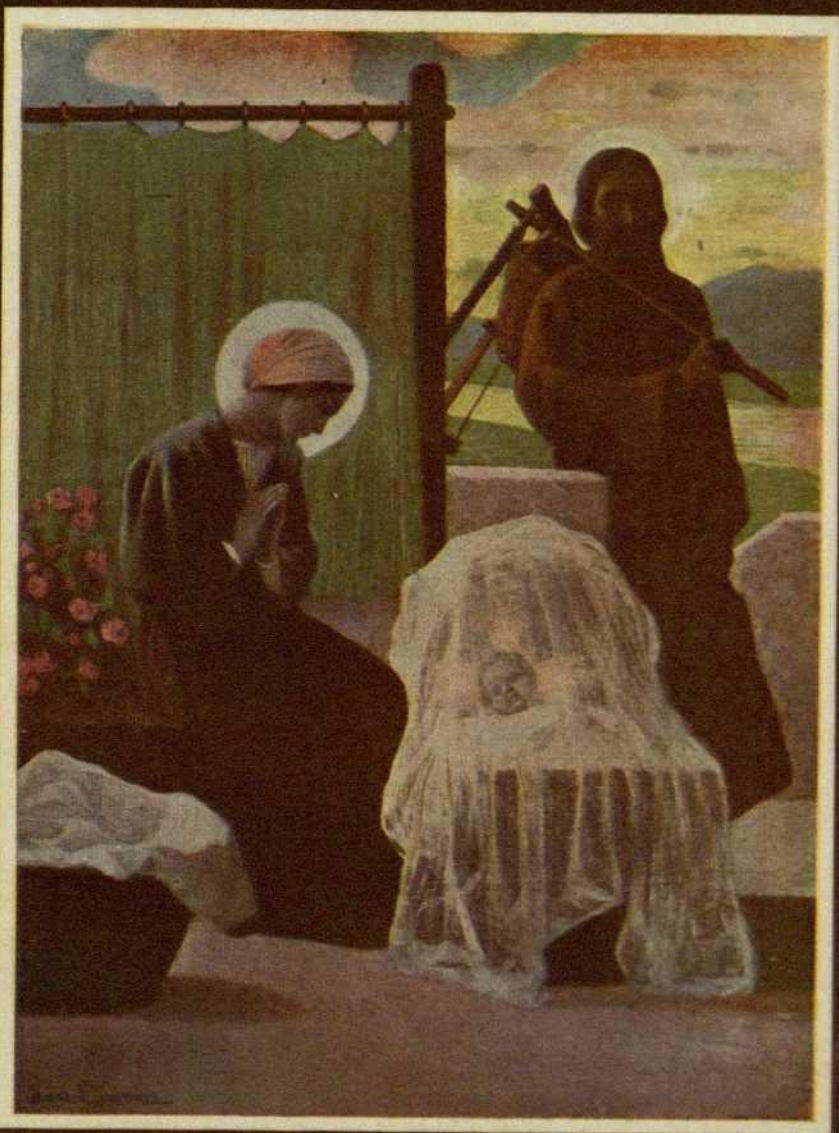
El somni de fra Savonarola es va ben complir!

MN. JOSEP PALOMER

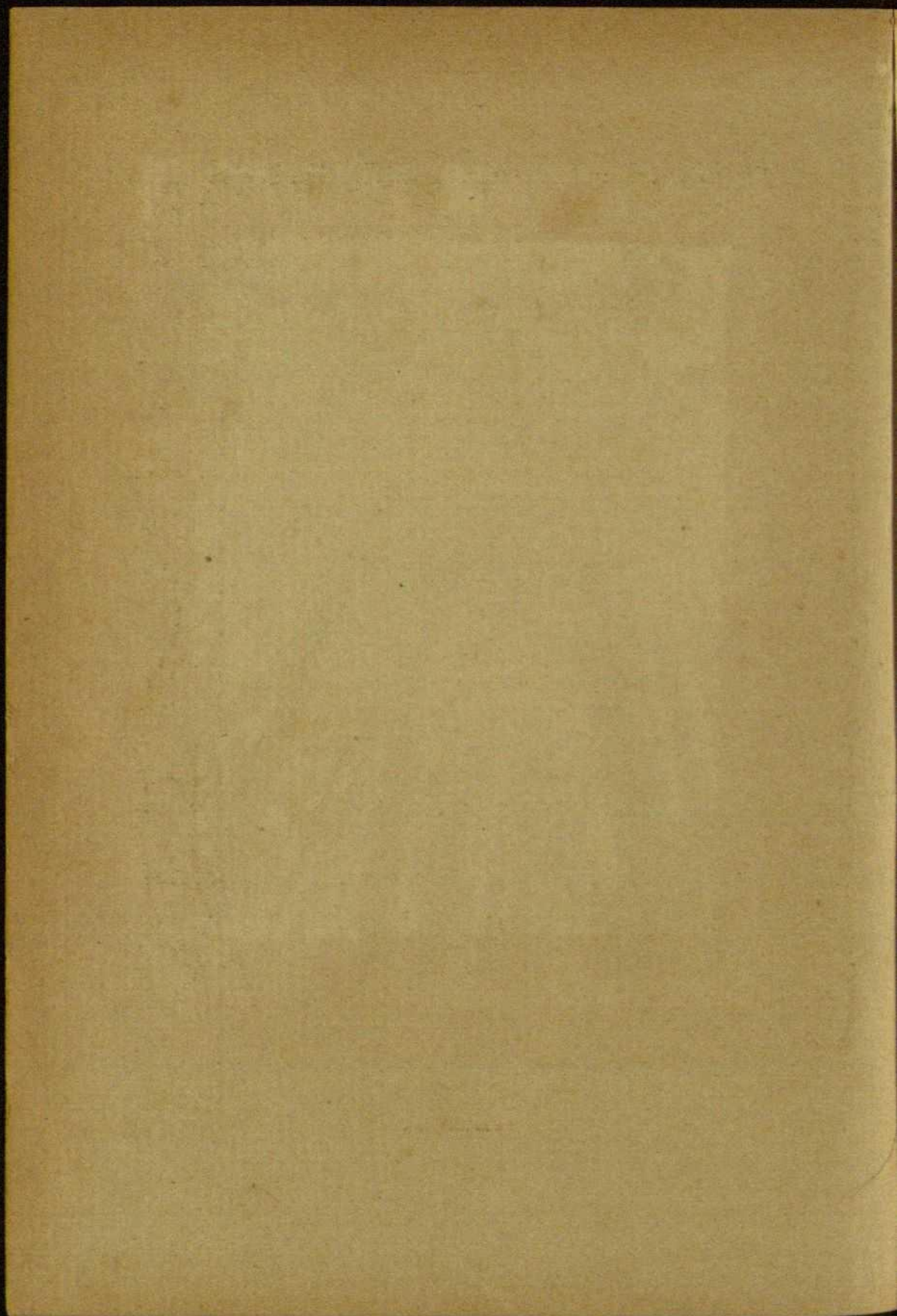
Il·lustracions de Joan d'Ivori

Veié discórrer els seus dies en plena quietud, torbada sols, de tant en tant, pel record d'altres jorns agitadíssims

La Sagrada Família
Por Jean Ikkonen

SANTA LLÚCIA-BENEÏDA

Santa Llúcia beneïda,
no sé quin encant teniu,
com més va, més eternida
del ceguet que vós oïu.

Qui us veïés tan lluminosa
com avui deu veure-us ell,
amb la palma gloriosa
i amb aquest vestit d'or vell!

Si traspua així sa cara
de la llum que li heu dat,
que deveu ser bella i clara
vista de la fosquedat!

Per damunt la llarga tira
dels ceguets d'esguard feroç
feu brillar la vostra fira
d'una llum de mil colós.

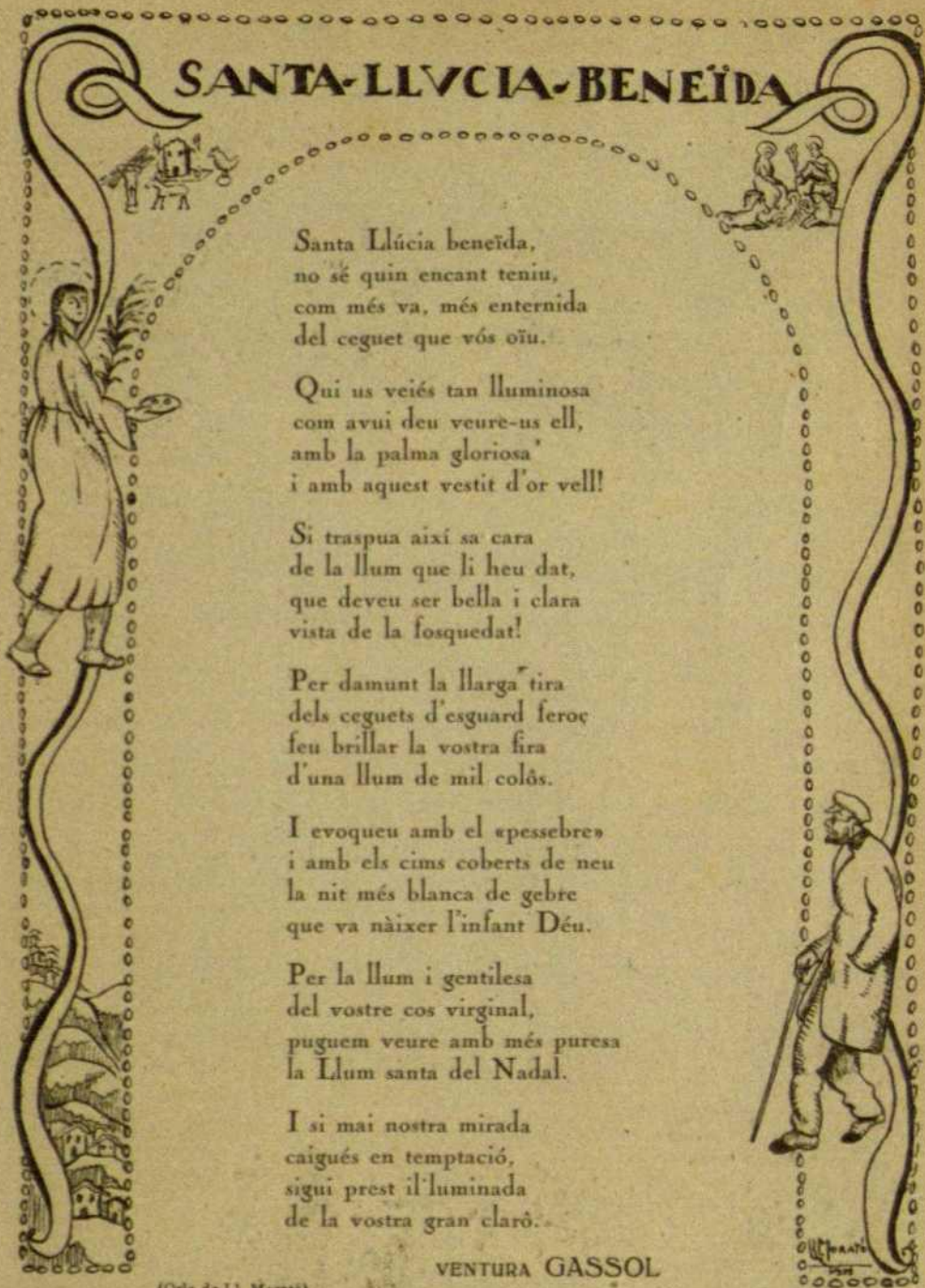
I evoqueu amb el «pessebre»
i amb els cims coberts de neu
la nit més blanca de gebre
que va nàixer l'infant Déu.

Per la llum i gentilesa
del vostre cos virginal,
puguem veure amb més puresa
la Llum santa del Nadal.

I si mai nostra mirada
caigués en temptació,
sigui prest il·luminada
de la vostra gran clarò.

VENTURA GASSOL

(Orla de Ll. Morató)

UNA VENJANÇA EN L'HORTA

DIÀLEGS DE NADAL

A çò va passar un Nadal de no recorde l'any quants, però en un Nadal ben bé; en un Nadal de fred benigne i en aquella horta valenciana que riu eternament. Potser passava no fa gaire; potser fa temps ja... Tant se val per açò. Es tot un petit poema d'amor i de tendresa que us voldria

dir. Era a l'horta, en un Nadal...

—A ci el llum, Maria. Es farà de nit prompte, i després, amb les confusions de la gent, no sabriem trobar-lo.

—Aguarda que pose bé el calaix per a la plata i els menuts.

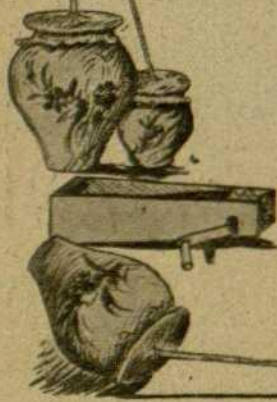
—No, la plata serà millor en la meua faixa. Enrecorda't del que li ocorri l'any passat a Jaume el Bessó, que, després de tot un any cuidant-se l'hortet i tot el dia d'avui venent fruita i ficant quartos al calaix, arribà la nit i l'havien afarat t t el que guardava.

—No cauran, aquells poms?

—No patixques: els he clavat ben forts. I fixa't que estan com cada any: un pom de peres, altre de pomes, altre de raïm, altre de taronges... Igual que cada any, quan tu et posaves a vendre amb l'agüelo i jo venia rondant la taula per a vore't mudaeta en lo milloret de la caixa, i per a espantar als moscardons que sempre hi ha en la nit esta... I... escolta...

—Digues.

—Saps que... fas més goig que l'any passat?

—Vinga, home!

—No te'n riuràs si et dic una cosa?

—Dient-la tu...

—Que... tenia moltes ganes de què arribara esta nit. Ja veus, tants anys venint al mercat per a mirar-te des de lluny, com si fóra pecat acostar-se, i, ara, ajudant-te a vendre i amo de lo millor de la parà, que és la meua Maria...

—Vinga, home, vinga!

—No és veritat?

—Veges el que demana esta dona... Pomes? Les millors del mercat són: mire-les si són boniques...

—...Che! repara la Micaela. Pareix una senyoreta. Quin pentinat i quines polques i quin descot més desagerat!

—Deixa-la anar.

—No, no tingues cuidado, que no la toque. Només que em molesta eixa dona tan presumida i tan escandalosa per a cridar l'atenció. Si totes les fruteres foren aixina...

—La Micaela sempre ha segut igual.

—Sí, sempre ha tingut el cap ple de pardalets. Per a treballar com cal, no tingués por que s'afanye; però en lo que toca a lluir... ja se'n dona aire, ja! Cada Nadal tenim el mateix. I poc que la xica disfruta, en eixes bandaes d'homenots que passen per armar soroll i dir tontaes a les venedores!... Diga, diga, sa Tomasa: tots bons? Que no vol raïm de primera? Guaite quin xanglotes! Li pese una lliureta? Vinga, dona, vinga: com pararia la taula de Nadal, sense esta fruita? Si açò és millor que el torró i les casques i les coques de sagí! No és per alabar lo meu, sa Tomasa; però ni el rei tindrà demà fruita millor que aquesta. De veres. Com a que el governaor ja m'ha fet un encàrrec! Mire què bon pes li pose! a on les vol? al cabasset?... Sí, filla, sí; lo que és aquella, tan escandalosa com sempre. Però l'agrà cridar l'atenció, i el seu home és un carabassa que li fa gràcia. Sí, senyora: se casà un mes després que jo. Com que som veïnes d'alqueria i veïnes de taula, no podria ser menys i es va casar en eixe bajocà d'home, per a no passar enveja. I lo que passa és altra cosa... Che, xiquet! Si toques

el cistell, te tire les peces al cap! Ai! calle, que s'ha d'estar en tot!

Per els passadissos que deixen les taules de les fruïteres, la gent va a poc a poc, a espentes quasi bé. És la mateixa gent que ompli tot el mercat, tan ample i tant pintoresc; la mateixa gent que passa aturant-se a cada taula, a cada parà, a cada venedor, esquadrinyant la fruita, els dolços, la carn, la verdura, com si tinguessin avui un atractiu especial; els llums, les flors i les joguines que adornen les taules; la gràcia del dir i el vestit de festa de les venedores, mai com avui tan ufanes, tan afalagadores, tan valencianes. Els tramvies i cotxos creuen la plaça lentament, ofegats llurs xiulits i llurs avisos pel soroll dels clàssics *car-rancs*, les sambombes, les veus que es criden, les cobles que brollen. Del centre de la plaça, la gent volta davant les taules de les oliveres, sota els porxos de la carn, per el pla de la fruita que aixeca les taules al costat de les de coques fines i mantecoses, casques d'ou i massapà, torrons d'Alacant i de Xixona, rollets anissats, pastissos de batata... Després la verdura en amples banastes, en terra, en totes parts; el mercadot de flors i les orxateries, taules heterogènies ara; els llocs de les castanyes, anous, bellotes, avellanes. Més allà el Trenc, que costa una lluita per travessar, i a la dreta la típica plaça Rodona, el Clot, amb les taules de peix i les xarrades de les peixateres, que són el caràcter!

—Senyoreta! peix del Bolix: no volia? Vinga, princesa, que encara és viu! Què diu, perla fina, encantat hermos de la plaça? Que no vol? Mà, la coen'ta! En quant la he vist ja m'he pensat que no té un quinzet pa comprar sardines. Xiques, arrepareu la jaganta de Corpus, que s'ha escapat de la casa de les Roques per olorar el peix!...

... ..
—Senyor! ací està, ací, el tito que buscava!

—No, dona! deixa!

—Però si és este! Mire què gros i què moc tan roig que té!

—No vull tito.

—Puix capó. Mire quines cuixes!...

—Dona, deixa'm caminar, que em fica la cresta de l'animal per les orelles i sóc molt nerviós.

—Així ha de comprar gallina, que un bon caldo l'anirà bé. Ací tinc una negra que és glòria...

—No, no em done la negra!

—Bé! passem o què?

—Quan pugam, reina.

—És que s'amboben.

—Mirant-la a vosè, potser.

—Puix agarre's, que ve curva.

—M'agare?

—Del moc del tito.

—Senyoret! la gallina, la gallina negra!

—Quin empenyo en donar-me la negra! Ja la tinc, la negra, ja!

— Esta nit fa bona nit i demà farà bon sol...

—Che, xiquet! ¿no podies anar a cantar al Grau?

—Upa, el tio menflis!

—Sj no te'n vas...!

—Eh, jove! faça el favor...

—És que volia agafar eixè perdut per a recomanar-li'l al senyor Herodes.

—Però sense acostar-se a mi.

—Disimule, donya Delicada de Gandia!

—Senyoret! el tito!

—Senyoret! el pollastre!

—Senyoret! la negra!

És aquesta la sensació que dona el mercat de València la nit vespra de Nadal, amb el tràfec i avalot dels mercats de tot arreu, però amb una nota de particular gatzara, diríem amb una gatzara única que enlloc més no trobem. Té la gent una pròpia alegria als ulls, una pròpia gràcia al

dir, al cantar, al mode mateix de barallar-se per una empenya o per el regateig d'una compra que és la gràcia sense afectació i l'alegria natural de la terra aquesta. Tenen les botigues i taules de venda l'igual segell en adornar-se; ho tenen els diàlegs, tanmateix. És l'esperit del poble, típic, personal, que deixa asse-

nyalat tot ço que li refereix. És l'esperit que no podriem descriure, perquè ha de fruir-se a doll. És l'esperit que, fruit un cop, ens fa riure eternament enyoradissos de la terra que riu tothora. Vespra de Nadal al mercat de València, és absolutament única i inoblidable.

A l'horta, a la mitja nit, el soroll de ciutat esdevé remor d'infinita dolcesa. No arriben els cànctics de la missa del Gall, ni passen les colles dels noctàmbuls característics. Però, ca per lla, brolla una veu tèbia que diu la joia de la nit en

...en una ferma prometença d'amor

una ferma prometença d'amor o una exquisida galania o una queixa de rendiment. I l'horta, en pau, escolta. I els rierols corren rient somortament. I l'auba aclara el celatge i arriba el dia.

Les campanes de ciutat voltaren al lluny. Molt ants, l'agüelo era ja en peu al corral de l'alqueria, i cercava el pollastre altiu que els farà bon arròs per al dinar de Nadal. Dona, fills, gendres, germans, néts, tots van alçant-se i acudint a l'alqueria. Tots van també complint la comanda que cada un té marcada. I dins la casa hi ha el benestar de la felicitat calmosa, serena...

L'agüelo, sentat en la cadira baixa d'espart, fa l'allioli; tasca, aquesta, que no deixaria a ningú. L'allioli requereix una traça pròpia per anar remenant i afegint sense que es talle o es deslligue. L'agüelo treballa possessionat de la importància de l'obra, en la qual se sap mestre i en la qual posa son orgull. La paella és al foc, i el gendre olora el fum per a assabentar-se del punt de sal i de caldo. Les dones paren taula. La mare talla el pa.

L'agüelo, sens deixar el morter de la mà, diu:

—He convidat a la Micaela...

—La Micaela? — pregunta Maria, estranyada, amb disgust.

—Sí, la Micaela. Estava tan sola quan he passat de bon matí per el ribàs de ponent...

—Ai, agüelo! quines ganes de fer parlar que té! Ja sap que no puc vore a la Micaela, i vostè empenyat en portar-la cap a casa. Que s'estiga en la seua, que més falta farà. Té casa i té marit, i té més diners que nosaltres.

—Diners! Diners!... — murmura el vell. — Què importen, els diners? És l'alegria, l'amor de la família!...

—No diga, agüelo, que em farà parlar! Vaja una ternura que l'agafa! Sap que és una dona mal treballadora, que no vol més que lluir; oir-se que és bonica i templà i rica. Anit, en la plaça, tot el món s'atu-

rava davant la taula d'ella, i no vulga saber les tonteries que li digueren i el negoci que va fer-ne! Jo, no és que tinga enveja de res; però això de què sempre ens fa el mal que pot i no para de bufar...

—Ave Maria!

—Hola, Micaela! — diu l'agüelo. — Passa, dona, passa. Ara mateix estàvem parlant de tu... Els explicava que t'he fet vindre a dinar.

La Micaela entra amb els ulls un tant baixos, enrogits.

—Com vostè és tan bo!

—Bo, bo! Què és això de bo? Jo sóc un llaurador com tots els llauradors... i avui és dia d'estar contents i no de posar cara trista.

—Dona! sí que és estrany! — fa la Maria — perquè anit altra cara posaves. Es veia que no et trobaves de contenta pels admiradors que tenies...

—Jo?

—Sí, dona! tu. I del negoci que feres, perquè em pense que varès vendre fins les banastes.

—No sé...

—No saps? Bons quartos degueres portar-te! El teu home dirà, que anava replegant-los.

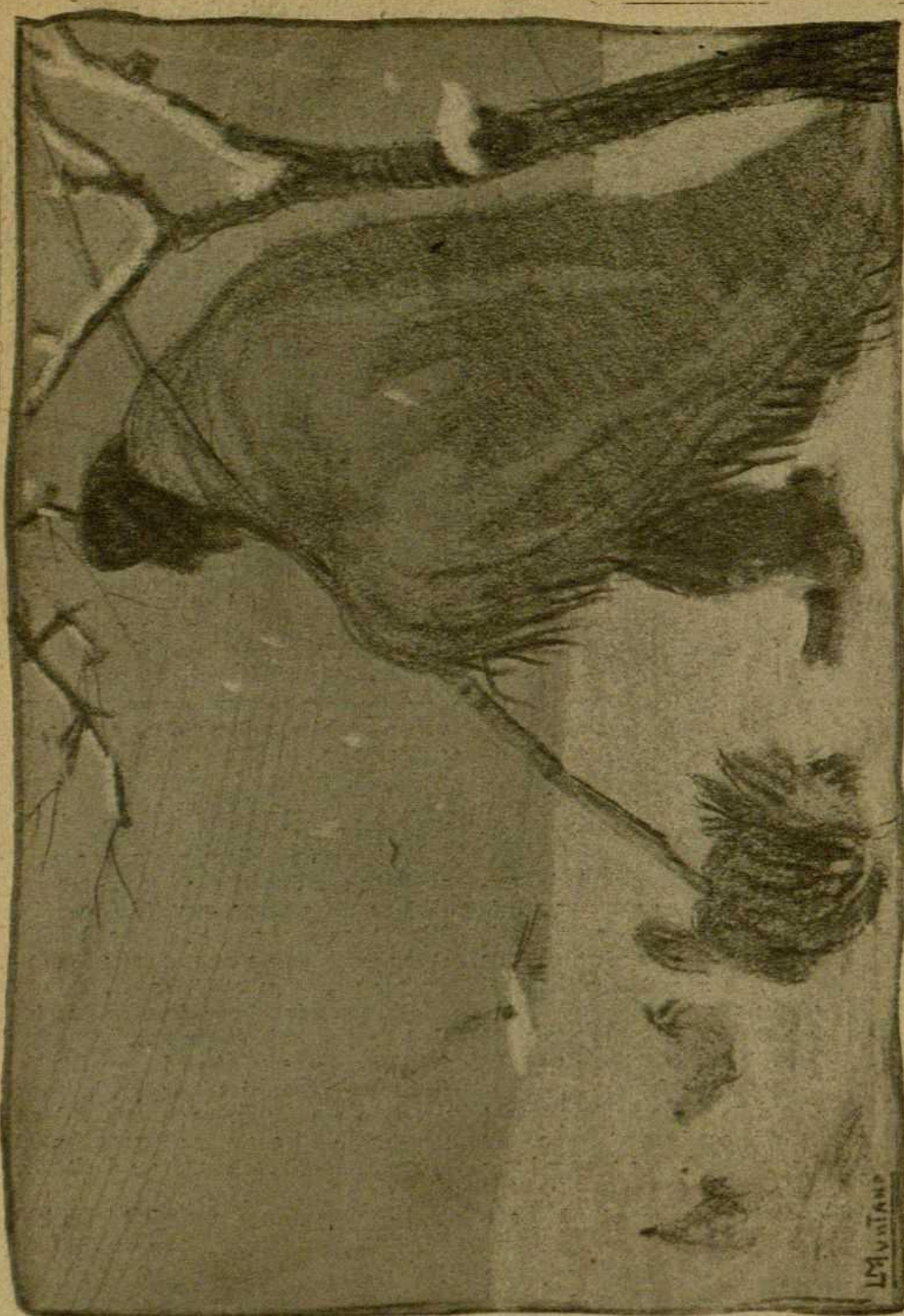
—Ell... potser. Jo no ho sé, perquè ell... me deixà allí en lo mercat i... no ha tornat encara.

Maria sentí per dintre seu una brevíssima lluita que dominà una intensa ternura. Mirà sa veïna guapa, envejada i... sola. Mirà el seu pare portant a taula l'allioli: el seu marit, amb el mateix amor de sempre per ella reflectat a la cara...

—Vinga puix, dona; senta't. Què fas ahí? En esta taula cabem tots.

—Tots — repetí l'agüelo. — Dia de Nadal, en la casa d'un llaurador, hi ha pa i carinyo per a tots, per a tots... Apa! senteu-se. — I allargà els braços beneint la paella. — En el Sant Nom de Déu...

JACINT M.ª MUSTIELES

(D'holz de Lhuis Muntané)

RETORN DE FIRA

LMUNTANÉ

Quatre Nadals a Amèrica

ERA el primer Nadal que passava a Amèrica amb un relatiu bon humor: els tres anteriors Nadals que hi havia passat havien estat ben tristos per a mi, i procurava no adonar-me de la diada; a la qual cosa m'ajudava bon tros la temperatura canicular que en aquella època feia, ben a propòsit per a apartar de tota ment europea la idea del Nadal.

L'un Nadal, el primer que vaig passar a Amèrica, em topà en una de les grans ciutats americanes, on vivia una vida tan precària que quasi de tot tenia menys de vida. No tenia cap deute, però tampoc tenia cap crèdit: i el més trist era això, car no albirava ni la més remota possibilitat de poder-ne contreure, de deutes. Cada matí em llevava (o, millor dit, em despertava, car molts dies ni m'havia de llevar) disposat a ésser un multimilionari; però arribava el vespre, i pel camí de la fortuna, em trobava encara en la travessia de les experiències obtingudes a costa d'adversitats.

Recordo que, aquell primer Nadal, em vaig fer el propòsit de no voler creure que ho fos; i ho vaig aconseguir a bastament, car el vaig passar treballant com

un negre que no té feina, i no vaig alçar en tot el dia el ulls de terra recollint tot el que hi trobava per a convertir-ho en alguns *centavos* que a la fi, en plena posta de sol, vaig poder aplegar, i me'ls vaig menjar a l'hora fresquívola d'aquell cap-el-tard estiuenc, assegut vora la tàpia d'una important manufactura de tabacs.

Recordo que ni un sol moment, en aquell modest però honrat àpat, vaig recordar-me que era Nadal, preocupat com estava tot furgant amb la vista, mentre menjava, en els detritus manufacturats escampats per allí, per si hi havia matèria convertible en metàl·lic que em deixés dormir a cobert aquella nit.

El segon Nadal va topar-me ja de treballador domiciliat, encara que això de domiciliat és un dir, car ben bé, ben bé, de domicili, no en

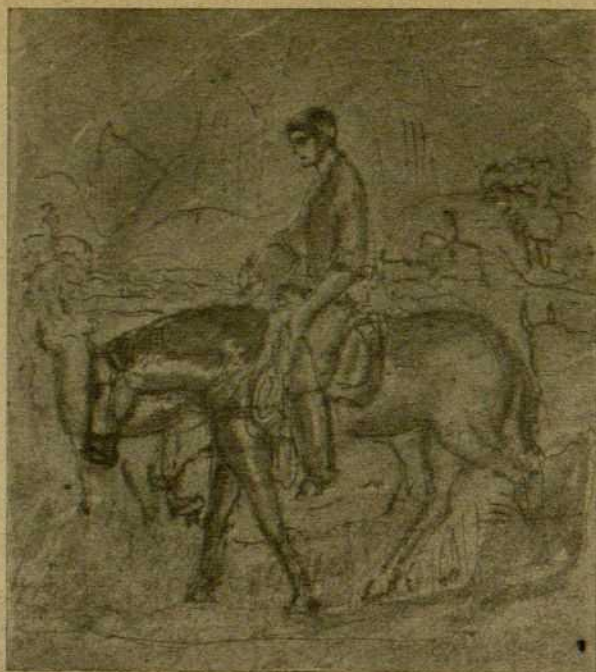
... d'aquell cap-el-tard estiuenc, assegut vora la tàpia d'una important manufactura de tabacs...

tenia; el meu domicili, o els meus domicilis, eren les cledes on ajocàvem el bestiar que uns altres homes i jo portàvem continuament des de l'hacienda, llegües i més llegües enllà, fins a l'estació de ferrocarril més veïna, que distava centenars de quilòmetres.

La nit de Nadal em va aconseguir en

una colçada que corria vora un riu, el soroll de l'aigua del qual encara feia més silenciós el paisatge, que tenia a llevant unes muntanyes tan feréstegues i encimbellades que arribaven a fer basarda: no sols a mi sinó fins als meus companys, homes avesats a aquelles terres, ifinsamadors llurs.

Aquella nit sí que vaig pensar en la meua terra; i, sens dubte per la llei del contrast, hi vaig pensar a través dels *pessebres*. Feia una calor inaguantable. Recordo que anava muntat en un cavall petit i magre tot envernissat de suor. Jo cavalcava en abandonó, tot espitregat i escabellat; i el cinturó, la pistola, el fuet, la cartera, tot em pesava, i contribuïa a la sufocació, gairebé insuportable, de aquella gorja. La fetor calenta del bestiar que m'enrondava, i aquell paravent interminable de la muntanya, que semblava una cortina de pedra i de verd penjada al cel, m'aturaven a mig camí les inspiracions d'aquell aire calefactat. Fou llavors que vaig evocar la visió del *pessebre*. Jo el veia, el veia petit i amable, muntat en una taula. Les muntanyes no eren muntanyes (que és cas!): eren petites coromines, amorosos planiols de suro amb rialleres valls tancades per serretes, a través de les quals les figures

...Recordo que anava muntat en un cavall petit i magre tot envernissat de suor; jo cavalcava en abandonó, tot espitregat i escabellat...

del *pessebre* podien mirar, tan sols alçant-se de puntetes. Les cases de pagès... (oh! les cases de pagès!)... bufones i com si fossin asolellades, a mitja nit, d'un sol refrescat per la neu de farina que hi havia escampada arreu. Oh! com em plavia evocar la visió dels galls que, posats al costat de la casa, no sols la sobre-

pujaven, sinó que fins eren més alts que la muntanya en què aquella es redossava! Oh! com pensava en els rierols de vidre, i en les aquetes, i en els pontets, i en els bous llaurant, i sobretot, en sentir-me la gola tan seca, en les pomeres d'asproses soquetes, i en trobar-me en aquella quietud, en les cançons, i en els ferrets, i en els panderos i les castanyoles!...

No sé si vaig estar-hi poc o molt temps, revivint aquella nit el *pessebre* de la meua infantesa: sols recordo que, en havent passat la gorja i trobar-nos, ja de dia, en una interminable planúria, vàrem tancar el bestiar i em vaig quedar adormit com un soc fins a l'hora baixa del sol.

El tercer Nadal el vaig passar en una *hacienda*, on no vaig tenir un moment de benestar mentre hi vaig treballar. El *señor* (que no era americà) m'estimava molt perquè jo era *español i trabajador*, però no m'ho demostrava en res. Jo hi

tenia un càrrec així com de capatàs de brigada, i no li servia gaire perquè no feia treballar prou la gent (per a ell, el fer treballar prou la gent, era fer-los treballar massa). Però m'estimava molt perquè jo no li deia mai que no de res i li aguantava pacientment totes les exigències explotadores quan queien sobre mi. (Jo anava per pesos, i ell me'n donava). En les seves hores de lleure, que eren a la nit, a l'hora de dormir, venia al meu dormitori (una mena de pallissa del ranxo), i, per tal que jo no dormís, per a així fer-me fer de *sereno* (i també perquè li fes companyia, car ell sols dormia una hora cada dia), m'endrecava sermons pessimistes respecte del meu esdevenidor.

Els seus sermons eren, invariablement, sempre la mateixa cosa:

— Tú no tendrás nunca un centavo tuyo, Panchito.

(Jo no em dic *Panchito*, ni *Pancho*, ni *Cisco*, ni *Xico*, ni *Francesc*, ni res que s'hi assembli: però el meu amo creia que en havent de tractar afectuosament una persona li havia de dir *Panchito*).

— Tú no tendrás nunca un centavo tuyo: tú eres tonto de capirote.

(Això del *capirote* ho gastava també molt.)

— Tú no has nacido para

empresa alguna: tú serás siempre un *méndigo de cafetal*.

(Això de *méndigo de cafetal* jo no sé d'on ho havia tret, ni què significava; però m'ho havia dit a milers de vegades: li agradava la música d'aquestes paraules.)

— Tú te obstinas en no conocer a los ladrones: son las víboras de los hacendados, los escorpiones de los trabajadores, los *vámpiros* de las fortunas.

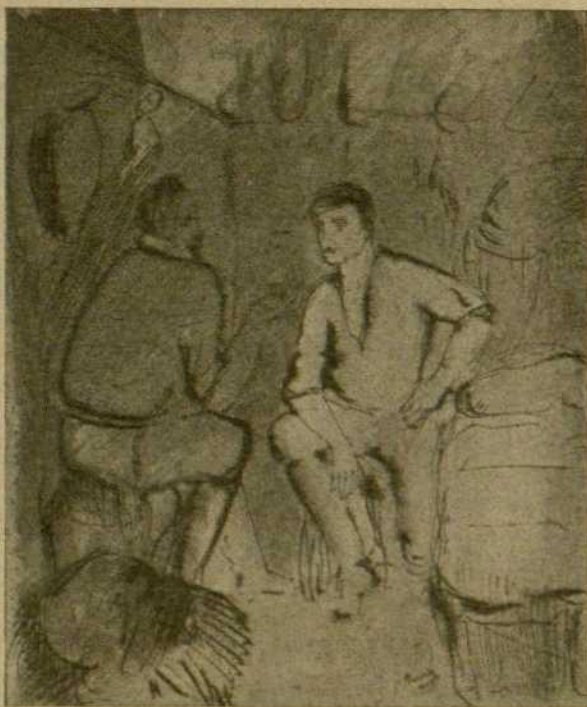
(Els *ladrones*, les *víboras*, els *escorpiones* i els *vámpiros* eren els seus treballadors.)

— Tú no te entregas a mí: tú no quieres ser el amo de esta hacienda, ni de la de Santa Elena, ni de la Mariquita, ni de la Concha grande...

(I em recitava, omplint-se'n la boca, tot l'inventari de les seves finques, per a

acabar dient-me que quan tornaria a la seva terra jo en fóra l'administrador si ara hi volia fer de *negrero*.)

Això passava una nit sí i una altra també, moltes vegades; i jo l'escoltava sense dir res, i de tant en tant li dirigia mirades d'humil agraïment. La nit del tercer Nadal la vaig passar en semblant forma: i el dia de Nadal, vigilant els seus *vámpiros* i *ladrones*.

... En les seves hores de lleure, que eren a la nit, a l'hora de dormir, venia al meu dormitori...

No dubto gens que aquell home m'estimava; però abans del quart Nadal no vaig voler ésser més *Panchito* i ja m'havia sostret a la seva protecció. El quart Nadal em va trobar confortablement instal·lat en mig d'uns boscos interminables, en els quals feia, per compte d'altre, una explotació forestal.

En mig d'aquells boscos hi havia una certa civilització i un cert benestar, sobretot per a mi, que me n'havia vist de totes, i les més grosses

en els centres urbans. Així és que el quart Nadal el vaig esperar amb alegria. Amb la canalla dels treballadors vaig fer un *pessebre*, però em va sortir tot al revés del que jo volia: ni va fer cap il·lusió a la canalla, ni em va fer cap il·lusió a mi. Amb aquella xafogor tropical era impossible fer el *pessebre* en cap lloc tancat: així és que el vàrem fer al defora, en el mateix clapisser de bosc on vivia la colònia. Posats a fer-lo, no teníem ni suro, ni molsa d'aquella que jo volia, ni figures de pagesos i pastors. Jo en vaig fer unes quantes, però no van tenir cap èxit entre la gent. Per fi, vàrem fer un *pessebre* americà, una cosa d'aire autòcton que em va deixar fred i trist, i em va desacreditar

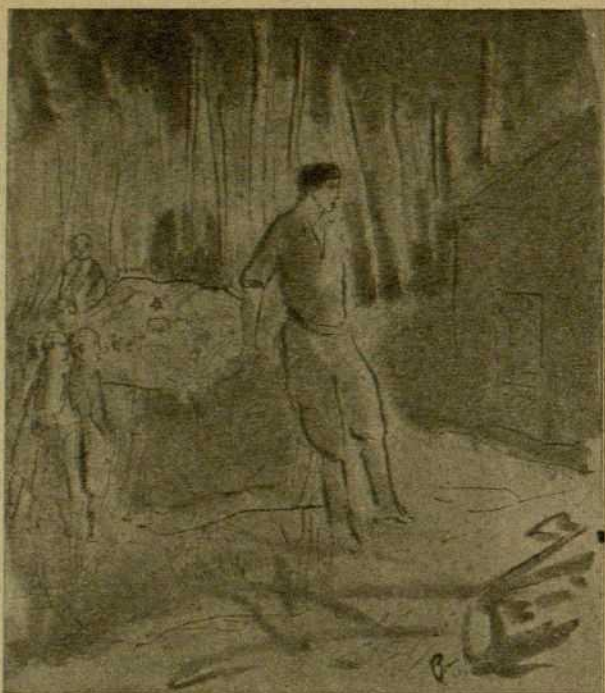
entre la meua gent. Quant a les cançons aquella canalla no estava per cançons. En bona fe que eren monòtones i ensopides,

les cançons d'aquells americans! Doncs ells trobaven ensopits el meu *Noi de la mare* i el meu *Rabadà*. I, si haig de dir la veritat, a mi tampoc em van complaure, car perdien tot l'encant havent d'ésser cantades tot prenent la fresca després de l'hora de sopar i amb un ventall de palma a cada mà.

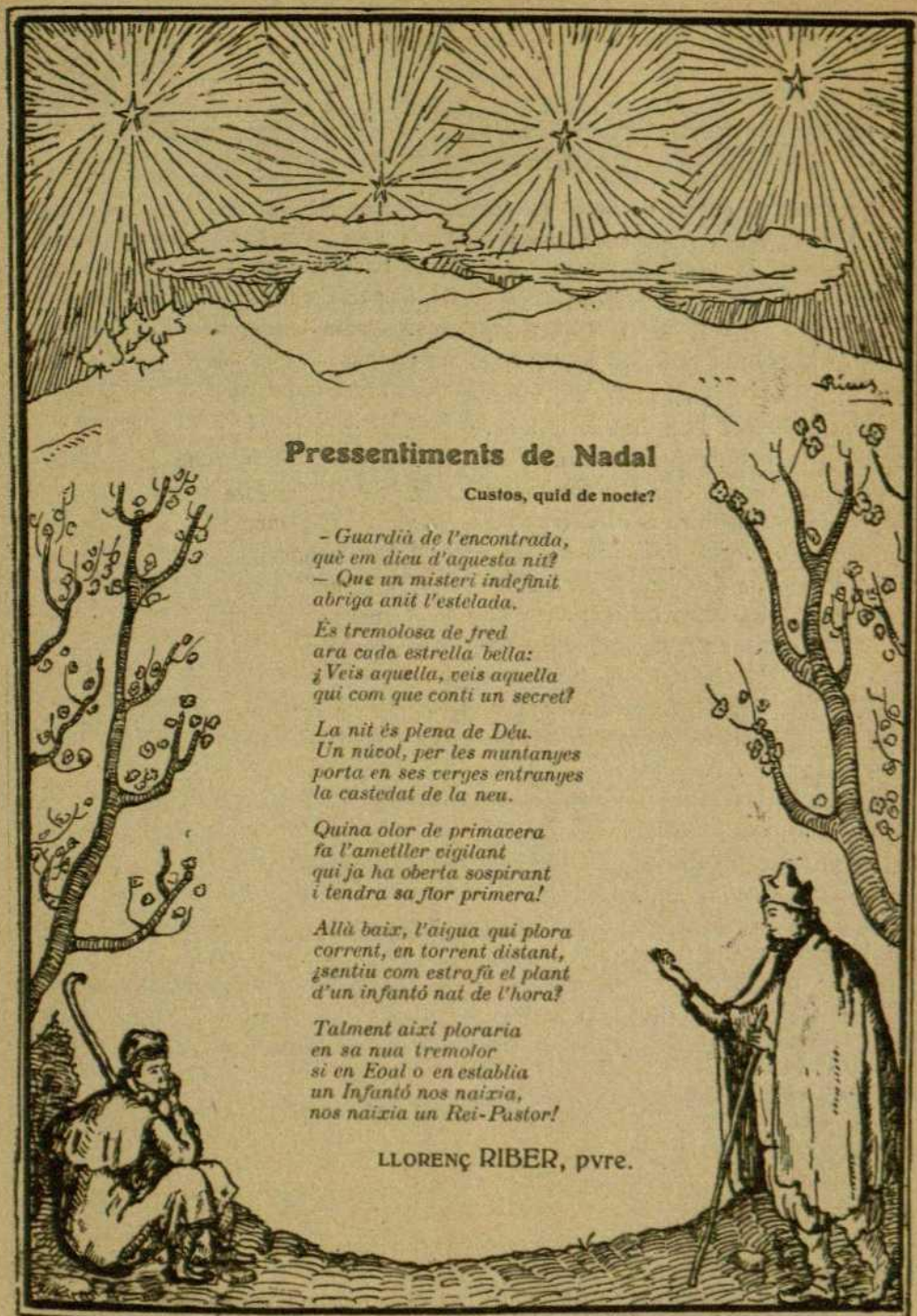
A aquest fracàs artístic va succeir el

fracàs *bucòlic*. Jo tenia il·lusió de galets, de gall dindi, de torrons i de neules; jo volia farcir el gall; jo volia una taula nuvolosa i curta, i que la capvesprada ens aconseguís a taula; jo volia fer rajar el tió a la vora del foc... Jo no vaig poder fer res de tot això. Prou vaig escarrassar-me enviant gent d'ací d'allà fins a trenta llegües a la rodona: tots tornaven, o dient que no els havien entès, o portant coses que, malgrat els quatre anys que feia que jo era a Amèrica, encara no coneixia.

Llavors em vaig decidir a fer matar un vedell, i amb ell va celebrar el Nadal tota la colònia; i aquell vespre, pensant que tots els sants tenen vuitada, encenguérem el foc de sant Joan. — J. BOSCH

.. El quart Nadal em va trobar confortablement instal·lat en mig d'uns boscos interminables
(Il·lustracions de P. Pruna)

Pressentiments de Nadal

Custos, quid de nocte?

- Guardià de l'encontrada,
què em dieu d'aquesta nit?
- Que un misteri indefinit
abriga anit l'estelada.

Ès tremolosa de fred
ara cada estrella bella:
¿Veis aquella, veis aquella
qui com que conti un secret?

La nit és plena de Déu.
Un núcol, per les muntanyes
porta en ses verges entranyes
la castedat de la neu.

Quina olor de primavera
fa l'ametller eixilant
qui ja ha oberta sospirant
i tendra sa flor primera!

Allà baix, l'aigua qui plora
corrent, en torrent distant,
¿sentiu com estrofa el plant
d'un infantó nat de l'hora?

Talment així ploraria
en sa nua tremolor
si en Eoat o en establia
un Infantó nos naixia,
nos naixia un Rei-Pastor!

LLORENÇ RIBER, pvre.

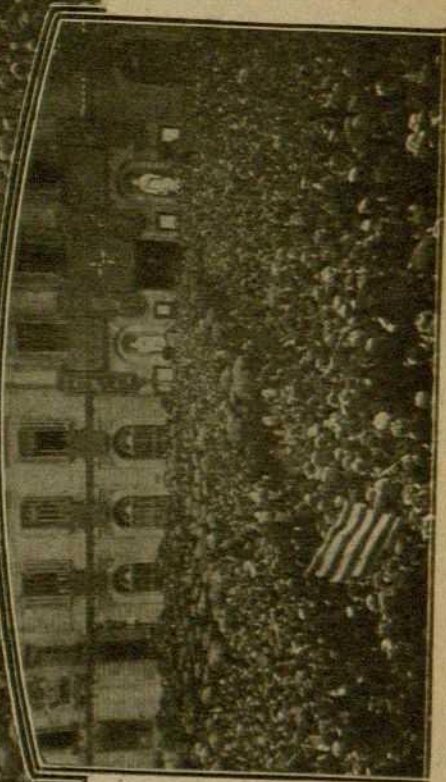
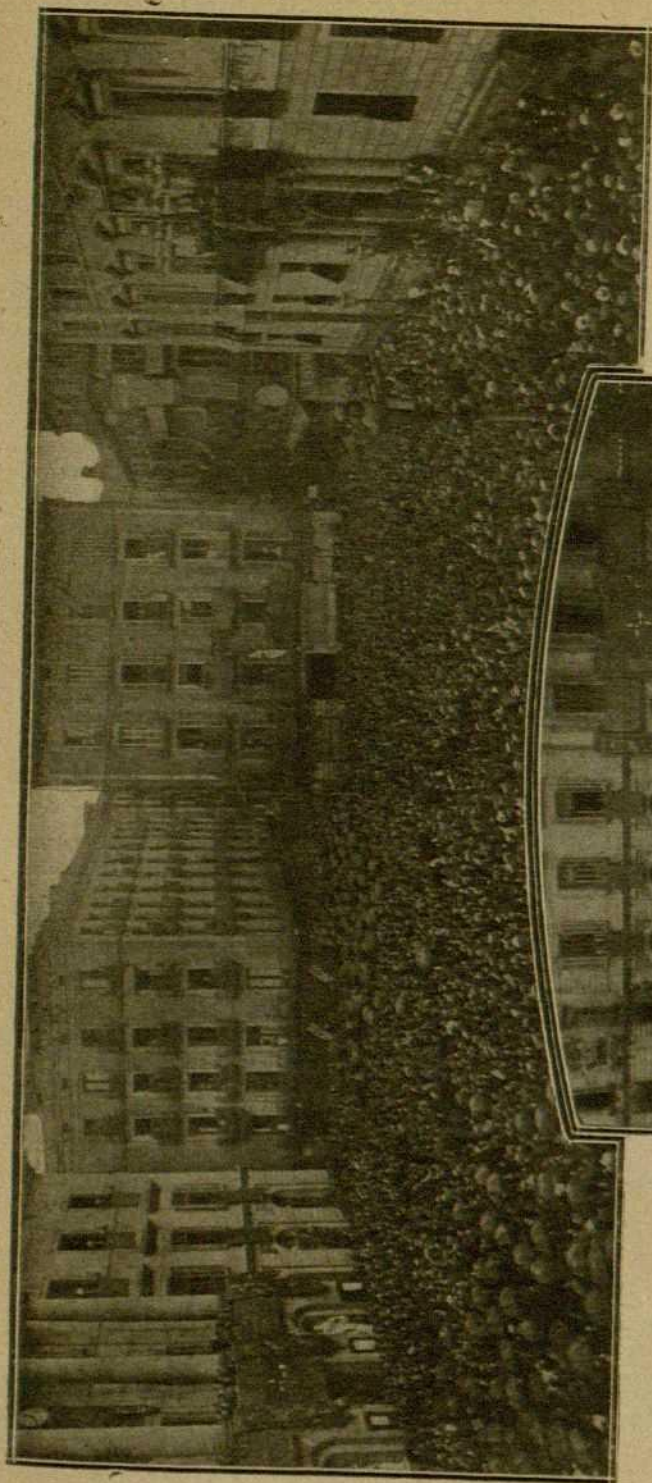
Crònica Catalana

D'ençà que la guerra europea, accelerant el ritme vital de tots els països del món, desenrotllà les seves grandioses perspectives, el nacionalisme català comprengué que havia arribat la seva hora, l'hora de la precisió dels seus destins. És d'aquest període que daten els dos meravellosos testaments d'En Prat de la Riba, signats pels nostres parlamentaris i és d'aquest període que data el plantejament integral del nacionalisme a les Corts d'Espanya, l'Assemblea de Parlamentaris, l'actuació destriadora de dues èpoques, i després eficacíssimament ministerial, d'En Cambó, ajudat d'En Ventosa i d'En Rodés. En Puig i Cadafalch a la Mancomunitat, En Duran i Ventosa a l'Ajuntament es consagraven a intensificar la consciència catalana per la cultura. Tot seguit que Alemanya va sofrir la terrible desfeta, i que els aliats començaren en la privadesa llur tasca de reconstrucció del món *segons el principi de les nacionalitats*, Catalunya, que s'ha afirmat cada vegada més catalana davant la guerra, Catalunya que no ha assistit sense emocions profundes a la magnífica llçó mundial d'heroisme, Catalunya que es troba econòmicament independitzada, Catalunya que ha assistit a la guerra al costat de les potències vencedores en la persona de milers de sos fills, ha sentit, espontàniament, intensament, la intolerable cremor de les seves injustes i estúpides inferioritzacions, s'ha consumit materialment d'angúnia, en l'espectació d'un pròxim dia definitivament lliberador.

L'Autonomia, el camí de l'Autonomia, veu's aquí el resum d'aquests dies, el ràpid relat dels quals ens impedirà avui de fixar-nos en cap altre esdeveniment (que, d'altra banda, no serà sinó transferit a la crònica del número vinent). Dues crisis hi ha hagut en poc més d'un mes, dues crisis al volt de les quals s'ha manifestat en termes agudíssims la incapacitat de la vella Espanya política. Gairebé no mereixen comentar les maniobres del senyor Alba, aquest resum de to es les decrepituds morals del sistema polític de la Restauració; ni la insignificància del senyor Garcia Prieto. El pac de les males intencions és moltes vegades caure en la màxima torpesa; l'anticatalà senyor Alba, interrompent la treva que significava el Govern de notables, hagué d'afrontar amb els seus el nou plantejament de la qüestió catalana, i va ésser foragitat del poder amb un nou desprestigi. El senyor Roig i Bergadà proposà unes bases de conciliació, dins el ministeri Garcia Prieto, insuficients; però caigué, tanmateix, dada la seva posició, d'una manera satisfactòria. El gabinet Romanones, amb un nou ministre català, En Salvatella, ha estat materialment garfit per la urgència de l'autonomia, per l'autonomia donant cops de colze.

La mobilització catalana començà al volt de la solemne ofrena a la Mancomunitat del plebiscit dels ajuntaments catalans *pro* autonomia. El dia de l'ofrena fou una gran diada barcelonina i catalana.

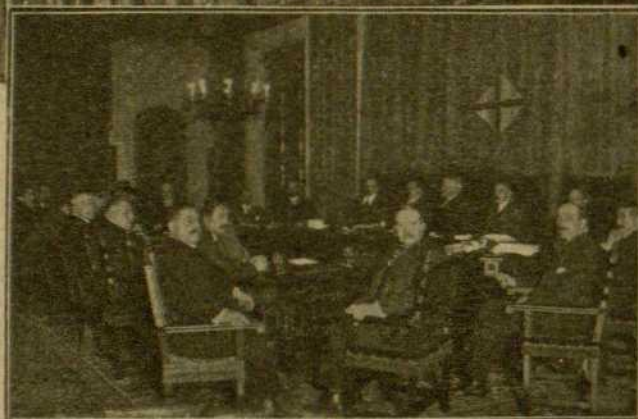

El poble de Barcelona, a la plaça de Sant Jaume, el dia de l'entrega del Plebiscit dels Ajuntaments en pro de l'autonomia de Catalunya

La Mancomunitat de Catalunya rebent, de mans del Director de la Escola de Funcionaris, el Plebiscit dels Ajuntaments catalans

(Fot. Mario)

El Consell de la Mancomunitat reunit per a formular les Bases de l'autonomia integral de Catalunya que es presentaren al Govern d'Espanya

(Fot. Main)

Aquest gran patrici, En Puig i Cadafalch, pronuncià a la sala del Consell de la Mancomunitat un admirable parlament. «És tota Catalunya la que dona el plebiscit i és tota Catalunya també qui el rep... S'infanta la nova Catalunya i s'infanta també la Pau.» Aquell mateix dia havien arribat En Cambó i En Ventosa, als quals es féu una acollida esplèndida, vibrant. Tots els partits polítics es reuniren al Palau de la Generalitat, després de l'ofrena del Plebiscit, representats per llurs elegits, i el criteri fou *unànime* en favor de l'Autonomia,

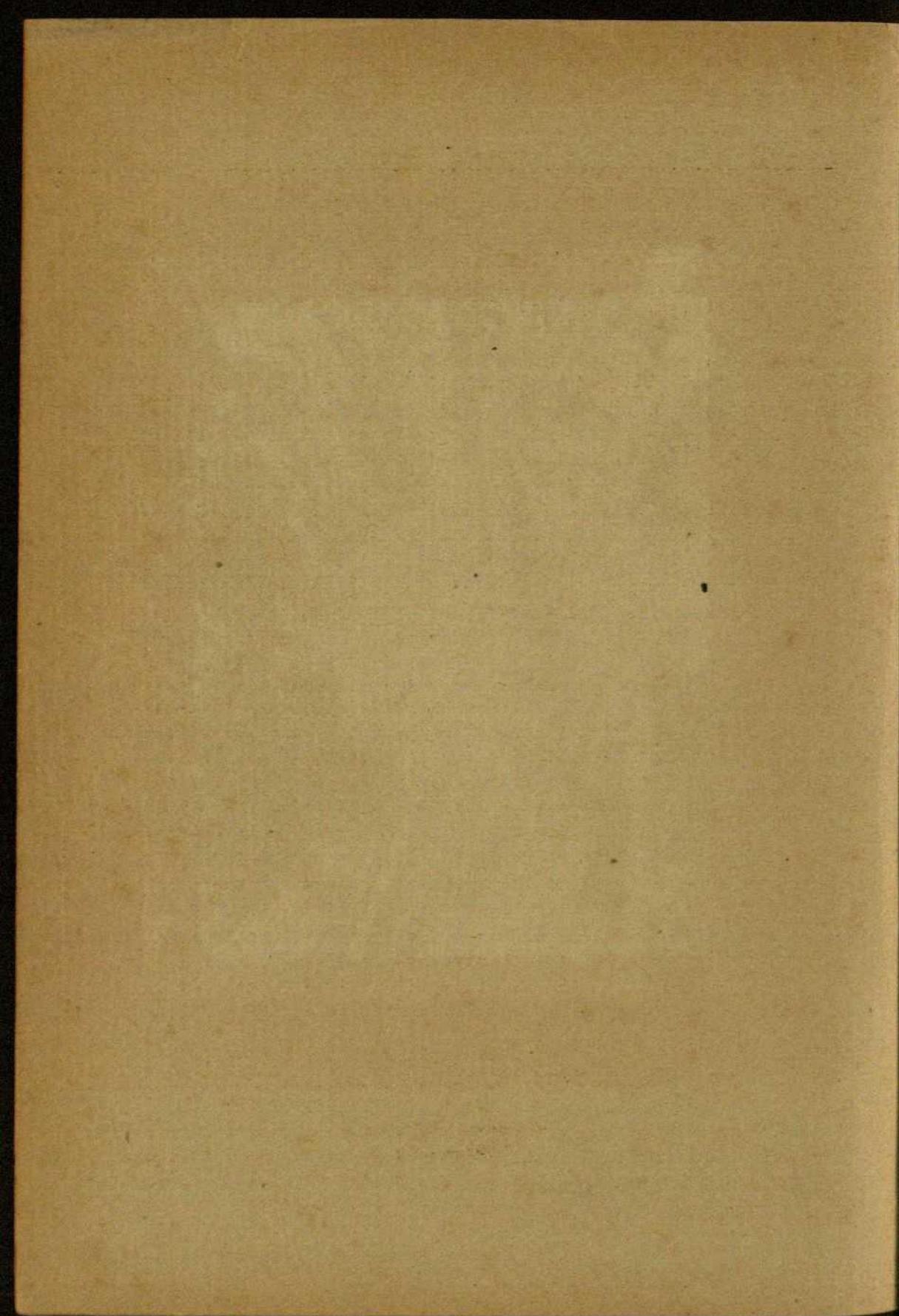
amb la única excepció d'En Macià, que ja al Congrés s'havia declarat separatista. A la tarda hi hagué una recepció, brillant manifestació de la nostra vida corporativa, com al matí hi havia hagut la inoblidable manifestació popular.

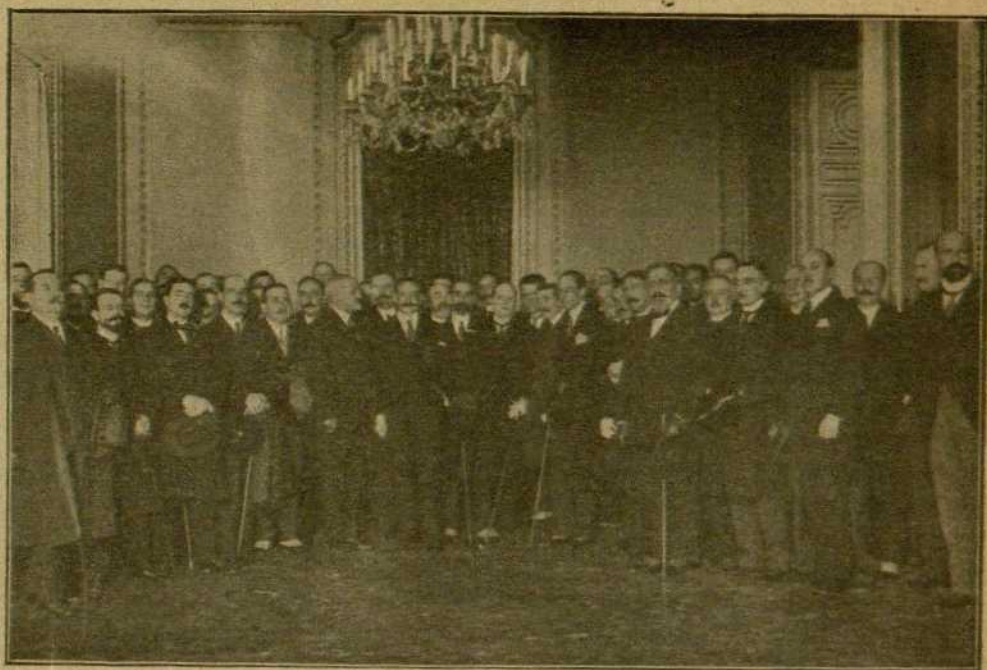
El dia 20 de novembre, En Cambó definia l'atribució d'una autonomia sobirana a Catalunya, en el Congrés, i la defensa en termes serens, assaonats, on la seva integritat nacionalista tenia tonalitats envolvents, i el quiet equilibri, anunci de

L'Adoració dels Angels

Pintura de J. Pey

La Mancomunitat de Catalunya presidida per En Paig i Cadafalch i acompanyada dels Parlamentaris catalans, després d'haver entregat al Cap del Govern el Plebiscit i les Bases de l'autonomia de Catalunya (Fot. Vidal)

la victòria immediata. El nacionalisme català ja era presentat, simplement, com un fet biològic, quelcom de fatal, d'incontenible, més enllà de les discussions i els sentimentalismes.

Altra vegada les gentades barcelonines desfilaren pels passeigs de la ciutat, per a acompanyar en el moment de la partida, als ambaixadors catalans que anaren a Madrid a manifestar la voluntat del nostre poble. La immensa confiança catalana fou decebuda per En Garcia Prieto que va fer una rebuda evasiva i freda als nostres ambaixadors, anunciant la futura resposta del Govern. Però En Romanones, en son Gabinet, successor del trànsit efímer d'una concentració liberal, es trobà el problema plantejat amb augmentada duresa. En Romanones passà al Par-

lament la qüestió catalana, per a la qual demanava En Cambó actituds concretes dels partits polítics. Començà aquell famós i cursi torneig d'oratoria que sempre s'acostuma, fins que En Maura, aplaudit per la gran majoria de la Cambra, mostrà la seva incapacitat política o els seus prejudicis sentimentals contra el catalanisme, que no obstant desitjava conciliar-se. Els diputats catalans es retiraren del Parlament en vista d'aquella disposició, i les esquerres mantingueren bellament llur solidaritat amb el principi autòndmic.

Les manifestacions a les Rambles, els esclats patriòtics a les sales d'espectacles es feren quotidians. La llibertat de Catalunya, costí el que costí, aquest esdevingué el sentiment general de la gent catalana.

La Mancomunitat, l'Ajuntament de Bar-

celona i una considerable gernació anaren a rebre els Parlamentaris, i es feren dos grans mitings, l'un republicà, l'altre nacionalista: Els republicans sostingueren la necessitat de ruptura definitiva dels catalans amb el règim monàrquic, i de procedir de dret a una revolució que instaurés la república federal. El públic del miting republicà, senyal simptomàtic, aplaudí més que els paràgrafs republicans, els falaguers per al nacionalisme. En Cambó, en la seva conferència del Bosc, sostingué un pur criteri català. La seva frase cabdal fou aquesta: *Monarquia? República? Catalunya!* Catalunya, per damunt de tot, la llibertat de Catalunya sigui com sigui, contra els enemics que se li manifestin enemics, i la llibertat de Catalunya ara. Aquest, realment, és el nostre esperit, aquesta és la injunció formidable de la nostra democràcia. Els adversaris més obcecats o més inintel·ligents han de reconèixer la força representativa d'aquest parlament d'En Cambó, ovacionat per la més formidable multitud que mai s'hagi congregat en cap reunió pública barcelonina. Cal afegir que la unanimitat dels partits catalans es manté i s'accentua; els tradicionalistes han arribat al caire de l'escisió, el naixent socialisme català ha donat una nota fervent *pro* a l'autonomia, proposant-se d'internacionalitzar la nostra qüestió de llibertat.

Quan escrivim aquestes ratlles un document del Govern d'En Romanones, resposta a la Mancomunitat recaptadora de l'autonomia, acaba d'ésser trobat per la Mancomunitat i els parlamentaris, insuficient i ambigu; i s'ha fet la reunió magna de representants de Catalunya (diputats provincials, senadors i diputats a Corts) per a acordar la nostra conducta darrera la retirada catalana del Parlament, entre la més inequívoca vibració del sentiment patriòtic.

I mentre En Romanones, cridat per En Wilson, és a París, l'Assemblea acorda, si no precisament (com demanaren les esquerres), instaurar el Govern Català, romandre ella — de fet, — com a Assemblea Constituent, preparant activament el règim autòndmic. La tècnica de l'Assemblea ha estat catalaníssima; l'acord de tots els partits ha consagrat la necessitat de posar en marxa l'Autonomia. Això ha causat molèstia en el Govern, per haver-se prescindit de parlar del missatge del Gabinet adreçat a la Mancomunitat i no fer-se esment de les Corts Espanyoles sobiranes; però, tanmateix, els acords de l'Assemblea Catalana, tot i mostrant la irrevocabilitat dels nostres determinis, deixen un marge al Govern Espanyol per a posar-se dins la legalitat, això és, dins el respecte de la voluntat popular.

X.

Crònica Estrangera

Grans fets esdevingueren en el mes de novembre del 1918. Els dies d'aqueix mes hauran decidit la sort del món per alguns segles. Grans fets i nombrosos. Mancats d'espai per donar-ne un relat, ens hem de limitar a indicar-los ràpidament.

La guerra arribà al seu desenllaç, que ja es veia venir, que ja s'acostava. La conversa diplomàtica Berlin-Washington, en el mes d'octubre, donà lloc a la reunió de la Conferència interaliada de Versalles, la qual, el dia 5 de novembre, enllestí les condicions que per a l'armistici fixaven els aliats i declarà que el mariscal Foch havia estat autoritzat per a rebre els parlamentaris alemanys i fer-los conèixer les condicions de l'armistici.

El dia 7, al vespre, els parlamentaris alemanys creuaren les línies franceses, i a l'endemà foren rebuts pel general Foch. I el dia 11 de novembre, a les 5 hores i vint minuts del matí, l'armistici fou firmat. A les onze hores del mateix dia 11, les hostilitats van ésser suspeses. Les condicions principals de l'armistici foren: Evacuació dels territoris ocupats pels alemanys, de l'Alsàcia i la Lorena i de tota la vora esquerra del Rin; ocupació pels aliats de les places de Magúncia, Coblenza i Colònia i llurs caps de pont a la vora dreta del Rin en una zona de 50 quilòmetres de radi; establiment d'una zona neutra de 10 quilòmetres a la vora dreta del Rin; lliurament als aliats de nombros material de guerra i transport i d'una bona part de la flota de guerra alemanya

amb desarmament de la resta; lliberació dels presoners aliats sense reciprocitat.

* * *

Dures són sens dubte aquestes condicions. Però els aliats estaven en el cas d'exigir-les, per tal d'evitar que, més endavant, l'Alemanya pogués recomençar la guerra. Els delegats alemanys no van tenir més remei sinó acceptar-les. L'Alemanya havia quedat sola en la lluita. La derrota del Piave havia aixafat l'exèrcit austro-hongarès, i l'Austria-Hongria, enfosada ja interiorment, hagué de firmar l'armistici el dia 3 de novembre, en condicions semblants a les que hem indicat per a Alemanya i a més amb la condició que els aliats tenien lliure pas a través del territori de l'ex Imperi danubià, la qual cosa deixava obertes a la invasió les fronteres sud-orientals de l'Alemanya. D'altra banda, la revolució havia esclatat a l'Alemanya. L'esquadra estava en plena revolta. El dia 9 de novembre es produí la vaga general a Berlín i a d'altres ciutats, i gran nombre de les tropes de guarnició s'empassaren als revolucionaris. El conseller príncep Maximilià de Baden publicà, el mateix dia 9, una declaració anunciant que el Kaiser havia abdicat i que el Kronprinz havia renunciat els drets a la corona. Després s'ha sabut que no hi havia hagut tal abdicació ni tal renúncia, almenys per escrit, que és la única forma vàlida. Tant és així que l'abdi-

cació de l'ex Kaiser no fou firmada fins a darrers de mes, a Holanda, on Guillem II cercà refugi, i la renúncia escrita de l'ex Kronprinz no aparegué fins al primer del mes de desembre.

Un nou Govern es constituí a Berlín, compost per una majoria de socialistes. Ebert, un del capítosts de la Social-Democràcia, s'encarregà de les funcions de canceller. Alguns dels ministres de l'anterior règim, entre ells el ministre de la Guerra i el ministre d'Afers estrangers, doctor Solf, conservaren llur càrrec. En general, la revolució alemanya no ha estat sagnant ni ha produït grans pertorbacions socials. Llevat de la nomenclatura d'algunes institucions revolucionàries, la revolució alemanya no s'assembla gens a la revolució russa dels bolxevics.

* * *

L'Imperi d'Austria-Hongria ha desaparegut, com si un fenomen geològic ha-

gués trasbalsat tot el seu territori. De la trencadissa n'han sortit els pobles vius, les nacions veres. Ha quedat constituït l'Estat txeco-eslovac; la Polònia Austríaca ha passat a formar part de la Polònia una i lliure. Els països jugo-eslaus s'han ajuntat a la Sèrbia. La Romania, altre cop en guerra amb els Imperis centrals, ha ocupat la Transilvània i la Bucovina. El mapa present de l'Europa centre no s'assembla de res amb el de dos mesos enrera. L'Austria queda reduïda a un petit país, format pels austríacs de raça alemanya, i l'Hongria és avui així mateix un petit Estat format pels magiars. Els Estats dominadors cauen i les lliures nacions s'alcen... Tal és, en essència, el desenllaç de la formidable, magna, inoïda guerra de més de quatre anys i quatre mesos...

A. ROVIRA I VIRGILI

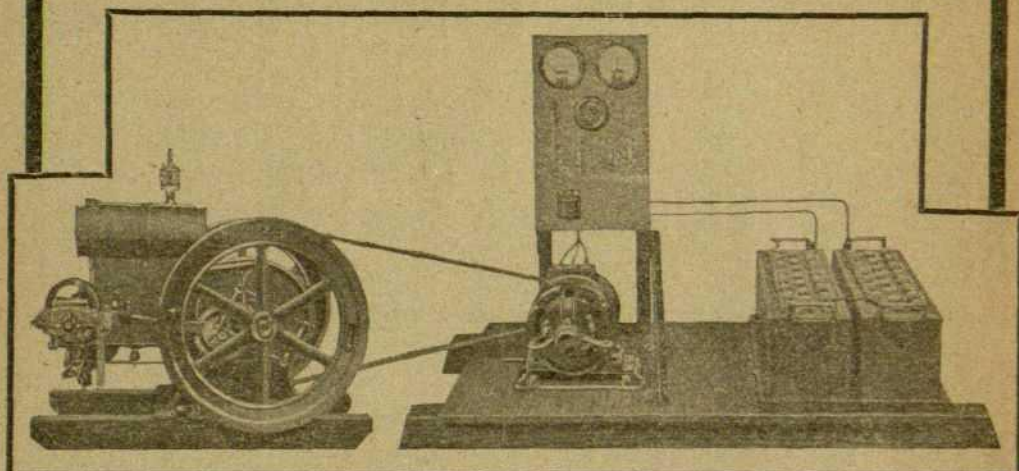
FORÇA I LLUM PER A MASIES

Acoblament elèctric Enande

INSTAL·LAT I CARREGADA LA BATERIA, TINDREU LLUM SEGURA

— QUÈ MÉS VOLEU? —

EL DARRER AVENÇ NORDAMERICÀ

Acoblaments de 20 llums de 16 bugies 3,900 Ptes.

” ” 10 ” ” ” 2,900 ”

Amb tan poc cost teniu un motor de $1\frac{1}{4}$ HP., una dinamo, quadre de distribució, amb voltímetre, amperímetre, reostat, contacte automàtic, etc., dugues grans bateries d'acumuladors capaces per a 56 hores de llum, i tot el necessari a la instal·lació domèstica completa, com són: cables, aïlladors, portalàmpares, pàmpols, làmpares, eines, etc. Res hi falta :: El motor (de combustibles líquids) pot acoblar-se a qualsevol màquina, cmo desnatadores, bombes, trituradores, serres, desgranadors, etc.

CONCESSIONARI EXCLUSIU:

PASSEIG S. JOAN, 19

E. Rifà Anglada

Bar-Restaurant ROYALTÍ

DE

Emili Morell

Carrer Cavallers, 17 - LLEIDA

OBERT DIA I NIT

Acurat servei a la
carta i a domicili

Vins, Conyaes, Champagnes,
etc., de les millors marques.

PER ACURAT I ECONOMIC
:: AL ROYALTÍ ::

ANIS SANT JERONI Montserrat

Medalla d'Or i Diploma d'Honor, Paris 1900

Medalla d'Or i Diploma d'Honor, Roma 1903

ANIS SANT JERONI, elaborat amb alcoholis vínics acuradament refinats i combinats amb herbes aromático medicinal de la històrica muntanya de Montserrat, constitueix un licor que, a l'ensem de posseir un sabor exquisit, és altament higiènic, tònic i digestiu.

Certificat d'anàlisi i infinites persones de pal·lor sumament delicat i la favorable i creixent acollida del públic, afirmen la delicadesa i sana elaboració que es distingeixen en aquesta inimitable marca, fent-la una de les millors del món. Pendre una o dues copetes a diari d'aquest poderós anís, vol dir cuidar amb esment, la pròpia salut. Es pren amb aigua, sifon o pur, abans de menjar com aperitiu i després com a digestiu.

Demandes a l'engròs, es prega fer-les directament a la Destil·leria Sant Jeroni, Montserrat, o a sos agents autoritzats, per a evitar l'adquisició de vulgars imitacions que reu tenen que veure amb aquesta famosa preparació, filla única de la flor especial tan variada i abundosa d'aquesta pintoresca muntanya.

Venda: D. Antoni Ortíz, CAL PERE, Sant Antoni, 53 - LLEIDA

Acadèmia Sirvent

Dibuix i
Pintura

Preparació de Carreres, Arts Industrials i Belles Arts
Estudis Figura de model viu : Paisatge
: i Perspectiva : Excursions al camp :

Major, 98, 2.^{on}

LLEIDA

Gran assortit de taules bipersonals, segons model oficial del Museu Pedagògic Nacional

La casa que construeix amb més aventatge

Francisco Benseny Borrás

Palma, 9 :: LLEIDA

Des de fa 3 anys, ha sigut el que ha construït més i amb més aventatge, de la província

ANTIGA
CASA HOMMS

PELAYO, 50

ESPLÈNDIDA EXPO-
SICIÓ DE MOBLES

PREUS ECONÒMICS

La Indústria Lletera

S. A.

Fabricació de Llet condensada
Marques "El Pagès" i "Ibèria"

Superior qualitat :: :: Elaboració especial
Les més altes recompenses en tots els concursos

Trafalgar, 64 :: Telèfon A-1727

BARCELONA

Gran casa de Viatgers :: Fonda de les Quatre Nacions

Vda. de JOSEP RIMUNDI

Enfront de l'Estació ——— LLEIDA

Se serveixen coberts des de 1'75 i des de 2'25 ptes.

————— SERVEI A LA CARTA —————

TALLER DE MAQUINES AGRICOLES

ANTONI CIUTAT

Ronda de l'Estació ——— LLEIDA

CASA FUNDADA EL 1870

————— Amb privilegi exclusiu per a 20 anys —————
Es perseguirà davant la llei a qualsevol falsificador

Compte corrent amb el Banc d'Espanya, Banc de
————— Préstecs i Descomptes i de Magi Llorens ———

Les ventadores **CIUTAT** han estat premiades a totes les exposicions nacionals i estrangeres on s'han presentat. Primer premi de 2.000 pessetes en el concurs celebrat a l'Escola d'Agricultura de la Moncloa, de Madrid, el juny del 1904.—Amb medalla d'or a l'Exposició celebrada a París, el 9 de març del 1905.—Amb medalla i gran creu a l'Exposició de Múrcia celebrada el juny del 1904.—Amb medalla de plata a l'Exposició de Burgos, el 1902.—Medalla de plata a l'Exposició de Riosco, el 1905.—Amb diploma de primera classe a l'Exposició de Còrdova, el 1903.—Amb diploma honorífic en el certamen de la Lliga Catòlica de Lleida, el 1903.—Amb diploma de primera classe a l'Exposició celebrada a Tremp, el 1892.—La més alta recompensa «Gran Premi a l'Exposició Hispano Francesa de Saragossa», el 1908.—Gran premi d'honor, medalla d'or i Diploma especial a l'Exposició de Toledo, l'agost del 1909.—Gran premi d'honor a Salamanca, setembre del 1909 i gran premi d'honor i medalla d'or a Saragossa, octubre del 1910 i altre gran premi d'honor i un objecte d'art de Saragossa, octubre del 1914

TARTANES DE LLOGUER

Servei de cotxes i encàrrecs
————— per a l'Estació —————

COTXERIA CALSOT

DE

RAMON MATAMALA

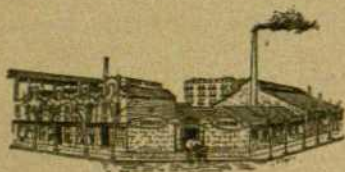
COTXES PER A NOCES, BATEIGS I SEPELIS

Blondel, 50 ——— LLEIDA ——— Telèfon 169

FERRER, FISA I ALSINA

GRANS MAGATZEMS DE CRISTALLERIA, PISA I PORCELLANA

EXPEDICIONS

A PROVÍNCIES

Vendes a l'engròs i a la menuda

Borrell, 91 al 97

BARCELONA

REBEN contínuament de les cases més importants del país i de l'estranger, les últimes novetats en **Cristall, Pisa, Porcellana i Articles de fantasia**. - Bomboneres, Majòliques pròpies per a regals, etc., etc. - Grans existències en vaixelles, jocs de cafè, de dolços i tasseria en blanc, últims models, decorant-se a gust del comprador en els seus **Tallers de Decorat**. - Jocs de cafè i te, Vaixelles de Pisa i Porcellana, formes modernes, decorats novetat (especialitat de la casa). - Jocs de cristalleria de Baccarat i del país, en llic, gravat i decorat - Serveis per a Restaurants, Col·legis i Comunitats religioses.

U	R	A	L	I	T	A	R	O	V	I	R	A	L	T	A								
U	R	A	L	I	T	A	URALITA ROVIRALTA								R	O	V	I	R	A	L	T	A
El millor material per a coberts i per a cel-rasos, arrambadors, etc. Màquina "Ibèria" per a fer blocs buits de formigó Cartró cuiro arenat per a coberts lleugers																							
MADRID						ROVIRALTA & Co						BARCELONA											
Pl. de les Saleses, 10												Pl. Antoni López, 15											
Telefon 4410						ENGINEERS						Telefon A-1644											
U	R	A	L	I	T	A	R	O	V	I	R	A	L	T	A								

LA PERMANENTE

MOBLES GRAN CHIC

LA PERMANENTE

Taules, cadires i bufets per a menjador, a preus econòmics

Elegants silleries tapissades i poltrones coquetes, a preus reduïdíssims

Lavabos, Jocs per a dormitoris
Balancins i cadires - retret
automàtiques per a dormitoris

7 - Plaça Universitat - 7

**GRANS :: FLORONCOS
LLAGUES :: TUMORS**

USANT EL

UNGÜENT FREIXINET

(O DEL MIRACLE)

s'obté la curació prompta, radical i completa, de totes les malalties de la pell y teixits subcutanis, especialment en aquells en què l'objecte primordial és l'extracció de pus o matèria; una vegada obtinguda la curació ja no es reproduïx més el gra, fístula, tumor, etc., per al qual s'havia empleat

80 ANYS D'ÈXIT :: Pot, 2 pessetes

Dipòsit a Barcelona:

SEGALÀ, Rambla de les Flors, 14

HERMOSURA DEL CUTIS

Vuestra mirada traidora,
vuestra sin igual albura
y vuestra faz tersa y pura,
dicen que usais, vos, señora,
los productos PECA CURA.

**Sempre vint anys! Usant
els productes PECA-CURA
SABÓ - CREMA - POLVOS**

**: Aigua Cutània :
Aigua de Colònia**

**CORTÉS GERMANS
BARCELONA**

TALERS DE FOTOGRAVAT

~ N. COLL SALIETI ~